

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Miroslav Hromada

Psychologické, právní a personální aspekty policejní kynologie

Praha 2014

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

RIGOROSUM THESIS

Miroslav Hromada

**Psychological, legal and personnel aspects of police dog
breeding**

Praha 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená rigorózní práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 29. ledna 2014

Miroslav Hromada

Poděkování

Autor děkuje Doc. JUDr. Zdeňkovi Bryndovi, CSc. za poskytnutí konzultací, cenných rad a podnětných připomínek v dřívějších letech.

Anotace

Práce pojednává o policejní kynologii, její historii a současnosti. Zabývá se původem psa, jeho dávnými předky a procesem zdomácnění, současnými plemeny a služebními plemeny. Stěžejní část tvoří souhrn vybraných poznatků o teorii výcviku, rozbor některých výcvikových metod, popis používaných výcvikových postupů při učení psů klasickým i speciálním disciplínám a právní úprava výcviku i používání služebních psů. Dále pojednává o některých druzích speciálních pachových prací a obsahuje i stručné úvahy o možnostech jistého zefektivnění služební kynologie. Zabývá se rovněž odbornou přípravou policejních psovodů. Součástí je i jednoduché šetření k efektivitě výcvikových metod.

Klíčové pojmy

Pes, plemeno, policejní kynologie, výcviková metoda, speciální pachové práce.

Abstract

The thesis deals with the police dog breeding, its history and present. It deals with the origin of the dog, his ancient ancestors and the process of domestication, current breeds and staff breeds. The main part consists of a set of selected knowledge about training theory, analysis of some training methods, description of the using training procedures for teaching dogs in both classic and special disciplines, and legislation of training and use of police dogs. It also deals with some types of special scent work and includes some considerations on how to increase the efficiency of the service dog breeding. It also deals with the professional training of police dog-handlers. The thesis also includes a simple research on the effectiveness of training methods.

Key concepts

Dog, dog breed, police dog breeding, training methods, special scent work

OBSAH

ÚVOD	10
1. Historické souvislosti	12
1.1 Prapředci	12
1.2 Vědecké názory na původ psa	13
1.2.1 Hypotéza o polyfyletickém vývoji	14
1.2.2 Teorie o monofyletickém vývoji	14
1.2.3 Úvahy o prapsu	15
1.2.4 Příklady dalších teorií	15
1.3 Domestikace	16
1.3.1. Znaký domestikace psa	18
1.4 Hypotetičtí předci současných plemen	19
2. Plemena psů	21
2.1 Vývoj pojmu plemeno	21
2.2 Kynologické organizace a členění plemen	22
2.3 Charakteristika služebních plemen	26
2.3.1 Německý ovčák	27
2.3.2 Belgický ovčák	32
2.3.3 Rotvajler	33
2.3.4 Labradorský retrívr	33
2.3.5 Dobrman	35
2.3.6 Velký knírač	36
2.3.7 Erdelteriér	37
2.3.8 Černý ruský teriér	37
2.4 Kategorizace policejních psů	39
3. Psi ve službách ozbrojených sborů	41
3.1 Vojsko	41
3.2 Služba u policie nebo četnictva	44
3.2.1 Rakousko – Uhersko	45
3.2.2 První republika	46
3.2.3 Druhá republika a protektorát	48
3.2.4 Léta 1945 až 1948	49
3.2.5 Období 1948 až 1989	50
3.2.6 Období od roku 1989 dosud	54
4. Výcvik a jeho psychologické aspekty	57
4.1 Pavlovova reflexologie	58

4.1.1	Komponenty fyziologie vyšší nervové činnosti.....	59
4.2	Operační podmiňování.....	65
4.3	Etologie.....	66
4.3.1	Etogram psa.....	66
4.3.1.1	Lovecké chování a zadržení pachatele.....	66
4.3.1.2	Lovecké chování a pes stopař.....	68
4.4	Některé výcvikové postupy.....	69
4.4.1	Metoda mechanická.....	70
4.4.2.	Metoda chuťově dráždivá.....	70
4.4.3	Metoda kontrastní.....	71
4.4.4	Metoda intenzivní.....	71
4.4.5	Metoda napodobovací.....	71
4.4.6	Šetření k efektivitě výcvikových metod.....	72
4.4.6.1	Cíl šetření, dosavadní stav, analýza a vymezení problému..	73
4.4.6.2	Stanovení hypotéz.....	73
4.4.6.3	Objekt a předmět šetření.....	74
4.4.6.4	Vzorek.....	74
4.4.6.5	Technika sběru dat.....	74
4.4.6.6	Průběh šetření.....	74
4.4.6.7	Prezentace výsledků.....	75
4.4.6.8	Interpretace výsledků.....	75
4.5	Praktický výcvik služebních psů.....	75
4.5.1	Poslušnost a obratnost.....	76
4.5.2	Obrana.....	79
4.5.3	Stopy.....	81
4.5.3.1	Čichový smysl psa.....	81
4.5.3.2	Lidský pach a jeho analýza stopařem.....	82
4.5.3.3	Výcvik psa ve stopování.....	83
4.5.4	Speciální výcvik.....	86
4.5.4.1	Kořistnická metoda při výcviku v detekci drog.....	87
4.5.4.2	Potravní metoda při výcviku v detekci výbušnin.....	88
4.5.5	Oblasti využití psů specialistů.....	88
4.5.5.1	Olfaktorická komparace – metoda pachové identifikace..	89
4.5.5.2	Detekce akceleračních hoření.....	89
4.5.5.3	Využití psů na detekci výbušnin.....	90
4.5.5.4	Pátrání po mrtvolách.....	91

4.5.5.5	Detekce palných zbraní a jejich komponentů.....	92
4.5.5.6	Detekce drog.....	93
4.5.5.7	Využití psů pátracích.....	93
4.6	Otázky efektivit.....	95
5.	Právní aspekty policejní kynologie.....	99
5.1.	Podzákonná úprava výcviku a použití policejních psů..	99
5.1.1	Normativní úprava činnosti služební kynologie.....	99
5.1.2	Postup policistů na úseku činnosti služební kynologie..	100
5.2	Použití služebního psa z hlediska práva.....	101
6.	Odborná příprava psovodů a služebních psů.....	104
6.1.	Výběr psovodů.....	104
6.2	Výuka psovodů a služebních psů.....	105
6.2.1	Základní a další kurzy – klasická kynologie.....	106
6.2.2	Kurzy speciální kynologie.....	108
6.2.2.1	Základní kurz pro psovody se psy na detekci drog.....	108
6.2.2.2	Doškolovací kurz pro psovody se psy na detekci drog..	110
6.2.2.3	Kondiční kurz pro psovody se psy na detekci drog.....	110
ZÁVĚR	112
RESUMÉ	113
Seznam použité literatury a pramenů.....		114
BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE.....		116

ÚVOD

Policejní kynologie, jako vědní obor, patří mezi aplikované forenzní disciplíny a zaujímá významné místo v boji s kriminalitou. Její předmět je determinován specifickým druhem zkoumaných zákonitostí, jejichž poznání vede k optimálnímu využívání mimořádných vlastností a schopností psa v policejní kynologické službě při objasňování a předcházení trestné činnosti a odhalování jejích pachatelů. Mezi studované nauky patří genetika, plemenitba, vývoj a výchova štěňat, anatomie, zdravotní věda, výživa, etologie a psychologie, odborná příprava, metodologie, legislativa, výcvik a udržování cvičenosti. Policejní kynologie se tak zajímá o širokou škálu problematik a výstupy jejich bádání aplikuje ve své činnosti. Cílovým efektem je praktické použití služebního psa ve smyslu pomáhat a chránit.

Policejní kynologie je součástí většiny policejních sborů v Evropě i ve světě, to znamená, že používají ve střetu s kriminalitou kromě jiných technických a taktických prostředků i služební psy. Co si však pod tímto pojmem představit? Někdo si vybaví zle se tvářícího německého ovčáka při akci policistů proti fotbalovým chuligánům. Jiný vidí ve služebním psu brilantního stopaře, který svým jemným čichem brzy vyslídí uprchlého lupiče. Další psa, právě odhalivšího zásilku drog, dovedně ukrytou v dutině automobilu nebo psa pátrajícího po výbušnině při mimořádných událostech. A někdo úplně jiný si představí třeba komisaře Rexe ze stejnojmenného televizního seriálu. Pravdu zde mají všichni, o služební psy se v uvedených případech skutečně jedná. Zároveň můžeme s jistotou tvrdit, že vesnického voříška, uvázaného na řetízku kdesi u boudy, lidé za služebního psa považovat nebudou. Avšak, co kdyby jiný voříšek pod dohledem policisty vyhledával drogy nebo výbušniny, byl by služebním psem? Jistě, i tento psík nejistého původu je pes služební, neboť byl k uvedenému účelu vycvičen, provádí výkon služby v rámci své specializace a je majetkem policie. Z toho by ovšem vyplývalo, že služebním psem se může stát kdejaký pes, který vzhledem ke svým schopnostem a po náležitém výcviku dokáže plnit stanovené úkoly v rámci policie, resp. i jiného ozbrojeného sboru. Není tomu tak. Služebními psy se téměř bez výjimky stávají ti, kteří jsou ve své domovině považováni za služební plemeno. V jednotlivých zemích to sice může být vzhledem daným národním tradicím poněkud odlišné, charakteristické však je, že se vždy jedná o plemena specifická, která jsou díky svým vrozeným dispozicím vhodná pro

výcvik a náročnou službu - u policie, ostatních ozbrojených sborů a armády. Zásadním je zde ono slůvko služba, od kterého lze v uvedených souvislostech dovodit i pojem služební pes. Rozumíme jím psa služebního plemene, který po příslušném výcviku vykonává službu ku prospěchu člověka, zejména pak v řadách policie a ozbrojených složek (případně i ve specifických oblastech civilního sektoru, např. u záchranných brigád).

Od policejní kynologie, služebních psů a jejich výcviku a využití se odvíjí i volba tématu této rigorózní práce, neboť autor, jako policejní kynolog se touto zajímavou problematikou dlouhodobě zabývá, zejména v souvislosti s použitím policejních psů v boji proti pachatelům různých druhů trestné činnosti. V práci se pokusí z určitého souboru poznatků o kynologii, různých názorů na její předmět i vlastních praktických zkušeností postihnout některá poněkud užší spektra policejní kynologie.

V první kapitole bude pojednáno o teoriích o původu psa jako druhu, jeho domestikaci, vývoji a nejstarších plemenech, která se historicky vyvinula. Druhá kapitola bude pojednávat o plemenech psů obecně, jejich zvláštích, charakteristikách a služebních plemenech používaných policií. Třetí kapitola bude věnována zapojení služebních psů do služeb ozbrojených sborů od dávné minulosti do současnosti. Čtvrtá kapitola bude o výcviku služebních psů, některých výcvikových metodách, formování jejich pracovní způsobilosti, o jejich využití v klasické i speciální kynologii a o problémech souvisejících s efektivitou policejní kynologie. Součástí kapitoly bude i stručné šetření k výcvikovým metodám. V kapitole páté se bude hovořit o právních aspektech policejní kynologie ve smyslu zákonné i podzákonné úpravy využití i výcviku služebních psů. Pátá kapitola se bude zabývat cvičiteli psů a programy ve výcvikových střediscích policie. V závěrečné, šesté části práce, bude pojednáno o profesní odborné přípravě psovodů se služebními psy.

1. HISTORICKÉ SOUVISLOSTI

Ve chvíli, kdy začala historie lidstva, začala i společná cesta člověka a psa. Lidem se nějakým způsobem podařilo domestikovat psovitou šelmu a od té doby chovají své psy. Avšak než se nějaký vlk, šakal nebo docela jiná šelma psovitá mohli stát psem, muselo se předtím něco stát jimi samými. Podle některých hypotéz k tomu mohlo dojít i tímto způsobem :

1.1 Prapředci

V hlubinách pravěku, koncem prvohorního útvaru zvaném perm, objevili se na zemi savcovití plazi, tzv. Terapsidi. Jejich pokročilé formy byly již teplokrevné a pravděpodobně právě z nich se mohli vyvinout počátkem druhohor prvotní savci (Beneš; Burian, 1991). O jejich počátcích je jen málo informací, protože jejich malé tělesné rozměry neposkytovaly dostatek materiálu pro fosilizaci (proces vzniku zkameněliny). Je o nich známo pouze to, že šlo o živočichy zhruba velikosti lasičky, rodili živá mláďata a kojili je. Byli nuceni přežít na stromech (jejich současníky byli dinosauři) jejich potravou byl hlavně hmyz, podle okolností i vejce, někteří byli býložraví. Později, koncem druhohor, kdy velcí ještěři z dosud neznámých důvodů vyhynuli, lze vysledovat období velkých vývojových radiací savců (Beneš; Burian, 1991). Jejich výchozí skupiny byly značně pestré a velikostně variabilní. Jako základní pro všechny placentální savce je považován řád trituberkulátů, který přechází v prvotní typy masožravců. Z primitivních masožravých forem se pak počátkem třetihor vyvinula dobře vyhraněná skupina tzv. miacidů, která je dnes považována za výchozí pro všechny šelmy (Špínar; Burian 1988). Byla to nízká a protáhlá zvířata velikostí od myši po kunu, žijící ještě zřejmě na stromech. K tomu měla uzpůsobeny i tlapky, se zatažitelnými drápy. A právě z těchto miacidů se začaly postupně vyvíjet již recentní typy šelem : kunovité, kočkovité, medvědovité, hyenovité aj. a mezi nimi i čeleď Canidae, ti jsou ze všech šelem nejstarší. Zde se již vývoj začal ubírat směrem ke psům. Jeden z prvních zástupců této čeledi *Pseudocynodictis gregarius* patří již mezi pravé psovité šelmy, byť dosud nízkého vývojového stupně a je znám z nálezů kompletní kostry v USA v Coloradu (Beneš; Burian, 1991). Žil ve středních třetihorách, tzn. asi před 35 miliony let. Jeho protáhlé tělo sice stále ještě připomínalo spíše cibetku než psa, ale krátké nohy už

vykazovaly přizpůsobení běhavému způsobu života. Noha ztratila ohebnost a roztažitelnost a také drápy nejsou dokonale zatažitelné (Kholová 1987). Mezi jeho současníky patřil Prohesperocyon, jehož dnes někteří badatelé považují za prvního, ještě velmi primitivního prapsa nebo např. menší Hesperocyon. Jednalo se o skupiny důležité, neboť daly zhruba před 25 miliony let vzniknout šelmě nazvané Leptocyon, který je dnes považován za jediného předka všech pravých psů. V nedávné minulosti byl za jediného předka považován Tomarctus, popsán již v roce 1873 Copem, avšak ukázalo se, že jde o slepě končící větev. Leptocyon vyhynul koncem třetihor, ale jeho potomci získali pro svůj rozvoj dostatek prostoru na úkor starších, ustupujících typů a vznikl nový vějíř odlišných druhů a rodů, které měly možnost přizpůsobit se volným nížinám¹ (Kholová, 1987). Do té doby poměrně stejnorodé formy psovitých šelem se začaly v poslední éře třetihor proměňovat a specializovat. „Travnaté pláně a stepi obsadili dlouhonozí lovci, kteří svou kořist štváli nejprve sami, později v rodinách a nakonec ve vysoce organizovaných smečkách. V lesích se usídlili menší nízké typy lovců osaměle nebo v malých skupinách plížením a nadhánkou. Určité formy se přizpůsobily i zcela extrémním podmínkám v drsných bezlesých krajinách na severu“ (Kholová 1987, s. 50 - 51). Z těchto prvotních canidů se pak na rozhraní třetihor a čtvrtohor vyvinuli kromě lišek, vlčků, fenků, psíků, dhoulů a dalších rodů i praví psi, zástupci rodu Canis - vlci, šakali a kojoti resp. dingové. V dalším období vznikalo pak množství jejich poddruhů, zejména vlků a šakalů, z nichž některé vyhynuly, jiné přežívají dodnes. Všichni tito praví psi se šířili po celém světě, jejich teritoria se prolínala a právě toto okolnost mohla být jednou z příčin vzniku psa dnešního typu (Kholová 1987).

1. 2 Vědecké názory na původ psa

Původ psa domácího jako druhu zajímá přírodovědce i historiky od doby, kdy lidstvo akceptovalo evoluční teorii a začalo být zřejmé, že příroda prochází neustálým vývojem. Tímto problémem se zabývali již klasikové kynologie a jejich následovníci se dodnes zcela neshodli. Klíčová otázka - kdy a jak došlo k přeměně volně žijící šelmy v psa domácího - je stále předmětem bádání (Kholová, 1987).

1 Prostor pro život organismů, životní prostor v širším smyslu.

V současné době se zpravidla uvádějí tři rozdílné názory na původ psa, které jsou čas od času vědecky zpochybněny nebo naopak doplněny.

1. 2. 1 Hypotéza o polyfyletickém² vývoji

Různorodost psích plemen přivedla přírodovědce k jejich domněnkám o polyfyletickém původu, tzn. k úvahám o původu psa z několika různých výchozích druhů. Zastáncem této hypotézy byl i Charles Darwin, který předpokládal křížení několika druhů psovitých jako základ nesmírné proměnlivosti psa (Kholová, 1987). Za předky považuje zejména šakala a vlka, kteří se spolu mohou křížit a dávají životaschopné potomstvo. Doslova uvádí : „Domnívám se, že naši psi vznikli z několika divokých druhů. Všichni jsou navzájem plodní, snad s výjimkou některých domorodých psů Jižní Ameriky“ (Kholová, 1987). Podílu šakalí krve v některých psích plemenech by nasvědčoval i výskyt typických šakalích prvků v chování psů, jako např. značkování močí u fen a značkování trusem (Mikulica, 1991).

1. 2. 2 Teorie o monofyletickém vývoji

Protikladnou k předešlé hypotéze je teorie J. A. Guldenstadta o monofyletickém vzniku psa. V roce 1776 v knize *Schacalea historia* odvozuje jeho původ od jediného divokého předka - šakala. Později byl tento názor popírán dokonce z důvodů údajné malé inteligence šakalů či jejich nespolečenského chování a proto na jeho místo nastoupil vlk, značně rozšířenější, silnější a větší, schopný vést složitý společenský život (Kholová, 1987). Jedním z důkazů pro původ psa pouze z vlka má být velká variabilita vlčích plemen a jeho větší diverzifikace. „Nejzávažnějším argumentem, svědčícím pro monofyletickou hypotézu vzniku psa výlučně z vlka, je však skutečnost, že šakali mají v poměru k tělesné velikosti menší hmotnost srdce a mozku než vlci a psi“ (Mikulica, 1991, s. 29). Tento názor však neodpovídá tezím žáka a spolupracovníka samotného Konrada Lorenze Eberharda Trumlera, který ve své knize *Tykáme si se psem* na s. 22 uvádí : „Často se hovoří i o tom, že přinejmenším jedním z předků psa je zřejmě šakal, pokud to

² Phylum - kmen, obecně klasifikační jednotka biologické hierarchie, zde ve smyslu vícedruhového zdroje předků zvířete. Nejde (nemůže) jít o křížení kmenů. Podobně monofyletický vývoj.

není dokonce jeho předek jediný. Jelikož neexistuje žádný přesvědčivý důkaz proti tomuto tvrzení, je třeba se tím zabývat“.

1. 2. 3 Úvahy o prapsu

V historii se vyskytly i úvahy, které se zabývaly hypotetickým prapsem jako praotcem všech psích plemen. Původce těchto tezí G. Buffon se v 18. století bezúspěšně věnoval hledáním předpokládané psí prarasy jako samostatného druhu. Roku 1901 Studer popsal na základě studia kosterních pozůstatků vyhynulého předka domácích psů pod názvem *Canis ferus* - pes divoký, avšak později se ukázalo, že jde o kosti starobylých forem vlků a šakalů (Kholová, 1987). Do současnosti se zbytky prapsa nikde na světě nepodařilo objevit, proto tato teorie není považována za reálnou a má již jen málo zastánců. Některé však přece. Jak uvádí český etolog Pinc, americká bioložka Matznicková neakceptuje vlka jako přímého předka psa s tím, že je jako pomocník prehistorických lovců by jim spíše překážel, nebránil by je a k jejich loveckým aktivitám docela postačovala nějaká menší šelma psovité vlku příbuzná, která však nežila ve smečkách. Své závěry odůvodňuje nálezy fosilií malých, dosud neznámých psovitých šelem v Číně. K tomu je možno dodat, že lidské poznání o vývoji fauny v uplynulých geologických érách není vyčerpávající a značná část povrchu planety není z paleontologického hlediska podrobně prozkoumána a mnohé z toho, co existovalo, zmizelo beze stopy.

1. 2. 4. Příklady dalších teorií

Nejnovější studie, uveřejněné v časopise *Science* a reprodukováné v časopise *Policista* se v podstatě ztotožňují s teorií “od miacise k *Leptocyonovi*“ na principu úvahy : než se nějaký vlk stal psem, muselo se něco předtím stát vlkem; a považují ji za pravděpodobnou. Zároveň se však pokoušejí odpovědět na otázky, kde a kdy se vlk přeměňoval v domácí zvíře a jak ona transformace vlastně proběhla. „Bioložka J. Leonardová ze *Smithsonian National Museum* ve Washingtonu se spolupracovníky sesbírala ostatky psů ze severní, střední a jižní Ameriky z doby, než se tam objevil Columbus tedy z doby, než se mohli křížit se psy dovezenými z Evropy a

shromáždila jejich mitochondrie³ DNA a MTDNA, které se přenášejí pouze z matky. Kdyby se rodili místně, musela by být jejich MTDNA shodná s americkými vlky. Jenže výzkum ukázal, že tyto mitochondrie jsou mnohem blíže euroasijským vlkům. Přejít vlka v psa se tedy s největší pravděpodobností odehrál výhradně v euroasijském prostoru a tudíž první lidé, kteří přešli z východní Asie do severní Ameriky, museli už mít s sebou své domestikované psy.

Švédský biolog P. Savolainen ze Stockholmského královského technologického institutu rovněž zkoumal MTDNA, a to jak se genetický materiál lišil v jednotlivých psích rasách. Zjistil, že zvířata z východní Asie se poměrně lišila a vyvodil z toho, že se tam psi vyskytovali zřejmě od samého počátku své existence a měli čas se rozvinout do nejrůznějších variací. Proto se podle něj psi domestikovali právě v těchto oblastech. Savolainen byl rovněž schopen odhadnout, kdy se tato změna stala a došel k závěru, že „genetická přeměna se stala před 15 000 lety, jestliže začala ve třech vlčích rodinách, nebo před 40 000 lety, pokud celý proces začal v jedné jediné vlčí rodině“ (Policista č. 12/2003, s. 18).

Původ psa není tedy zcela zřejmý, uvedené hypotézy jsou jen názory jednotlivých badatelů. Vědecká zkoumání však jednou jistě podají přesvědčivou odpověď, neboť zde nejde jen o psa a o kynologii. Problém původu psa je totiž nejen problémem biologickým, ale i historickým.

1.3 Domestikace

K ochočení prvních šelem psovitých, např. vlka, došlo již v době kamenné. Z tohoto důvodu je v problematice spousta nejasností a názory na počátek domestikačního procesu se různí. Podle stáří nálezů různých koster se předpokládá, že přetváření vlků na prvotní rasy psů začalo před mnoha desítkami tisíc let (Hartl, 1986) především ve střední Asii a na Sibiři, protože tyto oblasti zřejmě byly v té době centrem vývoje některých lidských skupin. Nasvědčují tomu tehdy příhodné klimatické podmínky, když Sibiř nebyla zaledněná, jako mnohem později, ale pokrytá tundrou a lesy, poskytujícími

³ **Mitochondrie** jsou tyčinkovité útvary v buňce, kde jich bývá až několik set. Jsou opatřeny dvěma membránami. Předávání mitochondriálního genetického materiálu se děje téměř výhradně po mateřské linii, protože většinu mitochondrií do budoucího zárodku vnáší vajíčko (spermie jich má málo). Jedná se tedy o matroklinní dědičnost (Záboj, 1994).

dostatek zvířeny. Na celém tomto území žily různé formy vlků, kteří sledovali lovecké tlupy podle zbytků zanechané potravy. Postupem času vlci v blízkosti tábořiště zůstávali a lidem se podařilo některá mláďata chytit a ochočit. Tito ochočení vlci pak provázeli pravěké lovce na jejich pouti a stalo se, že se lovecká tlupa cestou střetla s jinou tlupou, kterou rovněž sledovali ochočení vlci, třeba jiného poddruhu. Došlo k jejich křížení a to se opakovalo po stovky vlčích generací, až vznikl tvor, už ne vlk, ale ještě ne pes v pravém slova smyslu. Stále se jednalo o volně žijící zvířata, která se spíše zdržovala v blízkosti člověka, než aby s ním žila a nelze zde striktně stanovit hranici mezi divokostí, polodivokostí a domestikací, neboť celý proces se odvíjel plynule po celé věky. Dále rovněž muselo docházet k opětovnému zdivočení již jednou domestikovaných či polodomestikovaných zvířat a naopak divoká a polodivoká zvířata vždy znovu chytána a krocena (Mikula, 1978).

Tyto vztahy se ukázaly pro člověka výhodné, neboť pes hlásil svým vytím a štěkáním blízkost se nebezpečí. Vazba na člověka se stávala postupem času stále těsnější, a když člověk poznal další vlastnosti psa, počal ho chovat v zajetí. To byl zásadní moment pro vznik psa domácího - onen chov v zajetí, neboli domestikace. Původně divoká, resp. polodivoká zvířata jsou držena člověkem v umělých životních podmínkách, jimž se po generace přizpůsobují, člověk zasahuje do výběru pohlavních partnerů, a tak postupně mění někdejší genetické vybavení, až dojde k úplnému zdomácnění druhu (Mikulica 1991). V případě psa nebyla však možná úplná izolace od divokých příbuzných, proto některé vlohy, jež jsou vlastní divokým vlkům, přetrvaly u psů až do současnosti.

Další autoři považují popsany způsob domestikace za zidealizovaný s tím, že pes sloužil zprvu jako zdroj potravy pro člověka a teprve později, když se lidé seznámili s jeho užitečnými vlastnostmi, začali je vědomě využívat.

Někteří biologové tvrdí, že lidé si ochočili vlky podstatně dříve, než se původně předpokládalo. Jedná se v podstatě o úvahu : dva druhy predátorů se kdysi spojili, aby mohly snáze lovit; vlci a první zástupci druhu homo sapiens. Dr. John Allman z Kalifornské univerzity přišel s teorií, že již více než sto tisíc let člověka doprovází psovité šelma. Vychází přitom z rozborů kyseliny DNA, které ukazují, že se psi vyvinuli ze svých vlčích předchůdců právě v době, kdy lidé dnešního typu poprvé opustili Afriku. Podle Allmana nové poznatky také ukazují, že člověk a pes vytvořili nejúspěšnější partnerství v celých dějinách evoluce. Z jeho analýz také vyplývá, kdy k domestikaci došlo. Homo sapiens

opustili poprvé Afriku asi před 130.000 lety a protože předtím nebyli v Africe žádní vlci a v Eurasii zase žádní moderní lidé, odhaduje, že se tyto dva druhy brzy poté spojily a staly se díky tomu neobyčejně úspěšnými společníky při lovu. V době, kdy první lidé dnešního typu přišli do Evropy, žili zde už dlouhou dobu neandertálci. Žádné důkazy, svědčící o tom, že by tito tvorové někdy chovali psa, se však nikdy nenašly. Vlci mají podle Allmana s prvními lidmi dnešního typu mnoho společného, zejména tendenci žít se kopytníky, tedy potravou, která chutná jak psům, tak i lidem. Společné cíle a přirozená schopnost vlků spolupracovat tedy mohly dát vzniknout partnerství, které nemá v dějinách evoluce obdoby (časopis Policista č. 12/2003).

Kromě popsaných názorů na zdomácnění psa je dnes uznávána především teorie nezávislé domestikace, podle níž nelze doložit, ve které části světa začalo první sblížení psa s člověkem a lze jen předpokládat, že k tomu docházelo na mnoha různých místech a v různých časových údobích, protože předkové psa vykazují velikou variabilitu co do tělesné stavby a velikosti. Z ní se pak odvíjí schopnost vytvářet různá plemena (Šebková, 2008).

1. 3. 1. Znaky domestikace psa

Domestikace druhu, jako fylogenetický a etologický proces, je doprovázena řadou typických změn oproti původní divoce žijící populaci :

- a) zmenšení mozku psa je dáno změnou denního rytmu psa oproti vlku, ztrátou nebo omezením některých instinktů, aniž by to ohrožovalo jeho existenci, ztrátou některých spouštěcích mechanismů, otupěním některých smyslů; domestikované zvíře nemusí být neustále ve střehu, nemá zapotřebí prchat. Se zmenšením mozku souvisí i zmenšení lebky,
- b) u dospělé populace se projevuje tzv. neotenie, tj. stav, kdy pes i v dospělosti vykazuje některé juvenilní znaky, například zkrácení obličejové části lebky s konkávním profilem, vyklenutí čela, zkrácení končetin, u společenských plemen třeba vykulené oči, hebká srst či řídké osrstění,
- c) prodloužení střev vlivem smíšené potravy, neboť pes už není pouhý masožravec jako vlk, který má střeva kratší,
- d) zakroucený ocas,
- e) kožní řasy, záhyby, svislé ušní boltce, zmenšení zubů oproti vlkovi,
- f) štěkání namísto vytí, malá mimika obličejových partií oproti vlku,
- g) kratší prsty na tlapkách (Šebková, 2008).

1 . 4 Hypotetiční předci současných plemen

Podle archeologických nálezů fosilních dokladů v různých částech světa lze rozlišit několik typů pravěkých psů – obvykle se uvádí těchto šest :

Canis familiaris palustris (pes bažinný, též rašelinný), někdy se mu říkalo i torfšpic, byl objeven a popsán Rutimerem v roce 1862, Švýcarsko a žil v mladší době kamenné. Názory na jeho původ se liší, některé uvádějí, že pochází z malých forem vlků, žijících v jižní Asii, jiné mu dokonce přisuzují původ šakalů (ale ani to by nemuselo být vyloučeno – viz. Eberhard Trumler). Jednalo se o psa malé velikosti a může být vzdáleným předkem teriérů, špiců, pinčů a kníračů, tedy psů temperamentních.

Canis familiaris Inostranzewi (pes Inostrancevův). Objeven ruským badatelem Anučinem roku 1882 ve vykopávkách u břehů Ladožského jezera (ten ve stejných místech vykopal a popsal ještě jeden větší typ psa a nazval jej *Canis familiaris Ladogensis*, tento typ prapsa však není jako možný předek dnešních psů uváděn), později materiál doplnil Kulagin. (Šebková 2008, Kholová, 1987). Za jeho předka je považován vlk. Potomky jsou tzv. primitivní plemena, např. severští psi - lajky, hasky, eskymáčtí psi a další.

Canis familiaris decumanus sice nemá český název, ale někdy je nazýván psem táborovým, odvozeno od příčné ulice v táboře římských legií – *Via decumana*, které velcí dogovití psi, možná potomci c. f. *Decumanus*, pomáhali střežit. Odtud tedy *decumanus*. Byl objeven u Berlína popsán koncem 19. století německým zoologem a paleontologem Alfredem Nehringem. Jednalo se o psa silného a mohutného, podobného psům ze starého Říma, resp. plemenům molosoisním, jejichž by mohl býti předkem.

Někteří autoři však tohoto psa považují za tzv. fiktivní prarasu, neboť“materiálem k popisu tohoto údajně starobylého psa byly dvě lebky nezjištěného stáří. Není li nález přesně datovaný nebo alespoň solidně vázaný na archeologické nálezy, sotva z něj lze něco odvozovat. A dvě lebky, to je opravdu materiál příliš chudý k popsání nějakého plemene“ (Kholová 1987, s. 83).

Canis familiaris matris optima (pes bronzový), nalezen v roce 1864 v Olomouci při vykopávkách pro rozvod plynu J. H. Jeittelesem, popsán v roce 1872. Pochází z doby bronzové 4000 – 5000 let před naším letopočtem a vznikla z něj pravděpodobně ovčácká plemena, jimž je podobný tvarem lebky a stavbou kostry (Šebková, 2008). Latinský název psa bronzového je věnován

matce objevitele.

Canis familiaris intermedius (pes popelištní). Popsán českým paleontologem Janem Nepomukem Woldřichem roku 1897, který v dolnorakouských a švýcarských hliništích v pozůstatcích popele z doby bronzové objevil jeho lebky a kostry. Jedná se o psa střední velikosti a může být předkem loveckých plemen.

Canis familiaris leineri (pes Leinerův), objeven švýcarským lékařem a zoologem Theophilem Studerem roku 1900 poblíž Uberlingského jezera, který jej považoval vzhledem ke stavbě kostry a lebky za předka starobylých vlkodavů (Kholová, 1987). Později byl považován i za prapředka chrtů; tato otázka není dodnes zodpovězena, neboť chrti byli původně domestikováni v severní Africe křížením stepních vlků a šakalů (Šebková, 2008).

Dříve se ještě uváděl *Canis poutatini* (pes Putatinův), který byl popsán Studerem v roce 1901 podle nálezu jediné lebky z nalezišť poblíž Moskvy, která musela patřit mohutnému zvířeti a vykazovala vlčí znaky, avšak s určitými podivnými odlišnostmi; to vedlo později k názoru, že patřila nejspíš dingovi (Kholová, 1987).

Popsané rozčlenění základních typů prehistorických psů vychází z díla Theophila Studera, jenž v roce 1901 publikoval svou práci „Die prahistorischen Hunde in ihrer Beziehung zu den gegenwartig lebenden Rassen.“ Tento rodokmen dnešních psů byl po mnoho desetiletí základem pro výzkumné práce a ještě dnes je popisován v monografiích plemen bez jakékoliv kritiky jako nevyvratitelná skutečnost. Uvedené dělení nálezů na prehistorická plemena podrobuje kritice významný švýcarský kynolog Räber ve své dvoudílné encyklopedii *Plemena psů*. Jak uvádí, „malé rozdíly, např. rozdílná šířka čenichu nebo silněji či slaběji vyvinuté svalové hřebeny byly Studerem interpretovány jako znaky plemene a dále si nepovšiml, že mnoho rozdílných tvarů lebek, které považoval za znak plemen, bylo pouze následkem velikostních rozdílů ve stejné populaci a podle rozdílu kostí se plemena vzájemně ohraničit nedají“ (Räber 1994, s.14). Považuje za jisté pouze to, že v jednotlivých osídleních mladší doby kamenné, neolitu, žili, psi různých velikostí, avšak typu jednotného s tím, že docházelo pouze k vytváření místních forem, které byly součástí celkové nesourodé populace psů. Tím bylo možné, že uvnitř takového smíšeného stavu se našla zvířata, která vykazovala podobnost s dnešními psy. Nelze však ještě hovořit o plemenech, neb neexistovaly hranice mezi plemeny a přechody byly plynulé (Räber, 1994).

2. PLEMENA PSU

Již od časů zdomácnění psů jako druhu probíhal vývoj jejich plemen podle potřeb člověka. V dávné minulosti, kdy byl pes výhradně užitkovým zvířetem, však lidé ještě nerozlišovali takové množství plemen jako je tomu v dnešní době, stačilo jednoduché dělení např. na psy lovecké, hlídací, tažné a někteří další, třeba válečné. Postupem času a rozvojem celé lidské společnosti si však člověk psy stále více přizpůsoboval k obrazu svému a jejich utváření je stále více determinováno účelem, ke kterému je předurčil (Taylor, 1992). Šlechtěním tak vzniklo do současnosti kolem 400 nejrozmanitějších plemen psů (někteří autoři uvádějí 500 i více). Existuje například půlkilová čivava, která se vejde do šálku na kávu, ale také osmdesátikilový mastif, byla vyšlechtěna plemena zcela bezsrstá, tzv. naháči, i plemena s hustou, extrémně dlouhou a různě tvarovanou srstí jako pudli či komondor (Procházka, 1994). Ve středověku z rozmaru šlechty vznikala plemena, která se velmi lišila od normálního psa domácího různě deformovanými lebkami, čelistmi, končetinami, extrémním zbarvením (růžový pes), apod. „Úsilí člověka, hnané ctižádostí, však nezná mezí, proto i ještě v posledních několika desetiletích vznikala nová plemena, jako např. český teriér, chodský pes, pražský krysařík, černý ruský teriér, československý vlčák a další, jejichž uznání se Mezinárodní kynologická federace bránila, neboť se převážně jedná o plemena, vzniklá křížením současných plemen“ (Procházka, 1994).

2.1 Vývoj pojmu plemeno

První zdomácnění psi byli rozlišováni nikoliv podle plemen (tento pojem se ustálil až v poměrně nedávné historii), ale podle činnosti, kterou vykonávali, tzn. např. psi lovečtí, pastýřští, váleční, apod.. Později, ve středověku, kdy už toto členění nestačilo, se psi dále dělili na jednotlivé typy, lovečtí psi se diferencovali např. na psy lovcí zrakem, přinašeče, zemní psy, atd. Nejlepší z nich byli tehdy nazýváni čistou rasou a tento pojem byl odvozen od pozorovatelných a nepopíratelných kvalit jedince, nikoliv primárně od jeho předků. To znamená, že rozhodně ještě nešlo o plemeno v dnešním pojetí. Tito nejvyšší jedinci byli postupně využíváni pro další chov a přenášeli tak na potomstvo své morfologické a fyziologické znaky, neboli pozitivním výběrem

po mnoho po sobě jdoucích generací vznikala poté první plemena s neostrými a pohyblivými hranicemi. O systematictější chovu psů lze hovořit až s nástupem osvícenství, kdy lidstvo dospělo k vyššímu stupni poznání, zejména zákonů dědičnosti. Moderní chov psů podle rodokmenů začal vznikat před více než 200 lety v Anglii, kde jednalo se většinou o psy lovecké. Tady už bylo nutné podrobnější dělení a od principu Cuvierovy definice druhu (společenství přirozeně se rozmnožujících jedinců) a poddruhu byl odvozen pojem plemeno W. Herrem : “Plemena jsou druhy člověkem držené v sexuální izolaci, které se rozlišují ve více znacích a dědičných jednotlivostech. Jsou to kolektivní jednotlivosti, jejichž zvláštnost může být reprodukována jen statistickými metodami. Subjektivnímu zvážení při vymezení volby znaků se ponechává široké pole působnosti“ (Raber, 1994, s. 12). Podle této dnes všeobecně uznávané definice pokládáme plemeno za skupinu v poddruhu pes domácí, který je vytvořen lidskou selekcí s ohledem na určitý chovný cíl, určité zabarvení, kresbu, odchylku od běžné srsti vlka nebo odchylku od běžné stavby těla nebo také s ohledem na určité výkony a psychické vlastnosti po více generací, kdy na konci tohoto generačního procesu je zvíře, které má zvolené vlastnosti a u kterého je jistota, že tyto vlastnosti přejdou na jeho potomky, těmi se liší od jiných jedinců svého druhu (Raber, 1994). Ve smyslu zootechnické taxonomie je dnes plemeno definováno jednodušeji a srozumitelněji : „Zvířata téhož druhu, stejného fylogenetického původu, shodných morfologických znaků, fyziologických a psychických vlastností. Populace je dostatečně velká, plodně se mezi sebou rozmnožuje a její vlastnosti se přenášejí na potomstvo“ (Šebková, 2008, s. 6).

2. 2 Kynologické organizace a členění plemen

System členění plemen není ve světě jednotný. Jiné členění se používá v Anglii, USA a Kanadě, jiné v Evropě, kde je většina kynologických organizací združena v Mezinárodní kynologické federaci (FCI – Federation cynologique internationale), založené Německem, Rakouskem –Uherskem, Francií, Holandskem a Belgií v roce 1911. V současné době má 83 členských států, z toho 41 z Evropy a sídlí v Belgii v městě Thuin. Eviduje 357 plemen, další na registraci čekají. FCI jako organizace s celosvětovou působností, registruje a uznává standardy všech čistokrevných plemen psů členských i nečlenských zemí a upravuje předpisy o řízení chovu. Každou členskou zemi v FCI

zastupuje pouze jedna organizace. U nás je to od roku 1997, kdy byla ČR přijata za řádného člena, Českomoravská kynologická unie (ČMKU), která respektuje dělení plemen psů podle pravidel FCI (platí od zasedání v Jeruzalémě v roce 1987).

FCI člení plemena, která uznává, do čtyř základních skupin :

- 1) psi ovčáctí, služební a hlídací,
- 2) psi lovečtí,
- 3) psi společenštití,
- 4) chrti

Jemnější členění je podle plemen do 10 skupin, které se ještě dále člení do jednotlivých sekcí následovně (např. Procházka 1994) :

Skupina I - psi ovčáctí, pastevečtí a honáčtí (kromě švýcarských).

- sekce 1 (psi ovčáctí) : belgičtí ovčáci (lakenois, malinois, tervuren, gronendael), šiperka, slovenský čuvač, německý ovčák, beauceron, bergamský ovčák, pyrenejský ovčák(dlouhosrstý i krátkosrstý v obličejí), bearder kolie (vousatá), československý ovčák, staroanglický ovčák (bobtail), šeltie, skotský ovčák (kolie dlouhosrstá i krátkosrstá), welsh corgi cardigan, welsh corgi pembroke, šarplaninský pastevecký pes, kuvasz, mudí, puli, pumi, holandský ovčák, podhalaňský pastevecký pes, polský nížinný ovčák.

- sekce 2 (psi pastevečtí) : australian catteldog, ardenský bouvier, flanderský bouvier.

Skupina II - pinčové, knírači, molosoidi a švýcarští pastevečtí psi.

- sekce 1 (pinčové a knírači) : dobrman, pinč, malý pinč, velký knírač, střední knírač, malý knírač, černý ruský teriér, holandský pinč, rakouský krátkosrstý pinč.

- sekce 2 (molosoidi) :

. dogovití : argentinská doga, bordeauxská doga, německá doga, fila, šarpej, německý boxer, rotvajler, buldok, bulmastif, anglický mastif, neapolský mastin, pyrenejský mastin, španělský mastin.

. horští psi : novofunlandský pes, hovawart, leonbergr, landseer, svatobernardský pes, pyrenejský horský pes, kavkazský ovčák, tibetská doga.

- sekce 3 (švýcarští pastevečtí psi) : appenzelský salašnický pes, bernský salašnický pes, entelbuchský salašnický pes, velký švýcarský salašnický pes.

Skupina III - teriéři.

- sekce 1 (teriéři velcí a střední) : jagdteriér, erdelteriér, bedlington teriér, border teriér, foxteriér hladkosrstý, foxteriér hrubosrstý, japonský teriér,

lakelandský teriér, manchesterský teriér, velšteriér, irský teriér, kerry blue teriér, soft - coated wheaten teriér.

- sekce 2 (teriéři malí) : australský teriér, český teriér, kernteriér, Dandie Dimont teriér, norfolkský teriér, norvičský teriér, skotský teriér, sealyhamský teriér, skajteriér, west highland white teriér.

- sekce 3 (bulteriéři) : bulteriér, stafordširský teriér, americký stafordširský teriér.

- sekce 4 (toyteriéři) : silky teriér, anglický toy teriér, jorkširský teriér.

Skupina IV - jezevčáci : jezevčík, jezevčík trpasličí, jezevčík králičí.

Skupina V - špicové a primitivní plemena.

- sekce 1 (severští tažní psi) : grónský pes, samojed, aljašský malamut, sibiřský husky.

- sekce 2 (severští lovečtí psi) : západosibiřská lajka, východosibiřská lajka, ruskoevropská lajka, karelský medvědí pes, finský špic.

- sekce 3 (severští hlídací a pastevečtí psi) : islandský pes, norský buhund, laponský pes, lapinkoria.

- sekce 4 (evropští špicové) : německý špic velký, střední, malý, trpasličí, vlčí.

- sekce 5 (asijské špicové) : čau - čau, eurasier, akita inu, hokkaido ken, japonský špic, šiba inu, šikoku inu.

- sekce 6 (primitivní typy) : basenji, kananejský pes.

Skupina VI - honiči a barváři.

- sekce 1 (honiči) : bladhaund (pes sv. Huberta), foxhound, otterhound (vydrař), americký foxhound, slovenský kopov, beagl, beagle - harrier, harrier, kopó (sedmihradský honič), bassethound, dalmatin, německý honič.

- sekce 2 (slídiči) : bavorský barvář, hannoverský barvář, ridgback.

Skupina VII - ohaři.

- sekce 1 (ohaři kontinentální) : německý ohař (ostnosrstý, drátosrstý, dlouhosrstý), pudlpointr, výmarský ohař, viszla (maďarský hrubosrstý ohař), múnsterský ohař (malý a velký), dlouhosrstý německý ohař, český fousek, slovenský hrubosrstý ohař, grifon.

- sekce 2 (ohaři britští a irští) : pointr, anglický setr, gordonsetr, irský setr, irský červenobílý setr.

Skupina VIII - slídiči, retrívři a vodní psi.

- sekce 1 (retrívři) : curly - coated retriever, labradorský retrívř, zlatý retrívř.

- sekce 2 (slídiči) : německý křepelák, clumberský španěl, kokršpaněl, field španěl, sussexský španěl, americký kokršpaněl, anglický špringšpaněl,

velšspringšpaněl.

- sekce 3 (vodní psi) : irský vodní španěl, americký vodní španěl, wotterhound.

Skupina IX - společenští a doprovodní psi.

- sekce 1 (bišonci) : bišonek, boloňský psík, maltézský psík, lvíček.

- sekce 2 (pudli) : pudl (velký, střední, malý, trpasličí).

- sekce 3 (malá belgická plemena) : belgický grifonek, bruselský grifonek, brabantík.

- sekce 4 (naháči) : čínský naháč, mexický naháč, peruánský naháč.

- sekce 5 (tibetští psi) : lhasa apso, ši - tzu, tibetský španěl, tibetský teriér.

- sekce 6 (čivavy) : čivava.

- sekce 7 (angličtí společenští španělé) : kavalír king Charles španěl, king Charles španěl.

- sekce 8 (japonský španěl a pekinéz) : pekinéz (pekingský palácový pes), japonský chin.

- sekce 9 (kontinentální trpasličí španělé) : malý kontinentální španěl (papillon, phalena).

- sekce 10 (malí molosoidní psi) : francouzský buldoček, bostonský teriér, mops.

Skupina X - chrti a příbuzná plemena.

- sekce 1 (chrti) : afgánský chrt, saluka, barzoi (ruský chrt), deerhound (skotský jelení pes), greyhound (anglický chrt), vipet, italský chrtík, agar (maďarský chrt), azavak, slugi.

- sekce 2 (honiči s postaveným uchem) : fafaónský pes, portugalský podengo.

Konkurenční mezinárodní chovatelskou organizací je UCI (United kennel club internationale), založená roku 1976 v tehdejší Spolkové republice Německo. Sdružuje 22 evropských zemí, Rusko, řadu bývalých sovětských republik, Turecko, USA, Kanadu, Japonsko, Indii a Čínu. Uznává i plemena, která FCI uznat nechce, např. pražského krysárika (Šebková, 2008).

Vůbec nejstarší chovatelskou organizací je britský KC (Kennel Club), založený roku 1873. Má svá vlastní pravidla, poplatná tradicím Británie, (není členem FCI) a odlišnou klasifikaci plemen od FCI, která člení do 6 skupin (Taylor, 1991) :

1) honiči,

2) lovecká plemena,

3) teriéři,

- 4) užitková plemena,
- 5) pracovní plemena,
- 6) společenská plemena.

Americký AKC (American Kennel Club), založený roku 1876, uznává 178 plemen psů, která dělí do 7 skupin :

- 1) lovečtí psi,
- 2) chrti a honiči,
- 3) pracovní psi,
- 4) teriéři,
- 5) společenská plemena,
- 6) nelovecká plemena,
- 7) ovčácká a pastevecká plemena.

AKC není členem FCI, avšak spolupracuje s ní.

Další americkou organizací chovatelů psů je ADBA (American Dog Breeders Association), založená v roce 1909, která se zaměřuje na americké pitbulteriéry, které také registruje, FCI ani AKC toto plemeno neuznávají a s ADBA nespolupracují.

2. 3. Charakteristika služebních plemen

Aby mohlo být některé psí plemeno uznáváno jako služební, musí většina jeho příslušníků prokazovat vlastnosti vhodné pro náročný výcvik a následnou službu (Hartl, 1986). Jedná se o takové dispozice, jako je ostrost, nebojácnost, ostražitost, čichové schopnosti, učenlivost a další. Vhodná je i nedůvěra k cizím osobám. Nezbytné jsou fyzické předpoklady, odolnost proti nemocem i proti povětrnostním vlivům. Jde tedy o souhrn specifických znaků, které ve své podstatě předurčují zástupce takovýchto plemen k příslušnému služebnímu využití. Různé prameny uvádějí mezi služebními plemeny i taková, která sice jsou za služební stále ještě považována, nicméně se s jejich zástupci, zejména v policejní kynologii, již téměř nesetkáme (boxer, briard, erdelteriér). Naopak plemena původně neslužební, např. belgický ovčák nebo labrador, se objevují čím dál více. Je to dáno nutností velmi úzké specializace při jednotlivých činnostech v policejní kynologii.

Policie ČR používá jako služební psy zejména tato plemena : Německý ovčák, belgický ovčák (malinois), labradorský retrívr, podstatně méně již rotvajlery a dobermany, ostatní plemena velmi omezeně.

2. 3. 1 Německý ovčák

O jeho předcích panují nejasnosti, někteří autoři dokonce uvádějí jako jeho dávného předchůdce prehistorického psa bronzového, což nelze potvrdit ani vyvrátit. Spíše však vznikl šlechtěním různých typů staroněmeckých ovčáckých psů, kteří zde žili po celá staletí a jejichž konstituce se odvíjela od prostředí kde pracovali a od pohybových nároků ochraňovaných stád. Trvalé požadavky na tyto psy byly vytrvalost, odolnost proti povětrnostním vlivům a dobrá cvičitelnost. V hornatých oblastech na jihu byl používán otužilý a silný pracovní pes s pevnými kostmi, silnou zádí a správným zaúhlením, tedy s vlastnostmi, které byly nezbytné při doprovázení stáda nahoru a dolů po strmých svazích, naopak v rovinách severní části země existoval lehčí, atletičtější typ psa, který byl schopen vytrvalého pobíhání po rozlehlých pastvinách, udržel stádo pohromadě a zároveň je dokázal ochránit před útočníky (Allan, 1997). Vzhledem k tomu, že vyvstala potřeba zlepšit vlastnosti stávajících chovů těchto ovčáckých psů, začalo se koncem 19. století s křížením temperamentních „vlčích“ typů ze severu (šedavé srsti) se spíše pomalejšími a mohutnějšími jižními varietami. Průkopníky se stali chovatelé z Württembergu, podporovaní kynologickým spolkem Phylax (zal.1891) kolem hraběte C. Hahna. Tato organizace si vytkla za cíl vytvořit „národní“ plemeno ovčáckého psa. Přes velké úsilí se úkol nezdařil, neboť členové spolku sice shromažďovali psy, avšak k cílevědomému chovu nedošlo. Proto Phylax jako chovatelský klub ztroskotal a místo něj byl založen roku 1899 Spolek pro ovčácké psy (Der Verein für Deutsche Schäferhunde - SV), který se později stal největší světovou organizací zabývající se jediným psím plemenem (Allan, 1997). Prezidentem spolku se stal rytmistr Max von Stephanitz, který je dnes uváděn jako zakladatel chovu německých ovčáků (ve skutečnosti nebyl jediným, rovněž Švýcar Otto Rahm se touto činností úspěšně zabýval (Ráber, 1994)). Stephanic však vytvořil systém, který ustavil a udržel typ plemene německého ovčáka až do současnosti. Allan, s. 14 uvádí, že „předstihl svou dobu, když si uvědomil, že s postupnou industrializací společnosti a odklonem od života na venkově bude potřeba najít pro ovčáky nová uplatnění (s tím je možno v současné době jediné souhlasit, viz. používání německých ovčáků u policie apod.), neboť nepochyboval o tom, že chovat německého ovčáka znamená chovat pracovního psa, to byla jeho základní myšlenka. Von Stephanitz vyzdvihl hodnoty ovčáckých psů ve světle nových pracovních

povinností, které, jak si představoval, by tito psi mohli v budoucnu plnit. Nejvýraznějším rysem, který se dal využít, byl obranný instinkt známý ze způsobu, jakým ovčáctí psi chránili stáda před útoky predátorů, tato vlastnost, kterou Němci nazývají kampftrieb, znamená nejen schopnost, ale i touhu ochraňovat a zahrnuje jak aktivní útočné schopnosti, tak i schopnosti obranné.“ Tato jejich schopnost je ostatně využívána dodnes.

Od vlastností německého ovčáka byla odvozena i jeho role policejního psa. Nejprve neúspěšně ve Švýcarsku, kde Otto Rahn, prezident Švýcarské kynologické společnosti, navrhl místním policejním autoritám toto plemeno vyzkoušet pro policejní účely a daroval policii psa z vlastního chovu s tím, že bude vycvičen jako pes policejní, avšak z organizačních příčin k vycvičení nakonec nedošlo (Ráber,1994). V roce 1903 začali testovat německé ovčáky u německé policie. Výsledky zde byly tak uspokojivé, že policie začala německé ovčáky, přes jistou počáteční zdrženlivost velících důstojníků, zařazovat do výkonu služby a používat jako policejní psy, neboť se jasně ukázalo, že mohou být zdatnými pomocníky jak kriminalistů, tak i tehdejší bezpečnostní policie (odpovídá dnešní pořádkové policii). Vzhledem k následné vysoké poptávce po cvičených psech pro potřeby policie (i armády) bylo v roce 1904 zřízeno nedaleko Berlína v Grúnheide výcvikové středisko pro policejní psy (Němci je nazývali Hochschule – vysokou školou - pro výcvik psů), kde se začalo se skládáním zkoušek z různých disciplín, např. stopování, ochrany svého vůdce resp. dalších disciplín využitelných při plnění policejních úkolů. Výcvikové středisko v Grúnheide se brzy stalo známým i v sousedních i vzdálenějších zemích a zástupci policejních i vojenských složek různých států tam jezdili vycvičené německé ovčáky vykupovat pro své potřeby. Tímto způsobem se německý ovčák rozšířil do světa (např. do USA r. 1913) a v mnoha zemích pomohl položit základy služební kynologie. V první světové válce schopnosti německých ovčáků nejvíce využívaly armády bojujících zemí ať již jako psy průzkumné, strážní, sanitní nebo psy minéry, doručovatele zpráv, nosiče poštovních holubů a podobně. Podíleli se na záchraně lidských životů, ale mnoho z nich též zahynulo, když byli obětováni při vyhledávání min. Od té doby je německý ovčák nejpoužívanějším plemenem u všech ozbrojených bezpečnostních složek zejména proto, že se jedná o plemeno nejsnáze cvičitelné a s všestranným využitím, nesmírně odolné a velmi přizpůsobivé. Díky těmto vlastnostem se z celkového počtu používaných plemen německý ovčák podílí asi 85 % u bezpečnostních složek.

Je to nejúspěšnější plemeno všech dob.

Standard německého ovčáka (např. Hrušovský, 1990)

Celkový zjev :

Německý ovčák je pes střední velikosti a líbivého vzhledu. Ideální kohoutková výška je u psa 62,5 cm, u feny 57,5 cm. Odchyly 2,5 cm nahoru nebo dolů jsou přípustné. Překročení maximální nebo nedosažení minimální výšky snižují chovnou hodnotu jedince. Německý ovčák je protáhlejšího formátu, silný a dobře osvalený. Poměr výšky k délce, postavení a úhlení končetin jsou sladěny tak, že zajišťují vytrvalý klus. Osrstění je velmi odolné proti mrazu i proti letním vedrům. Plemenným znakům odpovídající německý ovčák poskytuje obraz síly, inteligence a obratnosti. Ve svých proporcích nesmí mít nikde navíc nebo méně. Podle jeho pohybu a chování musí být patrné, že se jedná o jedince se zdravým duchem ve zdravém těle, na něhož, jakožto služebního psa, bude kladen požadavek nejvyšší vytrvalosti. Německý ovčák je pes velmi temperamentní, přesto musí být snadno ovladatelný, přizpůsobit se každé, i mimořádně náročné situaci, a provádět požadované úkony. Musí být tvrdý, odvážný a na povel svého pána nekompromisně zakročít. Na druhou stranu by měl být pozorný a poslušný domácí přítel, vlídný ke svému okolí, především k dětem, nestranný v běžném kontaktu s lidmi. Celkově německý ovčák skýtá harmonický obraz přirozené ušlechtilosti a sebejistoty.

Pohyb, úhlení končetin :

Německý ovčák je klusák. Pohyb končetin probíhá v diagonálním sledu, tzn., že zadní noha se pohybuje v opačném sledu než přední noha na téže straně. Jeho končetiny jsou vzájemně tak úhlované, že při pohybu nenarušují hřbetní linii. Dotek zadní nohy dosahuje zem ve středu těla a přední končetina dosahuje stejné délky. Každé přeúhlení snižuje vytrvalost jedince. Při správném poměru výšky k délce a odpovídající délce končetiny je pohyb psa prostorný, probíhající nízko nad terénem a budí dojem nenucenosti.

Povaha a nadání.

Nejvýznamnějšími vlastnostmi německého ovčáka jsou pevné nervy, pozornost, neohroženost, ovladatelnost, bdělost, věrnost, neúplatnost, odvaha, bojovnost a tvrdost. Tyto vlastnosti umožňují všestrannou jeho využitelnost, zejména v obranných pracích i stopování. Mimořádné čichové schopnosti pak z něj činí i brilantního stopaře a vyhledavače zájmových látek policie.

Části těla :

a) *Hlava* - délka hlavy činí asi 40% kohoutkové výšky, mezi ušima je přiměřeně široká. Nesmí působit těžkopádným dojmem, ani být příliš jemná. Čelo je při pohledu zepředu mírně klenuté s málo znatelnou rýhou uprostřed. Líce po obou stranách probíhají jemným obloukem, aniž by vyčnívaly. Temeno se směrem k nosu pozvolna zužuje s mírným čelním sklonem. Tlama tupá, silná, klínovitá a suchá. Pysky vypjaté a dobře přilehlé. Hřbet nosu probíhá rovnoběžně s prodlouženou linií čela.

b) *Chrup* - musí být zdravý, silný a úplný (celkem 42 zubů, 20 v horní a 22 v dolní čelisti). Skus nůžkový, tzn., že řezáky do sebe zapadají. Předkus a podkus jsou vady, rovněž klešťový skus (řezáky se dotýkají).

Čelisti silně vyvinuté, zuby pevně usazené v zubní liště.

c) *Oči* - šikmo položené, středně velké, mandlového tvaru. Barva očí nejlépe tmavá. Výraz očí živý, rozumný a sebejistý.

d) *Uši* - středně velké, špičaté, vysoko nasazené, u kořene široké, kupředu nastavené (nesmí být dovnitř stažené). Svislé i klopené znamenají též vadu, která negativně ovlivňuje celkový zjev. Pozn. : to se netýká štěňat, která při výměně zubů, ve věku kolem 5 měsíců, mívají svislé uši.

e) *Krk* - svalnatý, bez volné kůže, a bez laloku. V klusu je skloněn, ve vzruchu naopak vzpřímen.

f) *Trup* - délka trupu má dosahovat minimálně 110 % kohoutkové výšky, ne však více, než 117 %. Kvadratičtí psi jsou u plemene NO nežádoucí. Hrudník přiměřeně široký (asi 45 % kohoutkové výšky), spodní část dlouhá, výrazná. Žebra dlouhá, dosahující hrudní kosti, která dosahuje lokte. Správně formovaný hrudník poskytuje loktům volnost při pohybu psa v klusu. Bedra krátká, břicho vtažené. Hřbet rovný, vyvinutý, mezi kohoutkem a hýždí přiměřeně dlouhý. Kohoutek zřetelný, navazující na hřbet, ve který pozvolna přechází bez narušení hřbetní linie. Bedra široká, osvalená. Zád' dlouhá, mírně se svažující.

g) *Ocas* - silně osrstěný, dosahující k hleznovému kloubu, ne však přes polovinu nártu, pokud možno nevybočující. V klidu svislý, při pohybu zvednutý, nikoliv však přes horizontální linii hřbetu. Nesmí být stočený.

h) *Přední končetiny* - lopatka šikmo položená plochá, přiléhající, napojená na rameno v pravém úhlu. Předloktí ze stran rovné. Nadprstí pevné se sklonem asi 20°. Lokty přilehlé, nevybočené ani nevtažené.

i) *Zadní končetiny* - stehna široká, mohutně osvalená. Stehenní kost při pohledu ze strany šikmo uložená. Holenní kosti se napojují asi v úhlu

120°. Hleznová kloub pevný, nárt silný. Celá záď německého ovčáka je svalnatá a silná, neboť rozpohybovává tělo a v pohybu udržuje.

j) Tlapy - krátké, zavřené, klenuté. Polštářky tvrdé. Drápy krátké, silné, tmavě zbarvené. Paspárky nežádoucí (odstraní se po narození štěněte).

k) Barva - černá, s hnědými, hnědožlutými či světlešedými znaky, celočerná, vlkošedá (tj. jednobarevně tmavě nebo světleji šedá). Drobné bílé znaky na prsou nebo světlé zbarvení na vnitřních stranách končetin jsou přípustné. Naopak čenich musí být u každého zbarvení černý. Málo vyvinutá maska, světlé oko, bílé drápy a světlé znaky na prsou nejsou žádoucí a znamenají slabou pigmentaci. Podsada je šedivá, u celočerných psů černá.

l) Srst :

1) Krátkosrstý německý ovčák - krycí srst hustá, jednotlivé chlupy tvrdé, pevně přiléhající. Hlava včetně vnitřku ušních boltců, přední strana končetin, tlapy a prsty krátce osrstěny. Srst na krku poněkud bohatší. Na zadní straně hrudních končetin, až po zápěstí a zadní stranu zadních končetin až po hleznový kloub srst delší, na stehnech tvoří "kalhoty".

2) Dlouhorovnosrstý německý ovčák - chlupy jsou delší, ne vždy rovné, nepřiléhají dobře k tělu. Srst tvoří chomáče, zejména za ušima a na slabínách a praporky od loktů až po nadprstí. Kalhoty na stehnech jsou dlouhé a husté. Ocas je huňatý s tvořením praporků směrem dolů. Dlouhá a rovná srst není tolik odolná vůči vlivům počasí jako srst krátká, proto je nežádoucí.

3) Dlouhosrstý německý ovčák - chlup je značně delší než u ovčáka dlouhorovnosrstého, velmi měkký, na hřbetě tvořící předělovací pěšinku. Podsada je velmi slabá nebo chybí úplně. Odolnost vůči povětrnostním vlivům velmi malá, tzn. i upotřebitelnost značně snižena. Dlouhá srst je u NO vadou.

m) Vady - tj. všechny nedostatky, které ovlivňují upotřebitelnost psa, výkon a vytrvalost. Zejména nevýraznost pohlaví, neodpovídající povaha, slabé nervy, předrážděnost, plachost, nedostatek vitality, neochota k práci, kryptorchidí, měkká konstituce a nedostatky ve stavbě těla; plaví, modřáci, albíni, bělouši, přerostlí a nedorostlí, dlouhonozí, s příliš lehkou nebo těžkou stavbou těla, krátkí, strmého postoje končetin. Dále krátká, tupá, slabá, špičatá, úzká protáhlá hlava, předkus, podkus nebo jiné vady chrupu, zejména psinkový chrup (slabě vyvinutý).

2. 3. 2 Belgický ovčák (malinois)

Belgičtí ovčáci byli do konce 19. století pracovními psy pastevců a sedláků v Belgii i okolních zemích. Jednalo se o několik příbuzných plemen podobné velikosti, lišících se však v barvě i osrstění. Jak chov ovcí ustupoval a psů ubývalo, tamější chovatelé se rozhodli plemeno zachovat se záměrem nalézt mu časem jiné uplatnění. Za počátek jejich čistokrevného chovu belgického ovčáka je považován rok 1891, kdy byl v Bruselu založen spolek pro chov ovčáckých plemen pod názvem „Club du Chien de berger belge“ (Raber, 1994). Členové klubu shromáždili více než stovku ovčáků ze všech belgických provincií a za pomoci veterinářů vytyčili znaky tohoto plemene. Mezi těmito psy byli dlouhosrstí i krátkosrstí, černí, hnědí, šediví i béžoví. Čtyřicet z nich bylo odděleno jako vhodných k dalšímu chovu. Doporučovalo se dále křížit navzájem pouze psy s podobným osrstěním bez ohledu k jejich barvě. Od roku 1895 byla povolena už jen barva černá pro dlouhosrsté, červenohnědá pro krátkosrsté a šedá pro hrubosrsté. Od té doby se belgičtí ovčáci chovají ve čtyřech varietách :

- groendael (černý, dlouhosrstý),
- tervueren (červenohnědý, dlouhosrstý),
- laekenois (šedý nebo červenohnědý, hrubosrstý),
- malinois (červenohnědý, krátkosrstý).

Malinois se jmenuje podle města Malines neboli Mecheln. Tamější chovatelé, kterým příliš nezáleželo na barvě a typu srsti, ale hlavně na pracovních kvalitách, postupným křížením různých variet hrubosrstých a krátkosrstých belgických ovčáků, vyšlechtili psa požadovaného jemnějšího vzhledu a dobrého charakteru. Poměrně brzy předčili malinois jako pracovní plemeno všechny ostatní varianty belgických ovčáků a tak to zůstalo až do současnosti, jak stále prokazují výborné výsledky tohoto plemene u výkonnostních zkoušek, na kynologických soutěžích civilních i policejních i v praktickém výkonu služby. Jako služební psi Policie ČR se začali objevovat koncem 80. let a už počátkem 90. let byli schopni, alespoň v některých oblastech, „konkurovat“ německým ovčákům. V obranných pracích jsou nejlepší jedinci malinois možná ještě tvrdší než standardní němečtí ovčáci, za nimiž, zdá se, někdy poněkud zaostávají v pracích pachových, i když i zde existují výjimky. Někteří znalci tohoto plemene o malinois hovořili jako o plemeni budoucnosti. Tato teze prozatím nebyla potvrzena ani vyvrácena.

Malinois je pes střední velikosti a čtvercového formátu, atletického a svalnatého těla. Ideální výška psa je 61 - 66 cm, hmotnost do 35 kg, fena 56 - 61 cm výška, váha 25 - 29 kg.

2. 3. 3 Rotvajler.

Jedno z nejsilnějších a největších plemen, na první pohled působí majestátním dojmem. Jeho jméno je spojeno s městem Rottweil, kde při odkrývání zasypaných římských studní byly nalezeny různé psí kosti a mozaika se zobrazením Orfea, jehož hře na harfu naslouchá pes - ne nepodobný rotvajlerovi. Ostatně, traduje se, že toto plemeno má svůj původ v římských molosech (Raber, 1994). Rotvajler je mohutný, výrazně osvalený, středně vysoký pes. Pro tyto vlastnosti byl v minulosti využíván jako pes honácký, řeznický, tažný i hlídací. Říká se, že pastevci utržené peníze ukládali na nejbezpečnější místo - do koženého váčku připevněného k obojku rotvajlera. Za služební plemeno byl uznán v roce 1910. V současnosti je v rámci policie využíván službou pořádkové policie jako obránář, ve věznicích působí jako strážní pes, u soukromých subjektů například jako výborný hlídač, jenž už svým vzezřením odrazuje případného narušitele. Téměř vůbec se nevyskytuje jako pátrací pes služby kriminální policie. Rotvajler je pes proporcionální, lehce protáhlého tělesného rámce, má krátkou tvrdou černou srst s červenohnědými, zřetelně ohraničenými znaky na čenichu, hrudi, lících a končetinách a s tečkami nad očima. Kohoutková výška psa je 60 - 68 cm, feny 55 - 63 cm. Navenek působí flegmatickým dojmem, ale to je jen zdání, je totiž schopen okamžité akce, neboť pozorně sleduje podněty z okolí (Hrušovský, 1990). Co se výcviku týče, oproti německému ovčákovi je obtížnější, trvá delší dobu a je nutno používat mírně odlišnou metodiku výcviku, resp. podněty. To znamená, že by rotvajlera měl připravovat zkušený výcvikář, nikoliv začátečník. Kromě toho je to pes jednoho pána, tedy hůře nese změnu psovoda - na nového si zvyká poměrně dlouho. Negativní vlastností tohoto plemene je menší odolnost proti klimatickým vlivům i jejich změnám, vadí mu silnější mráz i letní vedra.

2. 3. 4 Labradorský retrívr.

Jako je německý ovčák plemenem nejrozšířenějším, je labradorský retrívr

plemenem nejoblíbenějším. Bývá považován za ideálního rodinného psa, který se přizpůsobí prakticky každému životnímu stylu, je poslušný a vhodný k dětem či jako domácí mazlíček.

Ve skutečnosti je však labradorský retrívr vynikajícím členem skupiny loveckých psů s dlouhou tradicí aportéra a slidiče. Pochází z rodokmenu tvrdě pracujících přinašečů ("To retrieve" angl. nalézt, přinést), kteří kdysi neúnavně trávili hodiny a hodiny v drsném terénu anglické vysočiny na lovu pernaté zvěře. Z jakých nebo z jakého plemene tyto psi vznikli není dodnes zcela jasné (Duke, 2001). Má se jen za to, že geneze labradorského retrívra má tři výrazně odlišná období. Na začátku to byl rybářský pes na pobřeží Newfoundlandu, kam se dostal v 16. století s Anglickými rybáři. V této době byl cvičen na přinášení sítí z ledové vody. Toto původní plemeno bylo označováno jako St. Newfoundland. Později rybáři přijížděli do západní Anglie obchodovat s rybami a někteří tu prodali i své psy, kteří pak byli ve své staronové domovině vyšlechtěni na úspěšné psy lovecké. Jméno "labrador" jim dal patrně hrabě z Malmesbury (Duke, 2001). Nakonec se stal labradorský retrívr jedním z nejznámějších psů společenských, průvodce slepců a v posledních 25 letech i významným psem služebním. V České republice se toto plemeno objevilo poprvé v roce 1970, kdy byly dovezeny tři páry labradorů z Anglie jako dar pro tehdejší významné funkcionáře lesních závodů a Státních lesů.

FCI standard labradorského retrívra (podle Duka 2001) :

Číslo standardu : 122c, datum publikace : 24. 6. 1987, skupina a podskupina : 8 (přinašeči, slidiči a vodní psi), sekce 1 (přinašeči).

Celkový vzhled - silná konstituce, pevně svázaný, velmi aktivní; lebka široká, hrudník hluboký a široký. Silná a dobře vyvinutá bedra a zád'.

Charakteristika - velmi agilní. Vynikající čichové schopnosti, ušlechtilá morda. Milovník vody. Adaptabilní, oddaný společník.

Povaha - inteligentní, nadšený a poslušný, se silnou vůlí udělat radost. Laskavý, beze stopy agresivity nebo nevhodné bázlivosti.

Hlava a lebka - lebka je široká s dobře utvářeným stopem, tlama suchá, bez masitých lící. Čelisti středně dlouhé, silné a neseseknuté. Nos je široký, nosní otvory dobře vyvinuté.

Oči - středně velké, vyjadřující inteligenci a dobrou náladu. Barva očí hnědá

nebo lískových oříšků.

Uši - nejsou příliš velké ani těžké, nasazeny spíše dozadu, svislé.

Morda - čelisti dobře vyvinuté a silné, zuby silné s dokonalým, pravidelným nůžkovým skusem, rostoucí rovně z čelistí.

Krk - suchý, silný, osvalený, dobře zasazený do plecí.

Hrudní končetiny - lopatky dlouhé a šikmé. Končetiny mají pevný kosterní podklad, jsou kolmo postaveny od lokte k zemi, ať při pohledu zepředu nebo z boku.

Trup - široký a hluboký hrudník s dobře klenutými a pružnými žebry. Hřbet je rovný. Bedra široká, krátká a silná.

Pánevní končetiny - dobře vyvinutá zád', která se nesvažuje k ocasu, dobře pohyblivé kyčle. Hlezna směřují kolmo k zemi, tzv. „kravský postoj“ je vysoce nežádoucí.

Tlapy - kulaté a silné. Prsty dobře klenuté, nášlapné polštářky vyvinuté.

Ocas - výrazný znak plemene, velmi silný u nasazení, postupně se zužující ke špičce, středně dlouhý, bez podsady, ale hustě pokrytý krátkou, silnou, přilehlou srstí, která mu dává zaoblený vzhled (tzv. vydří ocas). Musí být nesen vesele, ale neměl by být otočen na hřbet.

Pohyb - volný, plynulý; přímý a pravidelný při pohledu zepředu i zezadu.

Osrstění - výrazný znak plemene; krátké, husté, jevící se na dotyk jako přiměřeně tvrdé, vodě odolná nezkadeřená podsada.

Zbarvení - jednotně černá, žlutá nebo čokoládová. Žlutá od světle smetanové po liščí červeně. Bílé skvrnky na hrudi jsou přípustné.

Velikost - ideální výška v kohoutku u psa 56 - 57 cm, u feny 54 - 56 cm.

Vady - jakékoliv odchylky od výše uvedených bodů. Jejich závažnost musí být vztahována podle stupně projevu vzhledem ke standardu.

2.3.5 Dobrman (Dobrmanův pinč)

Za původce tohoto plemene je považován Friedrich Luis Dobermann (1834 - 1894). Pracoval jako městský chytač psů a pomocný výběrčí daní v německé Apoldě. Kolem roku 1870 se rozhodl vyšlechtit křížením různých plemen, která pokládal za vhodná, ostrého a odvážného psa. Odchytil tedy pobíhající psy, kteří neměli svého pána, bral je do opatrování a různě křížil. Tato směsice „bezasých“ selských psů dala základ pozdějšímu chovu dobrmana.

Při jeho konstituování mohl sehrát určitou roli i manchesterský teriér, rotvajler a německý hladkosrstý pinč, uvažuje se dokonce o podílu krve afghánského chrta. F. L. Dobermann nezanechal žádné záznamy a nakonec není ani vyloučeno, že nesledoval cílený chov nového plemene, nýbrž choval ostré psy pro vlastní potřebu, eventuálně na prodej (Räber 1994). Plemeno, nesoucí dnes jeho jméno, vzniklo tedy shodou náhod.

Dobrman jako plemeno byl uznán německými kynology v roce 1900 a poměrně rychle se dostal do USA a Británie. Za první světové války sloužili dobrmani v německé armádě jako hlídači a strážní psi a od té doby je používá policie na celém světě. Dobrman je středně vysoký, poměrně dobře osvalený pes, který vyniká temperamentem. Výška psa 68 - 72 cm, feny 63 - 68 cm, váha psa 40 - 45 kg, feny 32 - 35 kg. Stavba těla je čtvercová, hlava má charakteristický tvar tupého klínu, postavení končetin zaručuje rychlost a vytrvalost v běhu. Srst krátká, hustá, tesně přiléhající k tělu. Vyskytuje se zpravidla v barvě černé, tmavě hnědé nebo „modré“ s rezavě červeným zbarvením na nohou a břichu (Hrušovský, 1990). Z hlediska povahy je nebojácny, pozorný a statečný, vyžaduje však náročný výcvik a pevné vedení. Traduje se, že co se dobrman jednou naučí, už nikdy nezapomene. Pro výkon policejní kynologie je použitelný jak pro službu pátrací tak hlídkovou, jako specialista na vyhledávání zájmových látek však nikoliv.

Příkladem služebních plemen (dosud jako služební uznávaných), která byla v minulosti policií poměrně často používána, ale v současnosti minimálně, jsou velký knírač a erdelteriér.

2. 3. 6 Velký knírač (Riesenschnauzer)

V současné době rozlišujeme tři typy kníračů - velkého, středního a malého. Jejich německé, i do angličtiny převzaté jméno Schnauzer je odvozeno od německého slova Schnauze = čumák, nos, a ten je zdoben výrazným, mohutným knírem, který dal plemenu i české jméno. Původ kníračů je nutno hledat v dobytčářském a ovčáckém kraji Wurttemberska a Bavorska, kde se psi podobní střednímu knírači vyskytovali už v 16. století (Räber, 1994). Jejich předky byli nejspíše psi typu pudla a německého pinče. Ve středověku bývali původní hrubosrstí středně velcí pinčové křížení s jihoruským ovčákem, který se do Evropy dostal s Mongoly. V průběhu vývoje

byl křížen s flanderským bouviérem a německou dogou. Novodobé dějiny velkého knírače začaly zápisem do plemenné knihy roku 1903. Chovatelé kladli důraz na černé zbarvení a na původ odvozený od středoasijských ovčáckých psů. Plemeno bylo stabilizováno po založení speciálního klubu mnichovských kníračů v roce 1910. Od té doby se knírači začali uplatňovat v armádě a v průběhu obou světových válek se uplatnili v hlídkové službě.

Velký knírač je robustní pes s výškou v kohoutku až 70 cm a váží více než 40 kg. Je ostrý, odolný, ostražitý a vytrvalý, avšak při výcviku je nutné pracovat s ním individuálně. Patří jen do rukou velmi zkušeného kynologa.

2.3.7 Erdelteriér

Někdy je také nazýván králem teriérů. Tento pes se původně jmenoval Waterside Terrier (pobřežní teriér), pod současným názvem (podle řeky Aire) byl erdelteriér poprvé zapsán do anglické plemenné knihy psů v roce 1862, plemenné znaky byly určeny až v roce 1884. Teorie o původu erdelteriéra (Airedale Terrier) hovoří o křížení staroanglického teriéra s vydrařem i o vlivu dalších plemen jako např. velšského harriera, buldoka a též skotského ovčáka, který dodal erdelteriérovi zbarvení „black and tan“ (Stuchlý, 1993).

Předkové dnešního kulturního plemene byli univerzální psi všestranně použitelní - jako např. hlídači, ovčáčtí a honáčtí psi a výrazně se uplaňovali i jako psi lovečtí, zejména pro práci ve vodě při lovu vyder. Později se erdelteriér uplatnil i jako policejní pes - stopař a obranář (Stuchlý, 1993).

Je to pes odvážného výrazu a rychlých pohybů, vždy připravený k akci. Povahou je přátelský, důvěryhodný, inteligentní a statečný.

Kohoutková výška psů je 58 - 61 cm, u fen 56 - 59 cm, srst tvrdá, hustá, barva černá nebo prokvetlá (tzv. grizzly) sedlo, další partie jsou zbarveny tříslově (Hrušovský, 1990).

2.3.8 Černý ruský teriér

Velký černý ruský teriér nevznikl jako většina psích plemen ze starých užitkových forem, ale byl záměrným a cíleným šlechtitelským postupem vytvořen. Ve 40. letech 20. století si chtěla tehdejší Rudá armáda vytvořit vlastního služebního psa, který by byl použitelný k hlídání vojenských objektů a k jištění hraničního pásma. Sovětský svaz tehdy spravoval obrovská území s

nejrůznějšími klimatickými zónami. Pes proto musel být vybaven tak, aby se mohl bez problémů přizpůsobit nejrůznějším klimatickým a topografickým poměrům této obrovské říše. Měl to být univerzální služební pes, tedy něco jako německý ovčák, který by ale budil ještě větší respekt. Stanoveným cílem chovu byl tedy velký, robustní, nikoliv však těžký, velmi silný, současně hbitý a mrštný, temperamentní a přitom ovladatelný pes, odolný vůči povětrnostním vlivům, horku i zimě, kterého by bylo možno použít k plnění těch nejnáročnějších úkolů (Stuchlý, 1993). Tedy ideální služební pes. Ruští kynologové vypracovali chovný program a realizací úkolu byla pověřena státní chovná stanice „Krasnaja zvezda“ (Rudá hvězda). Na vzniku plemene se podílela i jiná než teriérská plemena. Základem chovu byly dvě linie křížení, a to erdelteriéra s velkým kníračem, a velkého knírače s rotvajlerem (vždy šlo o velkého knírače černé barvy), čili šlo o křížení teriéra s pinčem a pinče se psem dogovitého původu (Stuchlý, 1993). Základní křížení přineslo uspokojivé výsledky, potomci ze spojení erdelteriéra s velkým černým kníračem byli větší a silnější než erdelteriér, navíc nesmírně tvrdí a ostří, zatímco potomci ze spojení knírače s rotvajlerem byli mohutní, odvážní a překypovali silou; přitom povahově vyrovnaní (Stuchlý, 1993) Tak vznikli psi mohutnější a silnější než velký knírač a mrštnější než rotvajler, který však předal ze své genetické výbavy nově vznikajícímu plemeni jistý pracovní důraz a rozvahu. Dalším křížením vzniklo nové plemeno. Aby se chovná základna rozšířila a aby zabráněno eventuálním negativním následkům použité příbuzenské plemenitby, byla do chovu přikřížena ještě další plemena : novofunland'an, německý drátosrstý ohař, lajka, kavkazský pastevecký pes, a některá další, takže nakonec ke vzniku nového plemene přispělo svými tělesnými a psychickými vlastnostmi až 20 různých plemen. Chovatelům se jejich záměr podařil, neboť vyšlechtili plemeno impozantního vzhledu a výborných výkonnostních charakteristik. Černý ruský teriér je pes ostrý a razantní, navíc velmi silný a nebojácný. Podmínkou jeho dobré ovladatelnosti je proto důsledná výchova a výcvik , neboť pes takových fyzických dispozic musí být absolutně zvladatelný za všech okolností. Bohužel právě nezbytnost oné důslednosti již od štěněcího věku, nutnost individuálního přístupu k výchově, způsob a systém výchovy štěňat v policejních chovatelských stanicích, ale i systém služby současných psovodů, neumožňuje využívání tohoto plemene v policejní praxi. V neposlední řadě pak i jistý nenápadný tlak na pozvolnou humanizaci zákroků služebních psů proti pachatelům trestných

činů eventuální použití takového plemene téměř vylučuje.

2.4 Kategorizace policejních psů

Rozdělení služebních psů Policie ČR podle jejich zaměření je po mnoho let obdobné, pouze se mění předpisy, které formálně jejich dělení upravují. V současné době je to závazný pokyn policejního prezidenta č. 80/2009, kde článek 7 dělí služební psy podle jejich tzv. upotřebitelnosti na hlídkové, pátrací, specialisty a psy strážní následovně :

a) Hlídkoví psi se dle této normy používají zejména k :

1. preventivní činnosti na úseku veřejného pořádku,
2. zákrokům proti narušitelům veřejného pořádku,
3. prohlídce a průzkumu terénu, objektů nebo dopravních prostředků za účelem vyhledání osob, předmětů a avizaci,
4. střežení a eskortování osob,
5. zajištění bezpečnosti a veřejného pořádku v dopravních prostředcích,
6. plnění speciálních úkolů v případech zajišťování veřejného pořádku a bezpečnosti zejména při jeho hromadném narušení,
7. pronásledování a případnému zadržení prchající osoby, která se dopustila protiprávního jednání nebo pachatele z místa činu po stopě
8. využití u zásahových jednotek,
9. ochraně vnitrostátních letišť s mezinárodním provozem, chráněných osob, objektů zvláštní důležitosti,
10. zabránění vstupu do uzavřených prostorů.

b) Pátrací psi, kteří jsou zařazeni do výjezdových skupin (plní úkoly hlídkové služby jen ve výjimečných případech), se používají zejména k :

1. vyhledání a sledování pachové stopy,
2. širšímu ohledání místa činu za účelem vyhledání a zajištění důkazních materiálů souvisejících s trestnou činností,
3. vyhledání vystřelených nábojnic a nalezení předmětů majících vztah k trestné činnosti nebo pachateli,
4. pátrání po hledaných a pohřešovaných osobách, případně ukrytých osobách v objektech, terénu a v dopravních prostředcích,
5. pronásledování a případnému zadržení prchající osoby, která se

dopustila protiprávního jednání,
6. pátracím akcím.

c) Psi specialisté se používají dle zadané kategorie ke speciálním úkonům, kterými jsou :

1. metoda pachové identifikace,
2. vyhledávání drog (omamných a psychotropních látek a jejich prekursorů),
3. vyhledávání výbušnin,
4. vyhledávání palných zbraní a jejich komponentů,
5. vyhledávání živých osob,
6. vyhledávání osob v dopravních prostředcích,
7. vyhledávání neživých osob, jejich částí nebo ostatků, případně místa jejich původního uložení,
8. detekce hořlavých kapalin na místech požáru,
9. další speciální činnosti vyplývající z potřeb výkonu služby.

d) Strážní psi se používají k

- a) střežení objektů nebo prostor,
- b) avizaci na přicházející nebo ukrytou osobu.

3. PSI VE SLUŽBÁCH OZBROJENÝCH SBORU

Již před mnoha tisíci let lidé poznali, že výjimečných vlastností a schopností psů lze využívat kromě jiného i v boji a obraně. Způsob jejich zapojení do těchto činností závisel na stupni společenského vývoje, a tak v jednotlivých obdobích lidských dějin bylo přistupováno k uplatnění psů odlišně. Nejprve došlo k válečnému využití, ke klasickému policejnímu využití až v moderní době. Základním požadavkem policejní kynologie je praktické využívání služebních psů. Předpokladem pro toto mnohostranného využití je pak jejich odpovídající vycvičenost, neboť jen kvalitně vycvičený služební pes může nalézt uplatnění ve výkonu služby a být tak člověku ke prospěchu. Při výcviku psů, jako mnohotvárném procesu učení, se opíráme o metodiku výcviku, která je tvořena souhrnem nejlepších poznatků ověřených praxí, a která obsahuje ty nejúspěšnější známé výcvikové postupy, jež byly vyzkoušeny během celého soužití člověka a psa.

3. 1. Vojsko

Pšům byla přikládána mimořádná důležitost při ochraně lidské společnosti odedávna, již v nejstarší knize lidstva, íránské Avestě, jsou popsány způsoby použití psů k obraně člověka i návody jak je krmit a ošetřovat. „Nebýt psů, nás zde není“, stojí v té perské knize (Hartl, 1986).

Ve starověkém Egyptě zase zobrazovali boha smrti Anubise se psí (šakalí) hlavou, nosili jeho sošky v čele vojska a faraonovi vojáci byli často ztvárňováni v doprovodu mohutných psů dogovitého typu; o tom zdali tito psi prodělávali nějaký speciální výcvik, nebo byli pouze vybírání psi mohutní, agresivní a nebojácní, dnes bychom řekli povahově pevní, nejsou žádné zprávy z té doby, nepochybně nějakou přípravu však absolvovat museli.

V antickém Řecku psy opěvuje Homér nejen proto, že pes vidí duchy i věci budoucí, ale i za to, jaké služby prokázali Odysseovi. Zde však již válečné psy na boj připravovali a cvičili. Svědčí o tom různé fresky z té doby, sošky i rytiny, na nichž jsou psi ztvárňováni s hořící nádobou na hřbetě - měli za úkol plašit koně nepřítele, možná i strhávat jeho jezdce. Tito psi byli krmeni koňským masem a jejich cvičitelé je navykali na bojovou výstroj, jako různé bodce, háčky a trny, museli umět chodit na řemenu a nesměli se mezi sebou

napadat. O specifickém výcviku ještě asi nelze hovořit, přesto alespoň několik tehdejších doporučení dle Aneiase Taktikose (Hartl, 1986 , s. 9) :

- vybírej psy silné a nebojácné, kteří nemají prašivinu,- vybírej psy, kteří běhají při lovu první a dovedou odehnat ostatní psy,
- vybírej psy, kteří se nebojí vlka ani medvěda,
- nebij svého psa, aby se tě nebál, jinak tě nebude bránit,
- chceš - li, aby pes dělal co potřebuješ, tak mu to předved', nebo ať mu ukáže pes, který to už umí,
- když pes dělá, co od něj žádáš, musíš jej odměnit kouskem masa,
- když chceš, aby ti pes rozuměl, nauč ho jen ta slova, která nutně potřebuješ k jeho ovládnutí; často slova opakuj a psa nuť, aby dělal to, co chceš,
- psy pouštěj do boje pouze polonasycené nebo hladové.

S takovými doporučeními je nutno souhlasit i dnes.

Podobně používali psy i staří Římané, z pozdějšího období, kdy došlo ke změně taktiky vedení boje římskými legiemi, již zprávy o přímém nasazení psů do bitev nejsou, zato byli využíváni ke strážní službě, k hlídání zajatců a v pomocných sborech a dokladem, svědčícím o významu psů pro římské armády je skutečnost, že provincie měly za povinnost odvádět psy pro vojenskou službu (Hartl, 1986). Římané psy zřejmě používali i jako domácí hlídače, při vykopávkách v Pompejích byla nalezena u jednoho domu cedulka s nápisem „Cave canem“ - střež se psa (Rulc, 2010). Údajně však není vyloučeno, že tento nápis neznamenal ani tak výstrahu na nebezpečí hrozící ze strany psa, ale spíš upozornění, aby návštěvník nešlápl na psa v domě si pohodlně hovějícího (Krajník, 2009).

Váleční psi vstoupili na bojiště i ve středověku, kdy byli samozřejmou součástí všech armád, nejvíce je používali Angličané : „Král Jindřich VI. poslal 4000 vojáků a 4000 vzácných skotských psů svému spojenci Karlu V. Do boje proti francouzskému králi Františkovi I. Jaké pověsti se těšili tito váleční psi ukazuje výrok Karla V., který přivítal Angličany se slovy „ Doufám, že budete právě tak udatně bojovat jako vaši psi !“ (Mikula 1978, s. 12). Ve válce za osamostatnění Švýcarska z nadvlády Francie byla dokonce svedena regulerní psí bitva, kdy se nejprve utkali psi obou armád a švýcarští psi v urputném boji zvítězili (Hartl, 1986). O důležitosti válečných psů píše ve 14. století Paul Devésius ve spise „Jak použít válečných psů proti nepříteli a jeho jízdě“ a dává radu : „Aby koně i jezdcové nepřítel obráceli na útěk,

k tomu se používá psů kousačů, kteří jsou tak vycvičeni, že ze zuřivosti napadají nepřítele. Je účelné, aby tito psi byli opatřeni pancířkem, aby je nepopálil oheň, který nesou v nádobách na hřbetě a koně nepřátel pak znepokojení kousáním psů a ohněm prchají v nepořádku.“ (Hartl 1989, s. 5).

S nástupem palných zbraní do výzbroje pak používání válečných psů jako bojovníků končí, aby se později objevili v jiných, speciálnějších oblastech využití.

Počátkem 19. století, za napoleonských válek, byly ve Francii povinné odvody psů pro potřebu vojska. Psi byli cvičeni a používáni k vyhledávání raněných a jejich výcvik probíhal tak, že pes připoutaný na dlouhém vodítku se snažil nalézt figuranta, jehož představoval z voják, ležící jakoby zraněný v terénu; jakmile k němu pes přiběhl, psovod jej za pomoci vodítka zastavil a figurant se psa snažil nějakým způsobem vyprovokovat ke štěkání, po úspěšném provedení nácviku byl pes odměněn pamlskem.. Na obdobném principu se cvičí služební psi i dnes, např. při nácviku plošného vyhledávání osob následuje po nalezení a označení osoby – figuranta odměna v podobě oblíbeného aportu, třeba míčku. Stejně jako v době francouzského císaře i dnes je takto vycvičený pes veden k tomu, že za žádných okolností nesmí na nalezenou osobu zaútočit, ale označit ji vytrvalým štěkáním.

Dále byli psi cvičeni např. k nošení střeliva či jako doručovatelé zpráv, jako sanitní psi k odvozu raněných a vykonávali důležitou strážní službu.

V obdobném smyslu byl organizován výcvik psů i v armádách dalších mocností, jako bylo Rusko, Německo i Rakousko – Uhersko.

Téměř celé 19. století byli psi cvičeni podle znalostí a zkušeností svých vůdců, kynologická literatura k dispozici nebyla, kromě myslivecké. Až koncem století vyšla v Rusku příručka „Návod k výcviku válečných psů“, kde autoři popisují základní způsoby ovládní psů a povelovou techniku (navrhují krátké povely, například pro cvik „sedni“ pouze písmeno S, lehni L, apod.) (Hartl, 1986). Návod se poměrně rychle rozšířil v evropské vojenské kynologické komunitě a některé poznatky z této knížky aplikovali do praxe i Němci, kteří dodnes jako povel pro cvik poslušnosti, chůze psa u nohy, velí krátce „Fus!“ Z dnešního pohledu byl pak stinnou stránkou příručky, na svoji dobu velmi zdařilý, nápad, později realizovaný i v praxi, na použití takzvaných psů minérů, kteří po příslušném výcviku byli schopni vbíhat mezi nepřítele s nákladem výbušniny na hřbetě. Výbušnina pak byla odpálena a pes, plnící svůj úkol, zahynul. (Tento postup ještě „zdokonalili“ za II. světové války v

tehdejší Sovětském svazu, v Rudé armádě, kde byli vycvičeni psi - stíhači tanků. Pes nesl na hřbetě náklad trhaviny, opatřené iniciačním zařízením s tenkým kovovým hrotem. K adjustaci výbušniny došlo, zavadil - li hrot o pancíř tanku nebo jiného obrněnce. Mnoho psů tak přišlo tímto jejich flagrantním zneužitím o život).

V období první světové války sloužily v armádách soupeřících stran desetitisíce psů (nejvíce jich měli Němci), kteří působili jako rozmotávači spojovacích kabelů, přepravovali střelivo, doručovali zprávy, transportovali poštovní holuby, pátrali po zasypaných osobách v sutinách a dále v sanitní službě. Počátkem tohoto konfliktu se v Německu začalo s výcvikem psů na vyhledávání min, který se rychle rozšířil do všech bojujících armád. Metodika tohoto výcviku byla principiálně podobná jedné ze současných výcvikových metod – za nález miny obdržel pes odměnu ve formě potravy, nějakého pamlsku. Psi se osvědčili i v neobvyklých oblastech, např. experimentálně se využívalo výborného sluchu psů k hlášení letadel, která pes slyší o několik minut dříve než člověk (Hartl, 1986).

Za druhé světové války pak potřeba vycvičených psů ještě vzrostla, některé prameny uvádějí až 60 000 jedinců různých plemen a specializací, kteří byli využíváni obdobně jako ve válce první, Američané je používali též při odhalování různých nástrah v džungli a podobné služby psi prokazovali i ve vietnamské válce.

Rovněž v současné době psi působí v celé řadě konfliktů, od Iráku přes Afghánistán až po evropské Kosovo a podílejí se na záchraňování lidských životů.

3. 2 Služba u policie nebo četnictva

Policie resp. četnictvo v dnešním slova smyslu se diferencovaly od armád ve většině evropských zemí z historického pohledu v poměrně nedávné minulosti, lze hovořit o konci 17. , spíše však o počátku 18. století a i zde budou hranice značně neostré při stanovení toho, co je ještě součástí vojska, a co už četnictvo (policie). Z tohoto důvodu jsou informace o policejní kynologii z mnohem pozdějšího období, nežli je tomu u vojska. Zato však u sborů bezpečnostních našli psi využití mnohostrannější.

3.2.1. Rakousko – Uhersko

Používání psů v četnické (policejní) službě bylo na našem území téměř do konce 19. století zapovězeno, tento zákaz byl i kodifikován v příručce pro četnictvo, mající váhu závazného právního předpisu, vydané roku 1851. Špičky bezpečnostních složek v tehdejší rakousko – uherské monarchii o využití psů při ochraně zákona z dnešního pohledu z nepochopitelných důvodů zřejmě vůbec neuvažovaly (pes by snižoval důstojnost četníka, zdržoval by jej). Až na sklonku století, zřejmě pod vlivem poznatků a zkušeností německých kolegů, však vyšetřující soudce Hans Gross konstatoval ve své knize „Příručka pro vyšetřující soudce“ z roku 1895, že vycvičený pes by mohl být četníkům velmi dobrým pomocníkem (nazval ho pes četníka doprovázející) a doporučil jeho zavedení do služby. Ve své příručce uvádí: „Mohlo by se takového psa také použít, aby vedl četníka po stopě zločincově, ale účel psa četníka má být jiný. Tento pes má být především věrným, vždy bdělým a pozorným průvodcem četníka na jeho těžkých občůzkách, průvodcem, který jsa od přírody vyzbrojen daleko ostřejšími čivy, mnohem více zpozoruje nežli člověk, a může proto četníka předem upozornit na hrozící nebezpečí a mnoho jiných okolností, které by on sám neměl vůbec čas postřehnouti.“ (Rulc, 2010, s. 27). Grossův návrh však orgány rakousko - uherského četnictva vyslyšen nebyl (zato si z něho vzali poučení např. v Belgii, kde v městě Gentu bylo v roce 1900 poprvé využito policíí pro kriminalistické účely schopností psa stopaře). Policejní (četnická) kynologie se proto byla nucena rozvíjet na čistě soukromých iniciativách jednotlivých příslušníků četnictva, kteří byli sjednoceni v Rakousko – uherském spolku pro policejní psy Polizeihundverein (nešlo o státní instituci) (Rulc, 2010). Pod vlivem německé policejní kynologie, zejména zakladatele chovu německých ovčáků von Stephanitze, pak na počátku 20. století našli policejní psi uplatnění v četnické a policejní službě i na našem území. Průkopníkem byl četnický důstojník Theodor Rotter, který po návštěvě výcvikového střediska v pruském Saarbruckenu navrhl ministerstvu zeměbrany zavedení psů pro službu v četnictvu a provedl názornou ukázkou jejich výcviku. Stalo se tak na dvoře pražského policejního ředitelství v Bartolomějské ulici v roce 1909 před širokým publikem četnických a policejních veličin a pro zajímavost je třeba zmínit, že mezi diváky byl i tehdejší inspektor Vaňásek, později ztvárněný Jaroslavem Marvanem v seriálu Hříšní lidé města pražského jako policejní

rada Vacátko. Produkce sice měla divácky velký úspěch, ale byrokraty (zřejmě škodí v každé době) ve velení četnictva ještě zcela nepřesvědčila. Trvalo ještě nějaký čas, než trpělivost a nezlomnost Rotterova slavila úspěch a od roku 1910 bylo používání psů ve službě četnictvu povoleno; Rottr se již téhož roku zasloužil o zkušební použití prvních tří služebních psů, kteří byli umístěni na četnické stanice v Ostravě, Karviné a Fryštátě a sepsal příručku pro výcvik policejních psů, v níž charakterizuje tři základní oblasti jejich využití. Do první skupiny zahrnuje psy hlídací, dnes označované jako psy strážní. Druhou skupinu tvoří psi četníka doprovázející, to jsou současní hlídkoví psi. Jako třetí skupinu popisuje psy ve službě pátrající -jedná se o předchůdce dnešních výjezdových, neboli pátracích psů kriminální policie. V roce 1915 byl z jeho iniciativy zřízen vůbec první četnický státní psinec v Písku, kde působil do konce první světové války jako velitel. Toto zařízení produkovalo pro potřeby četnictva vycvičené psy, kteří byli na umístování podle rozhodnutí zemských velitelství na takové četnické stanice, v jejichž místě byla předpokládána zhoršená bezpečnostní situace. V průběhu první světové války vyvstala potřeba služebních psů u polního četnictva, např. v rakouském vojskem obsazené Černé Hoře, kde se osvědčili při obtížných obchůzkách v tamnějším náročném horském terénu a jejich výcvik a nasazení probíhal za odborné součinnosti četnického majora Rottera (Rulc, 2010).

3. 2. 2. První republika

Po rozpadu Rakouska - Uherska a vzniku samostatné Československé republiky, vzhledem ke kritickému nedostatku financí i jiným nepříznivým okolnostem, byl psinec v Písku zrušen a služební psi prodáni; v té době jich ostatně zbývalo na celé četnictvo pouze 27 celkem (Krajník, 2009). Uvažovalo se dokonce o zrušení celého institutu četnické kynologie. Po konsolidaci poválečných poměrů byla však kynologie zachována a stanoveny směry jejího rozvoje v československém četnictvu. K naplnění tohoto záměru však chybělo to nejdůležitější – vycvičení erární psi, proto četnická správa umožnila na základě výnosu ministerstva vnitra č. 34 178/13 ze dne 11. 5. 1921 četníkům držení, výcvik a používání ve službě psů privátních, komisionelně přezkoušených. Toto povolení se však vztahovalo pouze na čistokrevná policejní plemena, za něž byli tehdy považováni německý ovčák, doberman, erdelteriér a rotvajler. První psi byli takto provizorně přezkoušeni v

roce 1921 a o rok později byl přijat výnosem ministerstva vnitra zkušební řád pro výcvik psů československého četnictva. Téhož roku vychází i první vydání knihy pražského policejního inspektora Matouška s názvem „Policejní pes, jeho výchova a výcvik pro ochranu i policejní službu.“ Přínosem této publikace byl v ní obsažený nový zkušební řád, který byl přijat jako základní norma pro výcvik psů četnictva. V roce 1923 byly v Nových Hradech v jižních Čechách zakoupen vhodný objekt pro zřízení psince a byly zde pořádány desetitýdenní kurzy pro výcvik policejních psů. Prvními absolventy se stalo 13 psů, pět erárních a osm soukromých. V témže roce stanovilo ministerstvo vnitra směrnici pro používání policejních psů ve službě. Rozhodnutí o jejich přidělení k příslušné četnické stanici bylo podmíněno zásadou, aby v jednom soudním okrese byla pouze jedna stanice se služebním psem. V roce 1925 byl v Pyšelicích u Prahy, v budově bývalé židovské synagogy (Rulc, 2010), zřízen Ústav pro výcvik a chov služebních psů četnictva, později podřízený přímo ministerstvu vnitra. Zde byl zajišťován chov a výcvik služebních psů a zaškolování jejich psovodů pro potřeby četnictva, státní policie, finanční stráže (ta si později zřídila vlastní výcvikovou základnu ve Strážnici na Moravě (Rulc, 2010)) a též orgánů ochrany Československých státních drah. Jednalo se o dvanáctitýdenní, od roku 1933 desetitýdenní kurzy a též o několikadenní tzv. redresurní kurzy (Kranátová, 2001). Výcvik psů byl rozdělen, podobně jako je tomu dnes, na výcvik poslušnosti a obratnosti, výcvik pro službu strážní a obrannou a výcvik stopování. Pozn. : Ústav v Pyšelicích úspěšně fungoval až do roku 1952, kdy byl výcvik policejních psů přesunut do nově vzniklého kynologického střediska střediska v Býchorech a tamnější chovatelskou stanicí převzala Pohraniční stráž (Rulc, 2010).

Od roku 1929 byl psovod se služebním psem zahrnut do systému četnických pátracích stanic na základě výnosu ministerstva vnitra č. 38 241/13. Jednalo se o opatření, navazující na přiřazení pyšelského ústavu k Ústřednímu četnickému pátracímu oddělení v Praze. Služební psi zde byli využíváni zejména jako stopaři, ale museli zvládat i prvky obranné. Pes byl též chápán jako pomocný prostředek ke zjišťování totožnosti, kdy jím provedené označení osoby mělo upozornit četníka na to, že osoba může mít vztah k místu činu a jeho okolí. Označení osoby služebním psem bylo podpůrným důkazem. Kromě toho sloužili služební psi k vyhledávání předmětů, majících vztah k pachateli. Výcvik těchto psů byl zakončen odbornou zkouškou, která spočívala ve vypracování 400 metrů dlouhé stopy, alespoň půl hodiny staré, klikaté a na

jednom místě v pravém úhlu zalomené s jedním položeným předmětem. Ochranní psi byli četnictvem využíváni hlavně při pochůzkách v nočních hodinách a pokud to vyžadovala veřejná bezpečnost. Jejich prvotním úkolem však byla ochrana psovoda.. Povolení k jejich využití ve službě uděloval velitel stanice pouze psům, kteří byli přezkoušeni za přítomnosti velitele četnického oddělení. Četníci, vykonávající funkci psovoda psa, museli být ve službě provázeni ještě dalším četníkem. Tyto dvojčlenné hlídky byly poměrně silně ozbrojeny, rovněž pes byl tehdy považován za zbraň, přičemž psovod měl pistoli a bodlo, při obchůzkové službě byl podle potřeby vyzbrojen karabinou a šavlí nebo pistolí a šavlí.

Služební psi byli od roku 1933 umisťováni i do četnických pohotovostních oddílů, které vznikaly jako nezbytná reakce na radikalizaci sudetoněmeckého živlu v pohraničí po vítězství nacistů v Německu a měly sloužit jako posila četnických stanic v daném teritoriu a k pochůzkové službě v blízkosti státních hranic. V letech 1936-1939 byli četníci společně s příslušníky finanční stráže, státní policie a zařazováni do nově vzniklého sboru Stráž ochrany státu, sloužícího k případnému rychlému zajištění hranice do nástupu pravidelné armády. Zde používala služební psy především finanční stráž..

3. 2. 3. Druhá republika a protektorát

Z období protektorátu je o služební kynologii jen málo dostupných informací, protektorátní četnictvo bylo tehdy zařazeno do protektorátní okupační správy a jeho formální uspořádání se oproti období první republiky příliš neměnilo do roku 1942, kdy vznikla Všeobecná kriminální ústředna a Ústřední pátrací četnické oddělení do ní bylo zařazeno. Služební kynologie fungovala v tomto období za podmínek patrně obtížnějších, zejména pokud jde o výživu, jak uvádí Rulc, 2010, s. 130 : „Po dobu vázaného hospodářství, tj. za II. světové války, jsou základním krmivem pro policejní psy krmné suchary (úředně stanovená dávka je 400 gramů sucharů a 205 gramů ječných nebo pšeničných otrub). Odběr výsekového masa z jatek je stanoven výnosem min. vnitra č. L-4414-27/9-43-VI/4....zdravou pochoutkou pro psa je i sýr a ovoce. Hmotnost však výnos neuvádí.“ Válečná doba tak rozhodně rozvoji služební kynologie nijak nepřála a počet psů, využívaných protektorátním četnictvem byl neustále snižován (Straus 2010). Po celou dobu války byl však v provozu Ústav pro chov a výcvik služebních psů v Pyšelicích, kde byli cvičeni

psi pouze pro protektorátní četnictvo, Němci měli svá výcviková střediska dislokovaná na území Říše, např. v Rotengalu sídlilo středisko pro výcvik psů Gestapa, které je často používalo při bleskových razích a při zadržování podezřelých osob (Mc Nab, 2009) nebo obří psinec v saském Budyšině (něm. Bautzen) s kapacitou údajně až 500 psů (Hartl, 1986).

3. 2. 4. Léta 1945 - 1948

Brzy po osvobození, dne 30. 6. 1945, byl výnosem ministerstva vnitra č. 3700-26/6-45-V/4 zřízen Sbor národní bezpečnosti. Tímto výnosem zároveň vznikla hlavní správa SNB, zanikla zemská četnická velitelství i generální ředitelství uniformované policie a s nově zřízeným bezpečnostním sborem měly, po provedení tzv. očisty, splynout i příslušníci četnictva, uniformované státní policie a obecní výkonné policie. Služební kynologii jako instituci řídilo 9. oddělení hlavní správy – zdravotnické, které, mimo jiné činnosti, provádělo i dozor nad chovem a výcvikem služebních psů a koní, tedy mělo na starosti i ústav v Pyšelích, jiné státní výcvikové a chovatelské středisko pro služební psy ještě neexistovalo. Vlivem poválečného chaosu, nouzi ve všech oblastech lidského života, odchodem zkušených četníků, ať již do penze nebo nuceně v rámci zmíněné očisty, špatné personální politice na velitelské úrovni a snad i z nezájmu vyšších řídicích struktur Sboru národní bezpečnosti, nebyla ani služební kynologie v tomto období v dobré kondici. Chyběli psovodi a hlavně vycvičení služební psi, proto bylo v roce 1947, ve smyslu stále ještě účinného výnosu Ministerstva vnitra č. 46947/13 z roku 1933, povoleno psovodům SNB za splnění určitých podmínek vodit do služby vlastní „ochranné“ psy (Kranátová, 2001). Výcvik a příprava psovodů a služebních psů probíhal podle pravidel a zásad, ustálených již v období první republiky, používání rovněž, avšak došlo i k plnění zcela specifických úkolů v příhraničí. V poválečném období přecházeli přes hranice lidé oběma směry, sudetští Němci se vraceli pro majetek zanechaný na území republiky, loupeživé bandy páchaly trestnou činností a působili zde i Banderovci. K zamezení této škodlivé činnosti byl zřízen v roce 1946 takzvaný Pohotovostní útvar SNB 9600 (přímý předchůdce pozdější Pohraniční stráže) do kterého, mimo jízdních oddílů a dalších složek SNB, byli převedeni z vnitrozemí též psovodi se služebními psy. Při jejich činnosti je doprovázeli hlavně příslušníci Finanční stráže, kteří dobře znali tamější terén i usedlé obyvatelstvo. Působením tohoto útvaru (nejen) se situace

pozvolna zlepšovala, došlo k likvidaci škůdců a lze shrnout, že i kynologie měla zásluhu na alespoň částečné stabilizaci poměrů v prvních poválečných letech. Uvádí se, že v pohraničí bylo tehdy nasazeno kolem 50 psů.

3. 2. 5. Období 1948 – 1989

Léta padesátá.

Krátce po převratu v únoru 1948 byla provedena reorganizace Sboru národní bezpečnosti se záměrem přizpůsobit bezpečnostní aparát státu nové politické situaci. Došlo k velkým personálním čistkám ve velení sboru i mezi řadovými příslušníky, k jejich následné perzekuci a dalším nepravostem. Že by však nějak výrazně a cíleně byla zasažena služební kynologie, nelze tvrdit. Snad je to i tím, že přírodní nauky, mezi něž kynologie nepochybně patří, mají za každého režimu specifické postavení a pokud již, začnou se jimi zabývat až mezi posledními. Tak tomu bylo po převzetí moci komunistickou stranou v roce 1948 i u služební kynologie. Určité změny ve vertikálních řídicích strukturách či zařazení kynologie jako instituce pod to či ono oddělení Hlavní správy VB na tom nemohly nic změnit a služební kynologie se i nadále mohla věnovat svému poslání – chovu, výcviku s policejní praxí.

Na přelomu 40. a 50. let minulého století vyvstala potřeba zřízení nového výcvikového střediska, neboť Ústav pro výcvik psů v Pyšelích měl být předán vzniknuvší Pohraniční stráži, která tehdy požívala jakéhosi mimořádného postavení mezi bezpečnostními sbory a potřebovala vycvičit ke své stále se rozšiřující činnosti velký počet psovodů i psů; bez nich by nemohla vůbec fungovat. Kromě toho bylo stanoveno napříště výcvik a chov služebních psů od sebe oddělit i teritoriálně, to znamenalo zajistit i objekt pro služební chovatelskou činnost. Vhodné prostory pro výcvik se našly ve vesnici Býchory u Kolína, ve vile s přilehlým parkem, která patřila dříve kancléři prezidenta Edvarda Beneše Jaromíru Smutnému, jenž v roce 1949 odešel do emigrace, a právě zde bylo v roce 1952 zřízeno Výcvikové středisko služebních psů Veřejné bezpečnosti, které ještě téhož roku zahájilo svoji činnost (Rulc 2010). Potřebný personál byl zajištěn částečně přemístěním z Ústavu v Pyšelích, částečně se jednalo o nové instruktory, kteří přešli z výkonných součástí sboru. Vlastní výcvik psů byl zaměřen, a nemohlo tomu býti jinak, na obranné práce, stopování a průpravu v poslušnosti, jednalo se tedy o disciplíny, které se vyučovaly již za první republiky i dříve. Uvedené

disciplíny se spolu prolínají a zjednodušeně řečeno, výsledkem výcviku byl vždy pes zaměřený buďto spíše na obranu nebo na stopy, takzvaný obranář nebo takzvaný pátrací pes - podle poptávky útvaru, který psovoda se psem na výcvik vyslal. Diference byly pouze v délce kurzu, stopařský je časově náročnější. V obdobných dimenzích probíhal výcvik v tomto středisku po dobu téměř čtyřiceti let (a pokračuje v tzv. klasické kynologii s různými modifikacemi dosud). Pokud jde o praktický výkon služby, psovodi se služebními byli zařazeni na některých okresních odděleních SNB, místy na větších obvodních odděleních, tehdy ještě nebyla stanovena striktní systemizace. Využití psů spočívalo např. ve stopování pachatelů kriminality, v pátrání po předmětech a jejich aportování, v ochraně psovoda apod. Ustájení psa bývalo v místě bydliště psovoda, který zároveň zajišťoval i jeho výživu a dbal na dobrý zdravotní stav.

S ohledem na skutečnost, že počátkem 50. let se pro potřeby SNB z různých důvodů od civilních chovatelů psi nevykupovali (Rulc 2010), bylo přistoupeno, z důvodů zajištění dostatečné a kvalitní produkce štěňat pro potřeby SNB, ke zřízení chovatelské stanice. Z tohoto důvodu došlo k založení chovatelské stanice služebních psů v roce 1953 v Prackovicích nad Labem. Již v té době chovatelé služebních psů věděli, že dobrých výsledků v chovu lze docílit za současného splnění následujících tří podmínek : kvalitní chovná zvířata, jejich větší počet a vhodné prostředí. Na těchto principech hodlali v nové stanici psy produkovat a přes některé počáteční i později přetrvávající problémy (zázemí, vhodné výběhy, technické nedostatky, personální aj.) se stanice vypracovala na velmi dobrou úroveň s pozdější produkcí i více než 100 štěňat za rok (ne každý rok). V roce 2011 byla z úsporných důvodů zrušena.

Na Slovensku výcviková střediska ani chovatelské stanice pro služební psy do začátku 50. let minulého století neexistovaly, slovenští psovodi jezdili získávat svoji odbornost do pyšelského ústavu jak v období první republiky, tak po válce. V období Slovenského štátu lze sice zaznamenat snahu o založení kynologické školy, velkou aktivitu zde projevoval četnický kapitán Ján Magál, který absolvoval za války půlroční psovodský kurz v Berlíně (Ďurišin 2009), avšak vzhledem k válečným událostem vzaly všechny jeho snahy za své. Ke zřízení výcvikového střediska na Slovensku došlo pak v roce 1949 v Bratislavě v Mlýnské dolině. V počátečním období byly zdejší podmínky nesrovnatelně těžší než v obdobných zařízeních v Čechách, jak uvádí Krajník s. 25 :

„Neexistovalo téměř žádné materiální vybavení a krmivo pro psy se připravovalo ve starých neckách ...“ Postupně však došlo k nápravě situace, stabilizaci personálu, různým investicím ve všech oblastech nutných k provozu i výcviku a byla zřízena i chovatelská stanice přímo ve středisku. Výcvikové středisko i obecně slovenská kynologie časem dosáhly podobné úrovně jako v Čechách a v současné době je otázkou, zda bychom neměli do oněch končin přece jen občas zavítat na zkušenou. Poukázat lze třeba na to, že na Akademii Policejního sboru v Bratislavě se vyučuje samostatný předmět „Výkon služební kynologie“, u nás v tuzemsku tomu tak není.

V souvislosti se služební kynologií se v uváděném období nelze nezmínit o Pohraniční stráž. Ochranu státních hranic od časů Rakousko – Uherska (od r. 1842) zajišťovala, s přestávkou za protektorátu, Finanční stráž. V roce 1948 byla zákonem č. 275/1948. Sb. zrušena a ochrana hranic přešla do působnosti Pohraniční stráže SNB (vzniklé z tzv. útvaru 9600 SNB). Formálně pak byla působnost Pohraniční stráže se zpožděním upravena v zákoně na ochranu republiky č. 69/1951 Sb. Kynologie byla u Pohraniční stráže rozhodně považována za nejdůležitější specializaci, neboť v prostředí, ve kterém výkon služby probíhal, právě skvělé smysly psa nabízely široké pole jejich využití (nutno odhlédnout od toho, co se v té době dělo, psi za to nemohli). Služební psi dokázali vystopovat osobu po trase mnoha kilometrů, v nočních hodinách při pochůzkách avizovat člověka, ukryvajícího se v terénu, odhalit osoby schované ve stozích, kupkách sena i na stromech. V neposlední řadě jich bylo využíváno i při zadržení prchajícího. S tím souvisí i sofistikované využití (zneužití) zvláštní vlastnosti všech psovitých šelem, dnes bychom řekli etologických zákonitostí, že totiž ve smečce bojují mnohem rozhodněji a důrazněji, než jedinec, navzájem se přenosem svých emocí podporují. A dva psi už jsou smečka. Na uvedeném principu byl navržen a v praxi realizován výcvik tzv. samostatně útočících psů, kdy psi byli umístěni za signální stěnou v kotci s automaticky otevíratelnými dveřky, každý z jiné strany. Jakýmkoliv mechanickým narušením signálky došlo k sepnutí elektrického obvodu, otevření dvířek a následnému vyběhnutí psů do prostoru a útoku na osobu, která se v jejich teritoriu nalézala. Tento způsob využití služebních psů byl později, po tragédii v Bratislavském úseku PS, nadále zakázán. Pro současnost má pohraniční stráž i ten význam, že nedlouho po jejím zrušení zdělila Policie ČR po pohraničnících skvělou chovatelskou stanici služebních psů v Domažlicích a provozuje ji dodnes.

Léta šedesátá až osmdesátá.

Již v 60. letech minulého století dosáhla česká resp. československá služební kynologie vysoké profesionální úrovně, srovnatelné s kynologicky vyspělými zeměmi, např. Německem, odkud se původně kynologické zkušenosti přebíraly včetně metodiky, organizace výcviku i chovu. Jistě bylo na co navazovat, prvorepubliková kynologie byla, přestože se o tom již příliš nemluvalo, považována za vysoce kvalitní a mnozí kynologové to věděli, znali tehdy zavedené výcvikové postupy a řídili se jimi. Krom toho byly přebírány některé prvky pavlovovské reflexologie, pomocí které, je-li rozumně využívána, lze výcvik psa nepochybně zefektivnit. Navíc, v té době již vyrostla nová generace kvalitních kynologů, kteří působili nejen ve výcvikovém středisku, ale i v praktickém výkonu služby. To vše se odrazilo v precizní přípravě služebních psů, diverzifikaci úkonů, které výcvikem zvládali a tím pádem k jejich širšímu služebnímu využití. Jak uvádí Rulc (2010, s. 171) „... služební kynologie ČSSR byla v šedesátých letech dvacátého století hodnocena jako jedna z nejlepších v Evropě.“ Dokladem preciznosti práce tehdejších kynologů je i zpracovaná směrnice o služební kynologii VB č. 4/1968, která platila až do roku 2003, tedy 35 let, než byla nahrazena novým, zato méně kvalitním předpisem.

Nejvýznamnějšími služebně - kynologickými počiny let 70. bylo zavedení takzvané metody pachových konzerv (převzato z tehdejší NDR) a vydání učebnice pro psovody „Výchova a výcvik služebního psa VB“.

Metoda pachových konzerv, spočívající v individuální identifikaci pachů člověka služebním psem, byla vyvinuta, za využití předválečných zkoumání (Straus, 2010), počátkem 70. let v tehdejší Německé demokratické republice pro potřeby tamější státní bezpečnosti – STASI (Staatssicherheit), která vedla alfabetskou sbírku pachových stop, např. režimu nepřátelských osob.

K nám byla metoda dodána v roce 1974 a po třech letech pokusů a ověřování uvedena do praxe v roce 1977. Právní předpis pro její aplikaci „Směrnice pro využívání pachových konzerv ve Sboru národní bezpečnosti“

čj. : VB/F-021/R-77 byl veden v režimu „tajné“.

Učebnice „Výchova a výcvik služebního psa VB“, vydaná roku 1975, byla zpracována kolektivem autorů z výcvikového střediska Býchory a je dodnes! považována za nejkvalitnější metodickou pomůcku policejních psovodů, působících na úseku tzv. klasické kynologie, která kdy u nás byla vydána. Nakonec, garant služební kynologie, sídlící na Policejním presidiu ČR, od té

doby do současnosti žádnou jinou obdobnou publikaci nevydal, proč, to je otázka. Učebnice pojednává vyčerpávajícím způsobem o fyziologii vyšší nervové činnosti psa (jde o pavlovovskou reflexologii), zdravotě, výživě a ošetřování psa, nemocech psů, je zde popsána anatomie psa, osvětlena výchova štěňat a komplexně popsán výcvik psa v poslušnosti, obranách i pachových pracích.

V průběhu 80. let se ve výcvikovém středisku v Býchorech poprvé začalo s výcvikem psů na vyhledávání výbušnin. Prvním, kdo se náročnou specializací zabýval, byl instruktor tohoto střediska Jan Kabát, který cvičil psa darovaného z Polska jménem Benzol, údajně velmi temperamentního náruživého aportéra (Rulc, 2010). Celá záležitost však nedopadla dobře, jak uvádí Rulc s. 302 „Přestože byl Kabát přesvědčen o kvalitách psa, které chtěl využít při vyhledávání drog, byl tento pes ze služby vyřazen a darem se dostal do Sovětského svazu, kde působil jako hlídací pes.“ I takové věci se tehdy mohly udát. Dále se problematikou vyhledávání výbušnin pionýrsky zabývali i v chovatelské stanici v Prackovicích a koncem 80. let několik kynologů absolvovalo kurz v Maďarsku.

Pozornost byla věnována i dalšímu vývoji metody individuální pachové identifikace, kdy bylo stanoveno rozkazem ministra vnitra vybudovat laboratoře odorologie a fyziodetekce v Kriministickém ústavu VB (Straus 2010).

Na základě vyhodnocení drogové scény koncem osmdesátých let bylo zjištěno, že efektivní boj s tímto druhem kriminality není možný bez dostatečného množství vycvičených psů k odhalování omamných a psychotropních látek, neboť se již tehdy předpokládalo, že v dalším období bude jejich využití nanejvýš aktuální. Nemýlili se, období po roce 1989 je toho důkazem.

3. 2. 6. Období od roku 1989 dosud.

Po změně režimu v roce 1989 byla zákonem č. 283/1991 Sb. zřízen nový bezpečnostní sbor, Policie ČR, do kterého byli, po kratším období čistek, transformováni příslušníci VB sboru národní bezpečnosti, to znamená i celá služební kynologie. Období po roce 1989 je charakterizováno prudkým nárůstem kriminality ve všech oblastech na tuzemské i mezinárodní úrovni. To se záhy začalo projevovat určitým rozkolísáním vnitřní bezpečnostní situace

státu, resp. ohrožením bezpečnosti obyvatelstva vůbec. V této souvislosti bylo nutné využít všechny dostupné instrumenty k nastolení stability, v první řadě policii, která disponuje celou řadou účinných nástrojů k efektivnímu boji se zločinem. Mezi tyto prostředky patří i služební kynologie s co nejširším využitím jejího potenciálu, to znamená používání vycvičených služebních psů takových specializací, které korespondují s druhem páchané kriminality :

Drogy a jejich prekursory :

Před rokem 1989 byla ČR považována za tranzitní zemi, přes kterou občas omamné a psychotropní látky putují z jihovýchodu na západ, cílové odbytiště zde nebylo; v tuzemsku se do roku 1989 jednalo spíše o komunity, které si drogy dokázaly vyrobit z dostupných surovin a užívaly je pro vlastní potřebu (pervitin), eventuálně zásobovaly úzký okruh svých známých. Po změně režimu se otevřely hranice, nastal nekontrolovaný příliv cizinců z nejrůznějších končin, kteří zde hledali a také našli pro drogy odbytiště. Zanedlouho se zformovaly dobře organizované gangy, často za účasti domácí i zahraniční kriminální scény, které již omamné a psychotropní látky vyráběly, transportovaly a prodávaly ve velkém.

Počátkem 90. let se proto započalo s intenzivním výcvikem psů na detekci drog v gesci výcvikového střediska v Býchorech, „které bylo určeno mezinárodní policejní organizací UNDCP jako národní výcvikové středisko v rámci střední Evropy“ (Rulc, 2010 s. 176 -177). Příprava psů byla zaměřena na celou škálu omamných a psychotropních látek, jako je marihuana, hašiš, kokain, heroin, amfetamin, pervitin a extáze. Návuk byl situován do praktických podmínek, to znamená, že byl prováděn v bytech a jiných obytných objektech, nebytových prostorech, vozidlech i terénu. Byla vycvičena desítky psů specialistů, kteří se v dalším období podíleli na poměrně úspěšném souboji policie s drogovou kriminalitou na celém území republiky. Stejný výcvik je prováděn do současnosti, rozšiřuje se však okruh zájmových látek.

Výbušniny a nástražné výbušné systémy :

Současně byl realizován v jihočeském Lišově počátkem 90. let (Rulc 2010) výcvik psů na vyhledávání výbušnin jako reakce na změny v okolním světě, kdy ani na našem území nelze vyloučit teroristickou hrozbu a rovněž se začaly objevovat anonymní telefonáty různým institucím s výhrůžkou o nastražení

nějakého výbušného systému. Pes na vyhledání výbušnin je považován za nejlepší jejich detektor, neboť technické prostředky (ostatně v 90. letech žádné nebyly) úplně nestačí a screening jejich prostřednictvím je poměrně pomalý. Pes je schopen v krátké době prověřit rozlehlé objekty i prostory a potvrdit nebo vyvrátit přítomnost výbušniny. Služební psi byli cvičeni, a jsou dodnes, primárně na detekci plastických výbušnin (Semtex aj.) a průmyslových trhavin. V letech 1999 a 2000 se čeští psovodi, specialisté na detekci výbušnin, zúčastnili stáže v USA, odkud si přivezli nejen cenné poznatky o problematice, ale i americkou stranou darované psy.

Po roce 2000 se okruh zájmových látek rozšiřoval, cvičili se psi na vyhledávání palných zbraní, detekci akceleračních hoření a později, to je už současnost, na vyhledávání mrtvol a kosterních pozůstatků osob. Pozadu nezůstávala ani klasická kynologie, kde došlo k výcviku psů k hromadnému nasazení v pořádkových jednotkách, metoda pachových konzerv spolupracuje na akademické úrovni s univerzitou a vysokými školami.

V období po roce 1990 získala Policie ČR chovatelskou stanici psů v Domažlicích, kterou převzala po zrušené Pohraniční stráž, objekt po Pohraniční stráž v Dobroticích u Holešova, kde bylo v roce 1994 zřízeno výcvikové středisko policejních psů, výcvikové středisko v Plzni Bílé Hoře po zrušené železniční policii, část vzdělávacího zařízení v Balkové (opět zrušeno v roce 2011), a chovatelskou stanici v Libějovicích (zrušeno r. 2005 a v rámci restituce navráceno původním vlastníkům).

4. VÝCVIK A JEHO PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY

Život psa jako živočišného druhu se řídí biologickými zákony, zformovanými hluboko v minulosti a utvářenými po tisíce generací jeho předků. To je objektivní stránka věci. Chceme - li tuto biologickou danost nějak ovlivnit, je třeba přidat i stránku subjektivní - nějaký zásah, zákrok - totiž učení a výcvik. Analyzujeme - li zákonitosti tohoto učení a poznáváme - li přitom i některé psychické schopnosti psa, mluvíme o psychologii výcviku (Mikulica, 1991). Psychologická aspekty výcviku se pak odrážejí v jednotlivých pojetích a konkrétních výcvikových metodách.

Podstatou metodiky výcviku služebních psů bylo přibližně do sedmdesátých let 19. století subjektivní nazírání na chování psů, které bylo do jisté míry zlidšťováno - pes by měl rozumět všemu jako člověk jen s tím rozdílem, že neumí mluvit (Skuhrovský, 1970). Později, na přelomu 19. a 20. století, se ve většině evropských zemí, kromě Anglie a Ruska, používaly výcvikové metody vyvinuté v Německu. Kupříkladu u nás, na cvičišti v Praze na Štvanici a ve výcvikovém středisku v Písku prováděli výcvik instruktoři, kteří byli vycvičeni u německé policie (Hartl, 1986). Organizace takového výcviku měla svůj systém, kdy byl prováděn sice důsledný skupinový výcvik, ale bez individuálního přístupu ke každému psovi. Ke zvládnutí požadovaného cviku se používalo především mechanického donucení, vzájemný vztah psůvoda se psem nebyl brán na zřetel. Údajně se psi ani neodměňovali pamlsky za dobré zvládnutí požadované disciplíny, uvádí Hartl s. 13, o čemž však lze pochybovat. Vycvičit se proto podařilo jen velice silné individuality s velmi dobrou povahou; mnoho psů tehdy požadované výcvikové cíle nesplnilo, protože je nebyli schopni za daných přístupů zvládnout. Jistý pokrok v metodice výcviku psů nastal ve třicátých letech minulého století v tehdejšímu sovětskému Rusku díky profesorovi Andrejovovi, který rozpracoval původní pavlovovskou reflexologii, založenou na fyziologických pochodech v mozku psa, v již konkrétní výcvikové postupy. Příprava psů podle těchto schémat byla poměrně jednoduchá, časově únosná a nenáročná na osobu cvičitele. Zřejmě proto prvním, kdo v roce 1936 tento program převzal, byla německá Wehrmacht, kde již nepochybně předpokládali využití velkého množství psů pro válečné účely, k čemuž pak skutečně došlo. K nám se tato teorie dostala počátkem padesátých let, avšak již přepracovaná

některými sovětskými fyziology do podoby dogmatické⁴, kdy opomíjela chování psů jako takové a nadhodnocovala fyziologické děje. Tím ale není řečeno, že by se na těchto principech nenechal vycvičit služební pes. Šlo spíše o postoj či náhled na psa jako na mechanický stroj, který v případě potřeby “funguje“ na základě podnětů, jako na tvora bez vlastního “Já“. A to není pravda. V oněch letech padesátých však mohla být považována v tuzemsku za jedinou správnou (Mikulica, 1991). V šedesátých letech však i u nás došlo k postupné rehabilitaci přírodních věd od ideologie a kynologická teorie i praxe se mohla začít zabývat i názory do té doby jakoby zapovězenými, např. instrumentálním učením (neboli operačním podmiňováním) amerického behavioristy Skinnera, který navazuje na zákonitosti, které objasnil I. P. Pavlov a v mnoha ohledech je detailně rozpracovává a přichází i s poznatky novými. V posledních desetiletích pak kynologie těží i z výzkumů Rakušana Konrada Lorenze o chování zvířat a jeho vrozených formách, tedy etologie.

Současná metodika výcviku služebních psů tak spočívá v syntéze těchto původních teoretických směrů, které se při praktické realizaci výcviku navzájem prolínají a tvoří metodologický základ výcviku psů nejen ve výcvikových střediscích policejní kynologie, ale i civilních kynologických klubů.

4.1 Pavlova reflexologie

Vysoce specializovanou formou učení psů je učení pomocí tzv. podmíněných reakcí neboli podmiňování“ (Mikulica, 1991). Pavlov zkoumal reakce organismu psů na vnější podněty, přičemž podnětem nazýval jakoukoliv formu podráždění nervové soustavy zvířete (teplem, světlem, bolestí apod.). Zjistil, že na základě vrozených instinktů se organismus učí odpovídat i na jiné podněty, na které dříve neodpovídal a tak vznikají reakce získané neboli podmíněné, tzv. podmíněné reflexy (Mikulica, 1991). Naproti tomu reakce na vrozený podnět, který spouští jednání, se nazývá reflex

4 “Úspěchy ve studiu složitých procesů mozkové činnosti, jichž dosáhl velký Pavlov, jsou pýchou sovětské vědy. Jsme šťastni, že se tak stalo nyní, v stalinské epoše, ve významném období historie života naší sovětské vlasti, která vytvořila skvělé podmínky pro rozvoj vědeckého myšlení a otevřela vědě neomezené obzory. Učení vytvořené Pavlovem roste a sílí. Sovětští fyziologové, povzbuzení stalinskou péčí o rozkvět vědy, rozvinuli pod vlivem Pavlovových idejí ohromnou, plodnou práci. Není pochyb o tom, že další vývoj učení o mozkových reflexech nám v krátké době umožní nejen poznat zákony činnosti mozku, nýbrž i ovládnout je a prakticky jich využívat ...“ (Bykov 1951, s. 21 - 22).

nepodmíněný. Výsledkem je, že na základě nepodmíněných reflexů se vytváří reflexy podmíněné, které mohou dosahovat více řádů, a které ve svém souhrnu vytvoří to, co lze nazvat zkušeností psa. To je velmi zjednodušeně celý princip výcviku, kdy vhodně volenými podněty je vytvářen záměrný nátlak na nervovou soustavu psa a postupně budovány takové reakce (odpovědi organismu), které cvičitel požaduje.

4. 1. 1 Komponenty fyziologie vyšší nervové činnosti

Podnět - jakékoliv podráždění nervové soustavy. Základními typy, se kterými se pracuje v oblasti podmiňování, jsou podněty

- a) neutrální - pro psa biologicky bezvýznamné,
- b) nepodmíněné - vyvolávají instinktivní reakci a dělí se na
 - . mechanické (např. nějaká forma fyzického nátlaku),
 - . chuťové (potrava),

c) podmíněné - např. psovodovy povely, posunky, dříve neutrální, pro necvičeného psa indiferentní. Právě na ně se vypracovávají podmíněné reflexy.

Reflex - odpověď organismu na podráždění jeho nervové soustavy. Děje v nervových centrech spočívají v reflexech činnosti, které lze podle povahy klasifikovat buď jako jednoduché nebo složité (zde jde o nepodmíněné reflexy). Při jednoduchém reflexu se vybaví podnět, který zasáhl organismus pouze v jednom efektoru (např. v jednom svalu). Při složitých reflexech je pak efektem podnětu reakce, resp. činnost skupiny efektorů (skupiny svalů, celého těla apod.) a dosahují povahy řetězovitých reflexů, kdy jeden reflex je podnětem reflexu následujícímu a ten je podnětem k sérii dalších. Příkladem složitého reflexu je třeba běh psa.

a) nepodmíněné reflexy - jsou instinktivní a neměnné reakce jako odpověď organismu na vrozený podnět za určité míry motivace nebo i bez ní. Mohou být jednoduché a složité. Mezi nepodmíněné reflexy patří reflex potravní, obranný, pohybový, rozmnožovací, mateřský, aj., ale i např. orientační, projevující se jako reakce organismu na novost prostředí (zejména u štěňat, kde se nazývá reflexem „co je to“). Složitými nepodmíněnými reflexy jsou tzv. pudy, které se projevují jako forma chování psů, např. zahrabávání potravy, značení teritoria apod., což je už spíše problematika etologie.

b) podmíněné reflexy - znamenají nově vybudované, dočasné nervové spojení, které vzniká v mozkové kůře psa na základě nepodmíněných reflexů. Toto

dočasné spojení vzniká vlivem získaných zkušeností během života psa a může opět zaniknout, proto dočasné. Příkladem může být vybudování podmíněného reflexu při nácvičku „sedni!“ : Každé štěně si umí samo od sebe sednout, nepotřebuje se to učit, tzn., že se jedná o nepodmíněný reflex - zatím. Psovod však potřebuje, aby si mladý psík začal sedat i na jeho povel či posunek. Proto musí u štěněte vybudovat podmíněný reflex a počíná si následovně : Psa upoutá na vodítko a postaví vedle své levé nohy. Vysloví povel „sedni!“ (podmíněný podnět), současně lehce trhne vodítkem směrem nahoru (nepodmíněný podnět) a levou rukou zatlačí na psovu záď (další nepodmíněný podnět). Trhnutí vodítkem a tlak rukou působí jako nepodmíněné podněty, které vyvolají vzruch v pohybovém centru mozku psa. Současně na základě povelu „sedni!“ je prostřednictvím sluchu vyvolán vzruch v nervových buňkách mozkové kůry. Protože se v daném okamžiku vytvořila dvě ohniska vzruchu, dojde k situaci, kdy silnější ohnisko k sobě přitahuje ohnisko slabší, které si zároveň proráží cestu. Je-li tento postup opakován vícekrát po sobě, spojení mezi ohnisky se stane pevnější a probíhá rychleji. Tímto způsobem byl u štěněte vytvořen podmíněný reflex, který bude v budoucnu vyvolán už jen podmíněným podnětem, totiž povelu „sedni!“ Na tomto principu jsou vybudovány téměř všechny cviky poslušnosti. Kdyby psovod při uvedeném nácvičku použil pouze povel „sedni!“, byl by pro organismus štěněte bezvýznamný, neboť pro vybudování návyku je bezpodmínečně nutné používat podmíněné i nepodmíněné podněty ve vzájemné souvislosti.

Některé podmínky pro vybudování podmíněného reflexu :

- pes nesmí být v tzv. útlumu,
- je nutno vyloučit rušivé vlivy (hluk, přítomnost jiných psů, lidí nebo domácích zvířat),
- nepodmíněný reflex, na jehož základě se vybudovává podmíněný reflex, musí být v dostatečném stavu dráždivosti,
- podmíněný podnět musí předcházet nepodmíněnému,
- nepodmíněný podnět musí být silnější než podmíněný,
- působení obou druhů podnětů musí být opakované.

Reflexní oblouk - funkce nervové soustavy organismu psa jsou založeny na principu reflexní činnosti, který se nazývá reflexní oblouk (jedná se v podstatě o anatomickou dráhu reflexu). Dráha reflexu začíná dostředivou (aferentní) částí, když nějakým podnětem byl vyvolán vzruch v nervové soustavě zprostředkovaný jakýmkoliv smyslem. Tento nervový vzruch je veden

nervovými buňkami do centrální nervové soustavy (míchy, případně až do mozku). Tento vzruch je pak v příslušném nervovém centru mozku psá zpracován na impuls (jedná se o část přepojovací). Nakonec takto zpracovaný vzruch cestuje opět nervovými buňkami k orgánům, a to prostřednictvím dostředivé (eferentní části) reflexního oblouku. To znamená, že reflexní oblouk je nervová dráha, po které proběhne podráždění z části přijímací citným dostředivým vláknem do centrální nervové soustavy a odtud po vyhodnocení hybným odstředivým vláknem k výkonné části organismu psa. V přepojovací části dochází k dočasnému propojení center a právě to je využíváno pro vybudování podmíněných reflexů.

Vzruch a útlum - podráždění nervové soustavy psa, ať již nepodmíněným či podmíněným podnětem, nazval Pavlov vzruchem. Tím, že jsou vzrušena jistá nervová centra, dochází k určité reflexní činnosti organismu. Naopak útlum je takový stav nervových center, kdy činnost orgánů, s nimi spojených, se zastavuje. Šíření vzruchu i útlumu v mozkové kůře psa bývá popisována jako jejich iradiace. Po každé iradiaci dochází naopak k návratu vzruchu (útlumu) opět do bodu, kde vznikly - tzv. koncentrace vzruchu (útlumu). Rychlost šíření vzruchu a útlumu je přibližně v poměru 4 : 1, což znamená, že podráždění se šíří podstatně rychleji než útlum. Od tohoto vztahu lze potom odvodit počet opakování jednotlivých cviků a dalších disciplín podle toho, zda je cvik založen na podráždění (např. zákus do rukávu) nebo na útlumu (dlouhodobé odložení psa).

Indukce - ve fyziologii vyšší nervové činnosti psa se tak nazývá proces, který vznikl jako opačný původně vzniklému.

a) kladná indukce - útlum je vystřídán vzruchem. Kupříkladu před realizací cviku „překonání bariéry“ je potřeba vystřídát útlum podrážděním - pes je zprvu přidržení, tím vznikl útlum, ale následně působením povelu „vперед!“ vzniká vzruch a pes překonává překážku.

b) záporná indukce - vzruch je vystřídán útlumem, např. rušivé jevy při nácviku pachových prací (zvěř na stopě, střelba v blízkosti apod.).

Dominantní ohnisko vzruchu – vzniká v mozku psa dlouhodobým a intenzivním působením určitých podnětů na příslušná nervová centra. Přitahuje k sobě všechny vzruchy, přicházející do centrální nervové soustavy z vnějšího prostředí a jakýkoliv další podnět k vyvolání požadované reflexní činnosti působení tohoto ohniska ještě zesiluje. Například psůvod pracuje se psem na stopě. Náhle vyběhne nedaleko zajíc, pes ho chce pronásledovat,

psův od něj samozřejmě přidrží, zabrání mu tak v honičce a snaží se jej usměrnit k další činnosti. Pes však přesto nepracuje a zajímá se o zajíce, neboť v mozku psa vzniklo dominantní ohnisko vzruchu (vyvolané zajícem a intenzivně psův odem. Nápravu zde zjedná krátká přestávka, po níž vliv dominantního ohniska zeslábně a pes opět pracuje dle psův odových povelů. Někdy může dominantní ohnisko vzruchu vyvolat sám psův od, např. prováděním výcviku za přítomnosti hárající feny apod.

Dělení útlumů.

a) nepodmíněné :

1) vnější útlum – dostavuje se, pokud při aktivní činnosti psa začne působit nějaký významný vedlejší podnět, který v mozku zvířete vyvolá dominantní ohnisko vzruchu. Vnější útlum lze dále dělit na :

- dočasný (uhasínající), který vzniká např. vlivem silného hluku (vlak, stavební stroje), zvukových rázů (střelba) nebo i přítomností zvířete.

- trvalý (neuhasínající), na nějž není možné žádným výcvikem navyknout.

Patří sem např. přítomnost hárajících fen, zranění nebo nemoc psa aj.

2) ochranný útlum - je vyvolán dlouhodobým a intenzivním působením různých podnětů na nervovou soustavu zvířete; zpravidla vzniká při dlouhodobém nacvičování některé disciplíny (nemusí se jednat o fyzicky mimořádně náročnou činnost). Jedná se o biologickou reakci organismu psa, která chrání jeho nervovou soustavu před přetížením. Organismus se jakoby vypojí z činnosti - nepracuje.

3) spánkový útlum - většinou navazuje na ochranný útlum jako jeho další fáze, kdy po velmi silném vzruchu může pes přejít do stavu usínání.

b) podmíněné (vytvářejí se během života psa)

1) vyhasínající útlum - projevuje se vyhasínáním již vypracovaných podmíněných reflexů, např. jestliže psův od svého psa zanedbává, necvičí jej a netrénuje, pak pes některé naučené disciplíny zapomíná. Poměrně snadno lze odstranit vhodnou formou výcviku.

2) zpoždovací útlum - jeho význam spočívá v potlačení reflexní činnosti na určitou dobu, např. při plnění některých disciplín poslušnosti musí pes před vyběhnutím k absolvování cviku zůstat několik okamžiků na místě a vyrazit až na psův odův povel ,

3) diferenciatní útlum - umožňuje psu provádět diferenciování různých podnětů, zejména pachových, ale i zvukových a zrakových, které jsou si velice blízké. Nejčastěji se využívá při pachových pracích, zejména při stopování v

tzv. frekvenci, řešení pachových křížů, apod.

Individuální rozdíly mezi psy :

Kynologové, policejní nevyjímaje, rádi hovoří o tzv. „dobré povaze“ svých služebních psů a mají tím na mysli zejména jejich nebojácnost odvahu, ať již při exponovaných služebních zákrocích či náročných soutěžích civilní kynologie. Zpravidla tvrdívají : „ten necouvne, nikoho a ničeho se nebojí“ Naproti tomu jiní psovodi s „hrdinstvím“ svých psů spokojeni nejsou vůbec a mluví o jejich bázlivosti. Ve skutečnosti neexistuje pes, který by se nebál, který by pod tlakem pudu sebezáchovy neutekl, tzv. nebojácný pes potřebuje pouze silnější působení podnětů, vyhocenější situaci a ukáže stejný strachový výraz jako pes bojácny, neboť každý pes má zakódován program obranného jednání, jehož elementem je pak útekové chování a záleží jen na výšce prahu pro jeho spuštění, takže posoudit bojácnost či nebojácnost znamená standardizovat působící podněty a podle toho pak vystihnout podstatné znaky chování psa jako individua. (Mikulica, 1991).

Pavlovova typologie psů :

Přiřazování jedinců k příslušným skupinám, neboli určování jejich typu, se zabývá typologie. I. P. Pavlova, který viděl příčiny rozdílného chování psů v charakteru základních nervových procesů (vzruchu a útlumu), což je dáno tím, že vyšší nervová činnost nemá u všech jedinců téhož plemene stejnou kvalitu (Koller, 1979). Pro určení povah psů pak stanovil kritéria :

1. Sílu vzruchu a útlumu :

a) síla vzruchu vypovídá o tom, jak silný podnět dokáže nervová soustava psa ještě vydržet, resp. na jak nejvíce silný podnět se ještě podaří vypracovat podmíněný reflex,

b) síla útlumu znamená, jak dlouho dokáže nervová soustava psa vydržet útlumový stav (pokusně 30 vteřin až 10 minut).

2) Vyrovnanost vzruchu a útlumu, tzn. který prvek převažuje.

3) Pohyblivost vzruchu a útlumu – znamená, jak rychle se obě komponenty u dotyčného psa střídají, tj. jak rychle reaguje na ty které podněty. Pokud rychle, je dobře cvičitelný, pokud pomalu, bude výcvik obtížnější.

Na tomto principu pak Pavlov rozdělil psy do 4 základních kategorií a k pojmenování jednotlivých typů použil Hipokratovu terminologii :

1. Slabý typ = melancholik : Slabé procesy vzruchu i útlumu. Nelze používat silné podněty (vedly by ke vzniku ochranného útlumu). U těchto psů lze pozorovat nespokojenost, stále se rozhlížejí, převládá pasivní obranná reakce,

často močí, utíkají. Nelze je pracovně zatěžovat a jejich pozornost je odváděna i slabšími vedlejšími podněty. Pro službu se nehodí.

2. Silný typ :

a) nevyrovnaný = choleric : Podráždění převažuje v nad útlumem, který se buduje pomalu (jde o zpoždovací a diferenciacní útlumy, které jsou pro výcvik podstatné), čili jeho výcvik je pro psovoda náročnějším, zejména v míře jeho trpělivosti a sebeovládání. Pes překypuje aktivitou, charakteristická je aktivní obranná reakce, u některých jedinců se může jednat i o agresivní chování. Důsledností a trpělivým výcvikem lze i z cholerika vycvičit kvalitního služebního psa.

b) vyrovnaný živý = sanguinik : Podmíněné reflexy se u něho vypracovávají velmi rychle a jsou trvalejšího charakteru. Se zájmem provádí jednotlivé cviky a zvládá je již po několika pokusech. Vzruch je v rovnováze s útlumem, pohyblivost těchto prvků je vysoká. Pes tohoto typu je nejvýhodnější pro službu.

c) vyrovnaný klidný = flegmatik : Podmíněné reflexy se vypracovávají pomaleji než u sanguinika, útlum jen zvolna střídá podráždění nebo naopak, tzn., že reakce na podnět není bezprostřední. Snese i silnější podněty, zpravidla nejedná sám od sebe agresivně. Pro praktický výkon služby je dobře upotřebitelný, zejména pokud jde o pachové práce.

Uvedené rozdělení typů psů je nutno brát jako schematické, neboť existuje celá řada variací mezi jednotlivými typy.

Příklady dalších typologií :

Po smrti I. P. Pavlova (1936) se typologií psů mnoho vědců nezabývalo, přestože je to oblast pro kynologickou praxi velmi důležitá, zejména v souvislostech predikce chování jednotlivých typů a tím i jejich výchovy a výcviku. Pro doplnění lze uvést alespoň tyto badatele :

1) manželé Menzelovi – kniha „Zkoumání povahy - teoretické základy a praktické provádění“ (Viedeň 1937) : V zásadě antropomorfizovali psy, podsouvali jim lidské motivy a uvažování a rozdělili tak typy povah psů na principu Adlerovy individuální psychologie (nejdůležitější rysy osobnosti jsou touha po moci, uznání a zařazení do společnosti), tato typologie dnes uznávána není. Takže jejich význam pro současnost je spíš ten, že jsou považováni za zakladatele izraelské kynologie (v roce 1938 utekli jako židé z Rakouska do Palestiny před nacisty), kde kromě jiného se zabývali šlechtěním

a chovem tamějšího národního plemene, kanaanského psa a založili školu pro vodící psy, věnovali se též stopařskému výcviku

2) Sheldonovo učení o typech - obsahuje hypotézy, proč existují souvislosti mezi konstitucí a charakterem, každý typ zkoumá od vývojového stádia a ve svém pojmenování typů rozlišuje :

a) endomorfní typ - tělesná stavba a charakter jsou méně výrazné, pohyby klidné, uvolněné, má rád pohodlí, není agresivní, je přístupný, přátelský,

b) mezomorfní typ - velká tělesná síla, má rád akci, rvačky, rád útočí a štěká,

c) ektomorfní typ - zdrženlivý, pozorný, bázlivý, bdělý, opatrný, málo spí atd. (Aldington, 1999).

3) Siefertleho způsob posuzování povahových rysů psů (1972) - rozlišuje tři základní komponenty psychiky psa - konstituci, instinktivní výbavu a výkonnost mozku (Mikulica, 1991).

4. 2. Operační podmiňování

Skinner nazval operací každou jednotlivou podmíněně reakční činnost (chování) v procesu učení psa, např. jeho přiběhnutí na povel při přivolání, štěknutí při nácviu štěkání na rozkaz psovoda, mohlo by jít i o podání packy. Pro výcvik psa je nejpodstatnější to, že žádoucí reakci zvířete zpevníme vhodně volenými podmíněnými a nepodmíněnými podněty. Příkladem může být nácvik řešení tzv. pachového kříže psem stopařem : psovod se psem vypracovávají pachovou stopu a dojdou k pachovému kříži (vlastní stopa psovoda překřížena stopou jiné osoby). Pes se na chvíli zastaví nebo dělá kolečka, snaží se z původní stopy nepřejít na kříženou. Psovod vydá povel „hledej stopa!“, což je pro tento případ podmiňovaný podnět a pes se vydává správným směrem. V tom okamžiku psovod vysloví pochvalu, např. „hodný“ (podmíněný zpevňující podnět) a po několika málo krocích pes narazí na pamlsek (nepodmíněný zpevňující podnět) přichystaný psovodem při kladení stopy. Výsledkem je, že po několika opakováních výrazně roste počet správných řešení pachových křížů (správných operací).

„Pes však dokáže provést výkony naučené pomocí operačního podmiňování i bez povelu, jen aby si opatřil žádoucí zpevnění“ (Mikulica, 1991, s. 213), např. zaštěká při obědě u stolu, aby dostal kousek masa. V tomto případě slouží naučené chování jako instrument k dosažení nějakého cíle, uspokojení potřeby, a proto se operační podmiňování někdy nazývá instrumentálním

učením.

4.3 Etologie

Původně se etologie jako nauka o chování zvířat zabývala jeho formami vrozenými. V současném pojetí je chápána spíše jako celková suma poznatků nejen o komponentech chování instinktivního, ale i o jeho souvislostech s procesem učení během života zvířete, tedy s chováním získaným. K tomu je nutno podotknout, že mnoho prvků v chování psů lze postihnout až po komparaci s projevy jejich divoce žijících nejbližších příbuzných, tedy vlků (podrobněji v 4.3.1.1 zadržení a lovecké chování). Právě na základě takových informací byly sestrojeny etogramy, obsahující vzorce chování v určitých situacích, z nichž je pak možno čerpat při výcviku některých praktických disciplín služební i sportovní kynologie.

4.3.1 Etogram psa

V etogramu psa jsou zahrnuty jednotlivé funkční okruhy takzvaného inventáře vrozeného chování, v nichž se popisují konkrétní dědičné koordinace. Mikulica (1991) rozděluje vrozené chování do následujících funkčních okruhů : orientační chování, komfortní chování, obranné chování, lovecké chování, potravní chování, sociální chování, tj. chování k příslušníkům svého druhu, hry, sexuální chování, rodičovské chování, infantilní chování a dále uvádí biorytmy, všeobecné formy pohybu, odpočinek a spánek. Policejní kynologie se zabývá především těmi okruhy, které souvisí s chováním psa ve služebně významných situacích. Jde např. o orientační, lovecké a obranné chování. Vzhledem k limitovanému rozsahu práce uvedu alespoň stručný rozbor souvislostí chování loveckého se zadržením figuranta, resp. pachatele služebním psem a s pachovými pracemi - při stopování tzv. naostro, kdy uniká skutečný zločinec.

4.3.1.1 Lovecké chování a zadržení pachatele

Vlci a psi vykazují stejné základní principy chování, které v průběhu evoluce odolaly změnám. Proto i některé prvky loveckého resp. kořistnického chování psů lze odvozovat od obdobného chování jejich divokých příbuzných,

vlků. Vzhledem k tomu, že nejčastější kořistí vlků bývají velcí kopytníci (sobi, losi, karibu, srnčí zvěř apod.), je k jejich ulovení potřeba spolupráce celé skupiny vlků, tedy smečky. Narazí - li smečka na stopu kořisti, pak po několik vteřin trvajícím předloveckém ceremoniálu následuje štvance, která je dovršena útokem na dostižené zvíře, kdy se šelma zakousne do těla oběti. Vlastní útok však ještě nekončí. Po zákusu vlk svou stále ještě stojící kořist z všech sil drží a otřásá jí. Pro policejní kynologii jsou významné tyto prvky v uvedeném sledu loveckého chování :

Stopa kořisti - schopnost sledovat a pronásledovat kořist podle zanechaného pachu pak nalézá uplatnění při výcviku stopařských disciplín služebních psů.

Předlovecký ceremoniál - členové smečky vzrušeně pobíhají sem a tam, kňučí a chvějí se, navzájem se vítají. Tímto rituálem smečka utužuje své vnitřní vazby před vlastním lovem, jakoby si navzájem dodávali odvahy. Souvislost s praktickým výcvikem lze spatřovat kupříkladu při nácviu tzv. kruhové obrany, kdy zkušený i mladí psi a jejich psůvodi stojí společně v kruhu a očekávají příchod figuranta. Psi, kteří již vědí co bude za pár okamžiků následovat, vzrušeně poštekávají, poskakují a napínají vodítka. K nim se však poznenáhlu přidávají i ti docela nezkušení, kteří stojí v kruhu poprvé. Jedná se zde o přenos emocí, emočního vyladění před lovem kořisti, kterou bude představovat figurant.

Štvance - po skončení předloveckého ceremoniálu se vlci zastaví a zůstanou okamžik pozorně stát. Pak náhle zahájí akci a ženou se co nejrychleji přímou cestou, bez hluku a napjatě ke kořisti. Čím je odstup menší, tím rychleji vlci běží, neboť silící pach loveného zvířete je pro ně silným stimulem a jejich vzrušení se zvyšuje (Aldington, 1999). Obdobně jako se vlk žene za kořistí stíhá i služební pes figuranta či pachatele. Nejkratší cestou, tiše. V poslední fázi před zadržením většina psů ještě zrychlí. Toto zrychlení má jak svůj půvab v kynologii sportovní, kdy nejrychlejší psi dokážou takzvaně „otočit“ figuranta, což sportovní kynologové vnímají jako zvláštní efekt, tak i mimořádný význam v kynologii policejní, když kvalitní pes dostiženého pachatele jednoduše srazí k zemi.

Zakousnutí - po dostižení kořisti se vlk zakousne do některého zranitelného místa jejího těla, vždy však záleží na druhu a velikosti kořisti a z toho pramenící schopnosti klást poslední odpor. Nejdůležitější tady je - držet a

nepouštět (a otřásat)⁵ - dokud se na oběť nevrhne celá smečka, která vše rychle ukončí.

Kvalitní zákus služebního psa je jednou z jeho nejvíce požadovaných schopností, oceňovanou jak sportovními tak policejními kynology. Při sportovních soutěžích je vysoce bodově hodnocena skutečnost, že pes pevně a bez tzv. překusování drží ochranný rukáv figuranta, byť je od něho „bit“ koženou imitací hole (psa údery nebolí, jde spíš o psychický nátlak na zvíře). Policejní psovodi zase vítají skutečnost, že dobře vycvičený pes pachatele nepustí. Zdali tomu v budoucnu nebude jinak není vůbec jisté, neboť poslední dobou i do policejní kynologie pronikají názory a zvyky ze zemí EU. Tam je ustáleným zvykem i zákonnou normou, že pokud policejní pes zadrží zločince a ten se přestane hýbat (takzvaně klást odpor), pes jej pustí a zaútočit smí až při dalším aktivním jednání pachatele. Otázkou je, zda pachatel mezičas nevyužije ve svůj prospěch a neprospěch psa a následně i policejního psovoda. Pro zkušeného pachatele to nebude žádný zásadní problém.

Otřásání kořistí - je tím prvkem loveckého chování, který završuje skolení napadeného zvířete. Pouhé zakousnutí vlka do kořisti ji ještě neochromí, neznehybní. Teprve třese - li vlk tělem oběti, způsobují jeho špičáky a síla stisku těžké zhmožděnině svalové tkáně a vlivem silné bolesti se dostavuje šok a zhroucení kořisti.

Zákus i otřásání mají ve služební (i sportovní) kynologii zvláštní souvislost s nácvikem disciplíny „pouštění na povel“, kdy psovod účelově potlačuje tyto prvky a žádá po psu něco, k čemu nemá instinktivní program. Žádá, aby pustil ochranný rukáv figuranta. Avšak puštění dosud stojící kořisti není prvkem loveckého chování a pes se brání rozkaz provést. Je tedy nutno jej to naučit. A protože je to téměř vždy problém, zpravidla se sáhne k různým averzním podnětům. Pokud se ale jejich intenzita správně neodhadne, celý nácvik působí kontraproduktivně, neboť pes se sice naučí pouštět rukáv, ale výrazně utrpí síla a kvalita zákusu, což je v kynologické praxi nežádoucí.

4.3.1.2 Lovecké chování a pes stopař

Narazí - li smečka vlků na pach potenciální kořisti, vydává se po její stopě.

⁵ Otřásání kořistí následuje okamžitě po zákusu vlka do kořisti, proto je nutno na oba prvky pohlížet v neoddelitelné jednotě. Někteří autoři je nerozlišují vůbec a podřazují jedinému vrozenému programu.

Zpravidla jim nečiní žádné potíže zvíře po chvíli objevit a dále sledovat, byť třeba na chvíli unikne nebo se ukryje. Je to dáno mimořádnými čichovými schopnostmi nejen vlků, ale i všech psovitých šelem, jejichž daleko nejvyvinutějším smyslem je právě čich. Navíc vlci mají svoji úlohu do jisté míry zjednodušenou, neboť sledují kořist přirozenou, která je ve stresu z blízkosti šelem, a proto svůj pach vylučuje intenzivněji.

Od těchto čichových schopností je odvozen i výcvik psů stopařů, kteří se učí sledovat stopu lidskou. Situaci mají poněkud ztíženou, neboť člověk nikdy nebyl přirozenou kořistí vlka a navíc zde může působit i biologická nadřazenost člověka jako druhu, kterou mají vlci i psi pevně zakódovanou v genech. Proto jen usilovným tréninkem a častým vypracováním cvičných stop lze docílit u jakéhokoliv psa, sportovního i policejního, vrcholných stopařských výkonů. Zde však je myšlena přece jen spíše s tím související prezentaci stopařského umění psů na různých kynologických soutěžích, sportovních i policejních, kdy kladeč rozvázným krokem položí stopu a předměty. Je přitom klidný, neuniká, neprchá. Někdy kladečem může být i osoba psu dobře známá, jako člen kynologického klubu či kolega policisty. Podstatné je, že za těchto okolností pes nesleduje stopu „kořisti“, ale pouze na základě jeho vrozené schopnosti pach lidský, jenž mu byl vtištěn právě oním usilovným výcvikem.

V policejní praxi ale nastávají situace, kdy se pes stopař vydává po stopě prchajícího pachatele, který spáchal třeba zvlášť závažný zločin. Pachatel je vzrušený, nervózní, potí se, často se bojí, už chce mít vše za sebou, snaží se uniknout. Čím intenzivněji však podléhá těmto pocitům a strachu, tím odlišněji od standardního stavu probíhá jeho látková výměna a jím zanechávaný pach se začíná podobat pachu jinému - pachu kořisti. Zde pak i jinak velmi ukázněný policejní pes poněkud změní svoje chování - výrazně zrychlí tempo, doslova se opírá do stopovacího postroje a často ani nevnímá tiché korigující pokyny svého psovoda. Kořist je totiž nablízku a pes je přece jen šelma psovitá.

Oblast etologie, která se zabývá chováním psů, si klade za cíl objasnit i další otázky, dosud nezodpovězené, např. z oblasti inteligence psů, nebo problémy, na něž odpovědi nejsou vyčerpávající, např. emoce a jejich projevy.

4.4. Některé výcvikové postupy

Cílem výcviku služebních psů je dosažení jejich specifické připravenosti k

plnění jednotlivých úkolů v policejné - kynologické praxi. Pojmu výcvik je pak podřazena taková činnost cvičitele, tedy cesta, jejímž prostřednictvím je ona připravenost realizována. K tomu, aby práce cvičitelova byla účelná a funkčně správná, slouží praxí ověřené výcvikové metody, s jejichž pomocí učí cvičitel služebního psa již konkrétním disciplínám. Znalost jednotlivých metod však ještě neznamená schopnost docílit žádoucího efektu, tedy zvládnutého cviku svěřeným psem. Rozhodující je zde cvičitelova (psovodova) osobnost, neboť právě ona sehrává při výcviku rozhodující roli. Důležitý je nejen jeho vztah ke psu, ale i žádoucí povahové vlastnosti, jako houževnatost a důslednost a zejména sebeovládání. Sebeovládání proto, neboť psovod při výcviku působí na psa celou škálou vlivů - hlasem, pohyby, posunky i výrazem obličeje. Tyto elementy jsou někdy nazývány tzv. „komplexním podnětem psovoda“ a umění výcviku spočívá právě ve schopnosti cvičitele stát se tímto podnětem - klidným, vyrovnaným, pro psa čitelným. Kynologická praxe rozlišuje dnes čtyři výcvikové metody (mechanická, chuťově dráždivá, kontrastní, intenzivní a napodobovací).

4. 4. 1 Metoda mechanická

Název odvozen od způsobu výcviku, kdy psovod používá mechanické nepodmíněné podněty (v souvislosti s podmíněnými) jako formu donucení psa ke splnění určité disciplíny, je to tedy určité přiměřené násilí vůči psovi; hlavně se využívá u poslušnosti.. Jedná se například o trhnutí vodítkem směrem vzhůru a přitlačení záďě psa k zemi při nácviku „sedni !“ nebo o manipulaci s vodítkem při nácviku chůze psa u nohy psovoda. Výhodou této metody je, že se pes cvikům naučí poměrně rychle a dlouho si je pamatuje, nevýhodou bývá časté narušení již vybudovaného příznivého kontaktu mezi psovodem a zvířetem, neboť psovi příjemná rozhodně není, obzvlášť v počátečních fázích nácviku požadované disciplíny. Krom toho je mechanická metoda nepřipustná tam, kde se u psa předpokládá dobrovolná aktivita, např. při výcviku psa ve stopování a při výcviku veškerých speciálních pachových prací.

4. 4. 2 Metoda chuťově dráždivá

Pes provádí požadovaný úkon za nabídnutou odměnu - pamlsek, metoda

tedy spočívá v kladném zpevnění požadované reakce zvířete. Výhodou metody je vyšší aktivita psa, rychlost jeho učení, upevnění pozitivního kontaktu mezi psem a jeho psovodem a lze použít při výchově štěňat. Nedostatkem je relativní nepevnost vybudovaných návyků, problémy mohou nastat i při výcviku v rušivých podmínkách. Nelze použít, je-li pes nasycen. Metoda je využitelná například při výcviku stopování (potrava na stopě) a některých disciplín poslušnosti, např. cvik „štěkej“!

4. 4. 3 Metoda kontrastní

Metoda spočívá ve spojení chuťově dráždivé a mechanické metody, čili v kladné bilanci mezi povzbuzujícím a nátlakovým působením na psa. Nejprve se použije přiměřeného donucení ke splnění požadovaného výkonu (mechanické působení) a vzápětí dostane pes pamlsků k upevnění návyku. Kontrastní metoda se používá dnes nejčastěji, cviky jsou vybudovány rychle, jsou poměrně trvalé a zpravidla nedochází k narušení kontaktu mezi cvičitelem a psem.

4.4.4. Metoda intenzivní

V současné době se v odborné kynologické literatuře příliš neuvádí, ani se podle ní, až na výjimky, již necvičí. Spočívala v provedení co největšího počtu cviků za časovou jednotku při skupinových výcvicích pod dohledem výcvikáře, resp. instruktora. Psovod se psem tak absolvoval více stanovišť a absolvoval více pokusů než při samostatném výcviku, navíc pod odborným vedením. Kladem této metody mělo být rychlejší vybudování podmíněných reakcí psa a zřejmě i úspora času. Záporům pak fyzická náročnost, kdy se u slabších psích jedinců dostavoval zbytečně útlum.

4. 4. 5 Metoda napodobovací

Jedná se o způsob, při kterém začátečník (štěně, mladý pes) absolvuje výcvik společně se zkušeným vycvičeným psem a mladý se jej snaží „napodobovat.“ Metoda je využitelná např. při výcviku obran, ve cvicích poslušnosti omezeně (psi přeskakují společně překážky apod.).

Uvedené pojetí napodobovací metody podrobuje zásadní kritice Mikulica

(1991); zejména mu vadí pojem napodobování a podotýká, že termín napodobovací metoda svádí k dovozování mylného závěru, že pes je schopen učení napodobováním, neboť díky tomuto pojmenování uvedené metody sklouzává teorie výcviku do chyby, před kterou sama varuje - přiznává psovi vyšší schopnosti, než jsou mu dané. “Učení napodobováním je jednou z nejvyšších kategorií učení zvířat a vyžaduje inteligenci rozvinutější, než má pes, je až na výjimky vyhrazeno vyšším primátům a největší úlohu hraje při učení dětí“ (Mikulica, 1991) a u psů, podle tohoto etologa, nejde o pravé napodobování, ale vždy jen o emoční přenos, o strhnutí k nějaké činnosti, ke které však existuje instinktivní program a napodobováním je snížena pouze potřebná prahová hodnota působícího podnětu (příkladem může být rozvoj zloby při nácvičku obran v kruhu).

Americký psycholog a autor prací o psychologii psů Stanley Coren však uvádí, že psi mají některé zvláštní schopnosti odpozorovat chování jiných psů i získat informace z chování lidí. Tento typ učení nazývá „allelomimetickým chováním“- skupinově řízené chování, které spočívá na vrozeném psím instinktu být v kontaktu s ostatními psy, sledovat vůdčího psa a dělat totéž (Coren, 2008).

Někteří autoři nazývají výcvikové metody jinak, např. Mikulica (1991) subsumuje uvedené čtyři metody pod dvě výchozí, postupné aproximace (postupné přibližování k cíli) a diferenciačního zpevňování (zpevňování žádoucí reakce nebo způsobu jednání). Toto sjednocení metod však současná kynologická praxe ve smyslu uvedených názvů neakceptovala, byť v jejich smyslu výcvik provádí.

Na Slovensku dělí výcvikové metody na klasické (to jsou jako u nás. mechanická, chuťově dráždivá, napodobovací, kontrastní a intenzivní) a na metody progresivní (diferenciační zpevňování, aproximace a metodu pomoci tzv. klikru).

4. 4. 6 Šetření k efektivitě výcvikových metod

Při výcviku psů se používají různé výcvikové metody a postupy, o kterých je pojednáno v podkapitole 4.4 práce. Vyvinuly se historicky, většina psodů je s nimi seznámena a od jejich principů odvozují i výcvik svých služebních psů, tzn. že tyto metody jsou prakticky využívány.

4. 4. 6. 1 Cíl šetření, dosavadní stav, analýza a vymezení problému

Cílem šetření bylo zjistit, které výcvikové metody jsou nyní kynologickou policejní veřejností považovány za efektivní a které naopak za neefektivní, nepoužívané nebo používané málo. Výstupy šetření mohou možná posloužit k eventuální sebereflexi některých psovodů, ale i jako námět pro další sebevzdělávání.

Dosavadní stav zkoumání :

Autor prováděl obdobné jednoduché šetření v roce 2005, jinak žádné seriózní výzkumy k této problematice v posledních letech v policejní kynologii neprobíhaly, v civilním sektoru však jednotlivé postupy rozebíral již Mikulica v 80. a 90. letech minulého století a komparoval je s poznatky etologie.

Analýza situace, obsahové vymezení problému :

Základní metody výcviku jsou dnes čtyři, mechanická, chuťově dráždivá, kontrastní a napodobovací. Jako mechanická metoda se označuje výcvik pomocí averzních podnětů, což odpovídá vytváření vyhýbavých a únikových reakcí (Mikulica 1991). Chuťově dráždivá metoda se blíží Skinnerovu operačnímu podmiňování. Kontrastní metoda spočívá ve spojení mechanické a chuťově dráždivé metody a metoda napodobovací má menší význam, neboť ji lze použít jen někdy. Uvedené metody lze shrnout do dvou postupů, tj. metoda diferenčního zpevňování a metoda postupné aproximace.

Obsahem problému bylo zjišťování, jak výrazně se funkčnost těchto metod promítá do cvičenosti služebního psa, za jakých okolností se používají a jak často se používají.

4.4.6.2 Stanovení hypotéz

S přihlédnutím k dosavadnímu stavu zkoumání, analýze stávající situace a vlastním poznatkům byly stanoveny následující hypotézy :

1. Mezi psovody jsou obecně známy zejména základní metody výcviku, vyučované v základních kurzech ve výcvikových střediscích.
2. Za nejefektivnější jsou považovány chuťově dráždivá a kontrastní.
3. Zevšeobecnění výcvikových metod si sice mnohdy psovodi neuvědomují, přesto v tom smyslu se psem pracují.

4. 4.6.3 Objekt a předmět šetření

Objektem výzkumu byl vzorek kynologů z různých krajů republiky, předmětem pak jejich názor na výcvikové metody a jejich efektivitu, popř. znalost a zevšeobecnění metod.

4. 4. 6.4 Vzorek

Výběrový soubor 23 respondentů byl stanoven tak, aby byli pokud možno dotazováni kynologové z co nejvíce krajů. To se ale úplně nepovedlo, není zastoupen kraj Vysočina a Pardubický kraj a z Prahy a Středočeského kraje bylo dotazováno více kynologů, než se původně předpokládalo. Přesto vzorek splňoval požadavek reprezentativnosti, neboť někteří z psovodů přišli do Prahy od jiných útvarů z republiky. Z Prahy bylo 11 psovodů, ze středních Čech 2, z ostatních zkoumaných krajských ředitelství policie po jednom a jeden od ostražky objektů.

4. 4. 6.5. Technika sběru dat

Nástrojem sběru dat byl nestandardizovaný rozhovor s ohledem na skutečnost, že respondenti jsou odborníky v dané oblasti.

4. 4. 6.6 Průběh šetření

Šetření probíhalo průběžně v roce 2013 . Se všemi dotazovanými se autor znal, proto šlo o rozhovor poměrně neformální. V Praze se jednalo o setkání např. na pracovištích, avšak z některých míst v republice byla data zajištěna telefonicky (všichni dotazovaní se sami dotazovali na důvod zjišťování dat). Otázky byly kladeny ve smyslu jak a zda vůbec si respondent ještě pamatuje rozdělení výcvikových metod, které byly vykládány v kurzu, jakou vlastně nejvíc používá a proč, zda lze metody používat separátně bez vzájemné souvislosti, která metoda je podle dotazovaného nejefektivnější, zda se zajímá o etologii psů, používá při výcviku tzv. klikr, zda má více psů, zda spíše preferuje pachové či obranné práce při své výcvikářské činnosti, kolik času věnuje tomu kterému druhu výcviku, s jakými těžkostmi se potýkal při výcviku, zda se zabývá i chovatelstvím, kolik psů již ve své praxi vycvičil.

4. 4. 6.7 Prezentace výsledků

Šetřením byly zjištěny následující skutečnosti :

1. Všichni dotazovaní znají jednotlivé základní výcvikové metody, dokážou dobře popsat i jejich obsah a vědí, které cviky se s jejich pomocí nacvičují.
2. Všichni dotazovaní považují za nejefektivnější metodu chuťově dráždivou a metodu kontrastní.
3. Všichni dotazovaní v principu při výcviku využívají tzv. metodu postupné aproximace a diferenční zpevnování, ale pouze 11 vědělo, že uvedené metody lze takto zobecnit.

4. 4. 6.8 Interpretace výsledků

Šetření prokázalo, že kontrastní a chuťově dráždivá metoda jsou skutečně nejpoužívanější a jejich efektivita je vysoká. Dále bylo zjištěno, že již nikdo z psovodů nepoužívá při výcviku poslušnosti metodu „čistě“ mechanickou, spíše se jí snaží doplnit dalšími podněty, jako např. aportem resp. míčkem, pamlskem, což spíše do kontrastní metody. Dalším zjištěním byla skutečnost, že někteří sice znají základní dělení metod, popisované při začátku kynologické kariéry v kurzu (základní rozdělení), ale novější literaturu, zejména etologii s největší pravděpodobností nestudují. Na druhou stranu několik z dotazovaných, absolventů přírodovědných oborů vysokých škol, znalo dopodrobna všechny souvislosti a jeden z nich autorovo dělení metod označil za již překonané, což autor nemůže vyloučit.

4. 5 Praktický výcvik služebních psů

Od uvedených výcvikových metod je odvozen vlastní praktický výcvik psa nebo i výchova štěněte. Příprava psa pro výkon služby pak spočívá v postupné výuce třem základním okruhům disciplín, jejichž zvládnutí je základní podmínkou pro jeho zařazení do policejní kynologické praxe. Jedná se o okruhy disciplín poslušnosti, obran a pachových prací (klasických nebo speciálních). Všechny tři okruhy musí zvládnout pátrací a hlídkoví psi, u specialistů sice postačí základy poslušnosti, následuje však vysoce náročná průprava ve speciálních pachových pracích. Výcvikem obran pachový specialista neprochází.

4. 5. 1 Poslušnost a obratnost

Zvládnutí disciplín poslušnosti a obratnosti je nezbytným předpokladem pro další výcvik služebního psa v obranách, stopách a částečně i ve speciálních pachových pracích, neboť pouze s ovladatelným psem lze tuto následnou odbornou přípravu úspěšně absolvovat. Při výcviku psa v poslušnosti je nutno zohlednit jeho věk, fyzické schopnosti i výcvikové vlohy, protože každý pes je originálem se sobě vlastními charakteristikami. Některý se učí rychle a cvičitelovy pokyny plní ochotně, další je pomalejší, jiný nechce cvičit vůbec nebo jen velmi neochotně, závisí to na typu vyšší nervové činnosti. Zde záleží na umění cvičitele odhalit pozadí a příčiny chování psa, na jeho schopnosti v okamžiku rozpoznat momentální rozpoložení zvířete i na jisté míře empatie, která je pro dobrého psovoda nezbytná. Velmi důležitá je povelová technika. Jednotlivé povelové zvítěti musí být po celou dobu výcviku artikulovány pro každý cvik v příslušné intonaci a zřetelně, aby jim pes přivykl, posunková technika musí být psu zcela srozumitelná a postřehnutelná, neboť zkomolené povelové a váhavé posunky jsou příčinou nedokonalého provedení cviku (Pleskanka, 1975). Při výcviku služebních psů je důležitá i cvičitelova důslednost, kdy má trvat na tom, aby pes již naučené cviky prováděl v souladu s normou, tedy zkušebním řádem. Fyzicky a technicky náročnější výcvik, kdy pes již ztrácí zájem, je nutno zvířeti zpestřit, například si s ním lehnout na zem a chvíli si hrát nebo mu nabídnout oblíbený míček či hračku. V žádném případě však nelze cvičit do únavy, tehdy pes zcela ztrácí ochotu k práci, neboť se dostavuje ochranný útlum. Výcvik tedy nemá trvat zbytečně dlouho, neboť jednou z jeho základních zásad je - v nejlepším přestat. V případě nepřesností v provedení cviku či jeho neprovedení nelze psa nikdy trestat, naopak, je nutno za naprostého klidu disciplínu po několika okamžicích zkusit znovu a po jejím správném provedení psa odměnit pochvalou či pamlskem. Významnou okolností je i prostředí, v němž je výcvik uskutečňován, zejména prvotní nácvik by měl být prováděn na klidných místech, kde na psa nepůsobí rušivé podněty okolí, jako hluk, domácí zvířata, vozidla nebo větší množství osob. Teprve později lze postupně s výcvikem přecházet do frekventovanějších lokalit; i na ně si pes musí zvyknout, neboť svoji praktickou službu bude nucen vykonávat kdekoli.

Policejní psi klasické kynologie (hlídkoví a pátrači) plní disciplíny poslušnosti podle zadané kategorie praktického použití (H1, H2 a P1 až P4).

Nejjednodušší je hlídková kategorie H1, kde pes většinu cviků provádí na vodítku. Ostatní kategorie na volno, přičemž soubory povinných disciplín H2 a P1 - P4 jsou srovnatelné (pouze menší odchylky v náplni) a P1 - P4 stejné (tam je rozdíl pouze ve stáří stop). Jako příklad je uveden soubor disciplín poslušnosti pro kategorie P1 - P4 :

1. Přivolání psa (*s předsednutím a následným přisednutím k noze*).
2. Chůze u nohy psovoda, obraty za pochodu (*pes bez vodítka, ústní povely*)
3. Cviky sedni, lehni, vstaň (*pes 25 m před psovodem, posunky*).
4. Odložení psa za pochodu vstoje.
5. Vysílání psa vpřed (*na vzdálenost 50 m*).
6. Aport (*volný, činka 2 kg*).
7. Štěkání psa na povel (*pes 1 m před psovodem vsedě*).
8. Odložení psa vleže (*cca 5 minut, psovod ukryt*).
9. Překonání překážky typu „A“ (*tam i zpět*).
10. Chůze po žebříku a kladině (*2 m vysoké, tam i zpět*).
11. Skok přes příkop.
12. Reakce na střelbu..

Disciplíny poslušnosti pachových specialistů jsou obdobné H1 (kromě skákání přes překážky, navíc je chůze po žebříku s kladinou) ovšem s tím, že ve skutečnosti není na jejich zvládnutí těmito psy kladen zase až tak velký důraz, to je realita.

Popis metodického postupu při nácviku všech těchto cviků by přesáhl rámec práce, proto jsou uvedeny pro názornost dva cviky, a to štěkání na povel psovoda, neboť zde jsou celkem 4 způsoby, jak psa cviku naučit a nácvik přivýkání psa na střelbu (z palných zbraní).

A) Štěkání na povel :

Cílem cviku je naučit psa štěkat na povel či posunek psovoda. Podmíněným podnětem je vždy povel „štěkej“ a pohyb pravou rukou (v podstatě zahrození na psa).

1. Výcvik s použitím pamlsku :

Psa připoutaného na vodítku posadíme před sebe, vodítko asi uprostřed přišlápneme (aby pes nemohl povyskočit) a konec vodítka držíme v levé ruce. Do pravé ruky mezi prostředníček a ukazováček uchopíme pamlsk (tj. nepodmíněný podnět), vyslovíme povel „štěkej!“ a pamlskem mezi prsty hrozíme na psa. Jakmile pes zaštěká, maso dostane. Spojením povelu štěkej a

posuňku se ziskem potravy se u psa vytvořil podmíněný reflex a postupem času bude štěkat i bez pamlsku.

2. Výcvik s použitím slabého proutku :

Funkci nepodmíněného podnětu zde přebírá tenký proutek, jímž psa velmi slabě klepeme přes ucho. Pes se na proutek zlobí, zpočátku třeba vrčí, ale nakonec se většinou rozštěká. Vzápětí jej na posílení vybudovaného reflexu odměníme opět pamlskem. Princip je stejný jako v prvním případě.

3. Výcvik s použitím osoby :

Psa držíme u levé nohy, vyslovujeme povel “štěkej!“ a osoba (nepodmíněný podnět) psa dráždí. Pokud pes zaštěká, je třeba nabídnout pamlsk. Nevýhodou zde je, že na psa hrozíme z úhlu, takže při výrazné zlobě na osobu náš posunek ani nemusí vnímat.

4. Výcvik za využití emočních přeskoků : použitelný např. při společném krmení zkušených psů s mladými psy, kdy je starším dán povel štěkat a po chvíli se zpravidla přidají i učící se mladí psi nebo i štěňata.. Jedná se o přenos emocí (viz. Etologie). Podle Corena (2008) by se ovšem jednalo o tzv. skupinové učení, kdy psi cvičí psy.

B) Přivýkání psa na střelbu :

Ve výkonu služby, obzvláště v dnešní době, se může policista se psem dostat do situace, kdy dojde ke střelbě (ta nemusí být nutně vedena po této dvojici). Pes, který výstřel ještě nikdy ve svém životě neslyšel, by se buďto polekal a snažil se uprchnout (častěji, tzv pasivní reakce na střelbu) nebo naopak reagoval agresivně (reakce aktivní), v obou případech by nebyl svému psovodovi při případném zákroku nebo jiné činnosti nic platný. To znamená, že klid psa při střelbě je důležitým prvkem jeho služební připravenosti. Vlastní navykání zvířete probíhá postupně, kdy zpočátku je zapotřebí střílet ve velké vzdálenosti od psa a teprve chová li se pes klidně, lze vzdálenost pozvolna zkracovat. Tak si většina psů, po jistém počtu výstřelů časem zvykne na původně nepříjemný intenzivní zvuk, jsou však i výjimky – malá část si nepřivykne nikdy. Přivyknutí psa na střelbu je založeno na tzv. habituaci, která obecně znamená vymizení reakce organismu na specifický podnět, čili jde o princip, kdy pes přestává časem reagovat na podnět, který se mu jeví jako biologicky nezávažný (Mikulica, 1991). Platí to však jen pro onen jeden uvedený podnět, na další si musí pes opět stejným způsobem zvyknout.

4. 5. 2 Obrana

Výcvikem psů v obranných pracích je, zjednodušeně řečeno, respektována a naplňována dikce čl. 4 závazného pokynu policejního prezidenta č. 25/1997 „Použití služebního psa“. Disciplíny obran, jak už plyne z názvu, jsou sice doménou psů obranářů, tedy v současném pojetí hlídkových psů (H1, H2), avšak ani psi pátrací by se bez jejich zvládnutí v policejní praxi neuplatnili. To jen dokládá významné postavení obran v celé policejní kynologii. Obranné práce zahrnují celou škálu praktických disciplín, využitelných ve výkonu služby při ochraně života, zdraví i majetku, kterým je nutno služebního psa naučit, aby při eventuálním zákroku byl platným členem týmu - totiž psovoda a jeho samotného. Vlastní nácvik obranných prací je vhodné začít až s poněkud ovladatelným psem, i odrostlá štěňata by měla být alespoň přivolatelná. Žádoucí vlastností těchto psů je nebojácnost a kontrolovaná útočnost, naopak bojácní psi se pro tento druh výcviku nehodí. Při výcviku je důležitá i osoba figuranta, který musí respektovat stupeň cvičenosti psa, a co je nejdůležitější - tím prohrávajícím je vždy on, pes je vítězem každého nacvičovaného zákroku (Pleskanka, 1975).

Stěžejním prvkem obran je zákus psa, který má být pevný, plný a trvalý. Vypracovává se postupně, přes kousání štěněte do hadru či kůže, mladého psa do měkkého peška a staršího psa do rukávu. Technika provedení zákusu je více záležitostí figuranta než psovoda a psa, neboť záleží na tom, jak dovedně je schopen s uvedenými výcvikovými pomůckami ve vztahu ke psu pracovat a jemu je nabízet. Nezbytnou součástí obran je i nácvik puštění, jehož význam je pravděpodobně zejména v poslední době nadhodnocován. Pochopit by se to dalo u sportovní kynologie, kde rychlé puštění rukávu při tzv. „klidu figuranta“ a pozdější přisednutí k noze přispěchavšího psovoda přináší vysoký bodový zisk a šanci na čelné umístění v soutěži. Policejní pes však má zejména držet (pachatele), psovod si pak již s puštěním nepochybně poradí. Toto lze tvrdit s plnou odpovědností, při uvědomění si dikce právního předpisu, že ani pachateli nesmí být způsobena větší újma, než je nezbytně nutná k překonání jeho odporu, natož nějaké zbytečné utrpení. Je třeba si ale uvědomit, že pes bez náhubku zakročuje zpravidla proti pachatelům závažných násilných trestných činů, kteří využijí každé příležitosti zvíře zlikvidovat. A před pachatelem sedící a štěkající pes se jistě likviduje lépe, než pes zakousnutý, pevně jej svírající.

Soubor disciplín obran u hlídkových psů kategorie H2 (nejobtížnější):

1. Průzkum (*terénu v prostoru 80 x 100 m*).
2. Přinášení lehkých předmětů (*revír 80 x 100 m*)
3. Vyhledání a vyštěkání ukryté osoby (*v terénu nebo objektu*).
4. Hlídkání při osobní prohlídce.
5. Doprovod zadržené osoby (pes u nohy psovoda).
6. Hladké zadržení (*150 m*).
7. Zadržení s protiútokem figuranta (*200 m*).
8. Zadržení v noční době.
9. Obchůzková služba s upozorněním na ukrytou nebo přicházející osobu.
10. Osobní obrana psovoda.
11. Zákroky v místnostech.
12. Likvidace výtržníků.

Pro ilustraci je uveden alespoň stručný postup při nácvičce disciplíny obchůzková služba s upozorněním na ukrytou či přicházející osobu, dříve se mluvilo o tzv. avizaci resp. obraně psovoda při napadení z úkrytu, apod. :

V běžných podmínkách výkonu služby musí služební pes bránit svého psovoda za jakýchkoliv nečekaně nastalých situací, například při náhlém útoku ze zálohy. Pachatel se může chtít zmocnit zbraně psovoda, likvidovat jej jako pronásledovatele nebo ze msty. Proto musí být pes na tuto eventualitu vycvičen :

Psovod kráčí se psem upoutaným na vodítku např. po lesní cestě, poblíž ní je v křoví ukryt jeho pomocník. Občas tiše, ale, naléhavě povzbuzuje psa povel „Pozor!“ a směřuje ke skryší pomocníka. Když je od úkrytu vzdálen asi 10 až 15 m, pomocník vyběhne, jakýmkoliv způsobem vydráždí psa a opět zaběhne do svého úkrytu. Pes je od této chvíle již značně aktivizován a zaměřuje se na místo, kde zmizel pomocník. Následně postupují dál, až do bezprostřední blízkosti ukrytého pomocníka, jenž právě v tomto momentě vyběhne a psovoda atakuje (nikoliv psa). Psovod dá vzápětí psovi povel „Drž!“, načež pes zaútočí na pomocníka zákusem do ochranného rukávu. Po krátkém souboji si pes rukáv za odměnu odnese. Po několikerém opakování je pes v obdobných situacích ve střehu již po prvotní aktivizaci, ještě později i bez ní proto závěrečné fázi výcviku již figurant psa nedráždí, ale zaútočí na psovoda ihned při jeho přiblížení k úkrytu. Není to pro psa snadná disciplína, neboť zde svou roli hraje moment překvapení. Nácvič je nutno provádět nejen v denní, ale zejména noční době a modelují se různé varianty ataku, nezbytné

je cvičit v různých typech prostředí, kde podobné kritické situace mohou nastat (lesní cesta, úzká ulička).

Tato disciplína má ještě druhou variantu, kdy se osoba někudy přibližuje; nácvik je zde obdobný

4. 5. 3 Stopy

Klasické stopařské práce jsou je pro většinu psůvův nejnáročnější disciplínou, nejtěžší překážkou, což mnohému nezasvěcenému připadne velmi podivné. Je přece všeobecně známým faktem, že nejvyvinutějším smyslem psa je právě čich. Z čeho tedy ona obtížnost pramení ?

Příčiny potíží však nelze hledat v nedostatečných schopnostech čichového smyslu psa, nýbrž v komunikaci mezi psůvodem a psem, v její nesrozumitelnosti pro psa, neboť člověk zde má jen velmi omezený prostor, jak psu tlumočit, co po něm vlastně požaduje, dalším důvodem je i ověřená skutečnost, že lidé cítí ve srovnání se psem velmi slabě, téměř vůbec, takže nemají ve světě pachů žádné vlastní exaktní zkušenosti (Eis, 1991).

Z toho vyplývá, že celý výcvikový proces v pachových pracích musí být odvozen od postulátu „pes pachům rozumí, člověk nikoliv“, založeného na skutečnosti, že nekonečná řada generací psůvých šelem si pomocí sledování stop kořisti za využití svého čichu opatrovala potravu. Toto dědictví bylo zachováno jako jedinečná schopnost i služebním psům. Vyžaduje však zásah člověka jako myslícího tvora, a to tak, aby byla využitelná pro jeho potřebu a sloužila mu ku prospěchu. Výcvik psův v oboru pachových prací tedy nakonec umožňuje nahrazení nedokonalého smyslu lidského dokonalým smyslem zvířete a tím i jisté zpřístupnění onoho světa pachů.

4. 5. 3. 1 Čichový smysl psa

Pomocí čichu, který je pro psa nejdůležitějším zdrojem informací, komunikuje pes s okolním prostředím podstatně více, než pomocí svých dalších smyslů. Čichové ústrojí psa je uloženo v nosní dutině a skládá se z čichového bludiště a čichové sliznice, obsahující čichové buňky s čichovými řasami, citlivými na pach (snímají pach), který dráždí čichové buňky a vzniklý vzruch je přes nervovou soustavu dopraven do čichového mozku psa a tam vyvolá pachový vjem (Šebková, 2008). Procházka (1994), se v souvislosti s

čichovou sliznicí zmiňuje i o zde přítomných receptorech pro vnímání infračerveného záření, kterými pes může registrovat teplé předměty – lavinoví psi proto odhalí zasypaného ještě živého člověka rychleji než mrtvého. Čichový aparát psa je nejen vysoce výkonný, ale též velmi citlivý a jemný, někdy se říká, že pes „vidí nosem“. Pro srovnání, plocha čichového regionu je u psa střední velikosti asi 20 x větší než u člověka a čichová sliznice je u psa 0,12 mm silná, u člověka pouze 0,06 mm (Aldington, 1999) a pes má asi 250 milionů čichových buněk, člověk pouze 5 milionů, tedy padesátkrát méně (Krajník, 2009). Vrcholné výkony psů stopařů prokazují, že pes je schopen sledovat i stopu kolem 20 hodin starou (v ideálních podmínkách), některé prameny uvádějí i vyšší hodnoty. Množství pachu, které člověk zanechává v jednom otisku stopy, je v současné době technickými prostředky nezjistitelné. Pro psa je to ale množství mnohonásobně silnější, než potřebuje ke zjištění přítomnosti pachu. Dobrý stopař pozná i směr postupu osoby, zde se předpokládá, že rozlišuje až pohyb jednotlivých pachových molekul, což není až tak nepodložená domněnka.

4. 5. 3. 2 Lidský pach a jeho analýza stopařem

Složení pachu : okolní prostředí obsahuje celou škálu pachů různých vlastností, které se v něm rozprostírají a dočasně působí. Každá látka má svůj zvláštní pach, který je závislý na jejím složení a skupenství.

Intenzita pachu : - výrazná (člověk je schopen odlišit od jiných pachů),
- slabá (člověk není schopen rozlišit ani registrovat).

Šíření pachu v prostředí : látky se odpařují za různých hodnot teploty, přičemž s rostoucí teplotou je výpar intenzivnější. Přitom dochází k oddělování molekul, jejich rozptylování a opětovnému ulpívání na předmětech nebo na zemi.

Tvorba lidského pachu : Výměna látková (metabolické procesy) probíhá v lidském organismu po celou dobu jeho fyzické existence a efektem těchto procesů je vytváření lidského pachu, který se podle zdroje dělí na pach osobitý (dýchání pokožky, pocení, vyměšování mazu, opadávání lupů) a pachy regionální (podpaží, pohl. orgány, vlasy aj.). K produktům látkové výměny se přidružuje tzv. pach specifický, tzn. například pach povolání, kosmetiky, obydlí aj. Souhrn těchto pachů tvoří pak individuální pach člověka (neboli pachovou stopu) a právě ten (tu) pes sleduje. Pozn. : Pachová stopa se za

pohybujícím se člověkem rozprostírá v podobě jakéhosi neviditelného závoje, který se zvolna snáší k zemi, jiný názor říká, že pach je přímo ve stopě. Jak již bylo uvedeno, odpařený shluk molekul z pachové stopy (pach) dráždí svým složením čichovou sliznici čichového bludiště psa, jdoucího po stopě a vyvolávají tak vzruch v jeho čichových receptorech. Tento vzruch pak vedou nervová vlákna k buňkám čichového mozku, a tím dojde k dosažení smyslového vjemu - pes ucítí pach. Aby se však toto smyslové dráždění stalo vjemem, musí být dosaženo tzv. prahu dráždivosti, který má dvě podoby :

- a) absolutní práh dráždivosti je takový, který musí být drážděním smyslu překročen, aby si pes toto dráždění vůbec uvědomil (něco cítí, je tam pach, začne sledovat stopu),
- b) specifický práh dráždivosti je ten, který musí být drážděním smyslu překročen, aby pes mohl rozpoznat vlastnosti zdroje podráždění (pes diferencuje pachy dvou různých osob, nepřejde na nesprávnou stopu) (Eis, 1991).

Práh dráždivosti není konstantní, roli hraje kondice, zdravotní stav psa, prostředí, apod.

Poznámka : Někteří fyziologové se domnívají, že podráždění nervových vláken čichových buněk psa při stopování vzniká chemicky, jiní že je způsobeno mechanickou silou a dobou nárazu molekul pachových látek, případně jejich různě dlouhými intervaly.

4. 5. 3. 3 Výcvik psa ve stopování

Příčiny potíží vy výcviku psů stopařů tkví nejen v náročnosti této disciplíny, ale i v tom, že psa nelze k požadovaným výkonům za žádných okolností přinutit nějakou formou nátlaku (Eis, 1991), jako např. při výcviku poslušnosti. Bezprostřední tělesné působení prostřednictvím výrazných nepodmíněných podnětů je u pachových prací zcela vyloučeno, ať se jedná o začínajícího stopaře nebo již zkušené pátrací psy. Celý výcvik je v podstatě založen na jakési dobrovolnosti a chuti psa se této disciplíně věnovat. Úkolem jeho psovoda je tyto tendence rozpoznat a pak již záleží jen na jeho cvičitelském umění, jakých úspěchů dosáhne - dosáhnou (za předpokladu dobrého zdravotního stavu psa). Cvičitel psa stopaře však musí vykazovat i jisté pozitivní vlastnosti svého charakteru. Vzhledem k tomu, že výcvik stopaře trvá poměrně dlouhou dobu, podle dispozic psa asi rok, je nezbytnou

vlastností takového psovoda vytrvalost a pevná vůle. Samozřejmostí je velmi kladný vztah ke svěřenému zvířeti, neboť bez dobrého kamarádství by v tomto oboru spolupráce mezi oběma partnery nebyla vůbec možná. Pes totiž velmi snadno pozná resp. vycítí, zdali jej má psovod rád a podle toho také pracuje. Soulad mezi psovodem a psem by měl být asi takový, že pes se musí sám v každém okamžiku snažit, aby splnil psovodovo přání a ještě z toho „mít radost“. Důležitou vlastností je i klidná povaha psovoda. Nervózní cvičitel ihned přenese svůj neklid na psa (ten to opět okamžitě pozná, aniž by psovod pronesl jediné slovo). Dalšími důležitými vlastnostmi jsou sebevědomí a důslednost a v neposlední řadě i solidní znalosti o teorii výcviku a jistý cit pro práci na stopě. Tím je ovšem dáno, že ne každý psovod se pro tuto práci hodí. Pes (štěně) má začít se stopováním již v nejtěplejším věku, tzn. po odběru od feny z chovatelské stanice, jakmile se seznámí s novým domovem či prostředím. Jde jen o to, aby byl schopen fyzicky sledovat stopu. To znamená, že o první stopy se může štěně pokoušet již ve stáří 2 - 3 měsíců. Výcvik štěně lze rozdělit do tří fází :

1. Výhodné je založit první stopy na využití potravní reakce. Psovod pohazuje kousky masa do trávy před sebe a štěně si pamlsky samo nalezne. Musí přitom využít svůj čich, protože maso není vidět. Dalším způsobem prvotního nácviku je využití vazby štěně na svého psovoda, jenž se mu např. při procházce náhle schová. Štěně se jej snaží ze všech sil nalézt a vzhledem k tomu, že nejrozvinutějším smyslem psa je čich, použije jako prvního právě tohoto svého smyslu. Tyto způsoby je nutno několikrát zopakovat a štěně dělá pokroky.
2. Druhá etapa spočívá v přivykání štěně na stopovací šňůru, přičemž postup je obdobný jako v prvním případě jen s tím rozdílem, že poházené pamlsky se seřadí do řady a štěněti se připne na obojek stopovací šňůru (tenká). Jedná se již o jakousi kratičkou vlastní stopu psovoda (vlastní stopy psovoda jsou důležitým prvkem přípravy i u zkušených elitních stopařů).
3. Štěně již sleduje krátkou vlastní stopu psovoda proloženou pamlsky resp. protaženou tzv. vlečkou (ponožka psovoda naplněná masem). Je samozřejmé, že v těchto fázích výcviku se jednalo o stopy naprosto čerstvé, několikaminutové.

Po této prvotní přípravě již lze stáří stop poznenáhlu prodlužovat a zároveň i pokládat stopy „delší“, pár desítek metrů s tím, že jde o stopy vlastní. Jednak je mladý pes navyklý na psovodův pach, a jednak lze kontrolovat přesnost jeho práce od samého počátku výcviku, poznávat jeho styl, chování a reakce při

potížích. Při tomto počátečním výcviku se jednalo o stopy rovné o délce do 50 metrů. S rostoucím zájmem psa o stopu je třeba ji prodlužovat (délku i stáří) a zároveň přistoupit ke změnám tvaru, např. obloučky, pozvolné písmeno S, mírné vlnovky apod., bez lomů. V dalším průběhu výcviku již lze klást lomy, které je zapotřebí proslápnout a navíc protáhnout vlečkou. Tak se dospěje asi na 45 minut stáří stopy odpovídající délky, může jít již o sto i více metrů. Jakmile bylo dosaženo uvedeného časového limitu u vlastních stop, lze přejít na stopy cizí. Postup je obdobný jako u vlastních s vynecháním úplných pamlskových začátků. Výhodou je spolupráce se zkušeným kladečem stop, který si naprosto přesně pamatuje průběh stopy, lomy, položené předměty i ukončení stopy (Eis, 1991). Kladení předmětů na trasu stopy (vlastní i cizí) má svůj význam, posiluje pach na stopě a slouží jako kontrolní prvek (Eis, 1991). Zvládl li pes i tuto problematiku, následuje již vypracování obtížnějších stop. Narůstá délka stopy a prodlužuje se její stáří a konstruuji se různě úhlené lomy, mění se její tvar, tak se i ověřuje výdrž psa při maximálním soustředění při práci. Finálním produktem je nakonec vycvičený pes stopař, který je schopen vypracovat stopu dlouhou až několik kilometrů a stáří několika hodin.

V policejní praxi je velmi důležité stopování v tzv. frekvenci. Rozumí se tím stopování všude tam, kde byl nebo je jistý pohyb osob. Jedná se o vrcholný výkon čistého stopaře - nic obtížnějšího ve stopování neexistuje. Provádí se výhradně v policejní kynologii, ve sportovní nikoliv, a je zde nutná dlouhodobá předchozí příprava na stopách v rozličných terénech a různého tvaru. Tohoto výkonu není schopen každý, byť jinak dobrý stopař.. Pes musí být nadán vynikající rozlišovací schopností a na stopě se naprosto soustředit, neboť ta probíhá v mraku nejrozličnějších individuálních pachů i pachů přidružených - tyto pachy musí umět pes utlumit a soustředit se jen na pach, na který byl uveden (Pleskanka, 1975).

Postup od prvotních stop je obdobný jako v terénu. Psa však nesmíme při počátečním nácviku vzít hned do města, kde je pachů obrovské množství a velký pohyb osob, ale začínáme na různých polních cestách, v okrajových částech vesnic, vhod může přijít i plocha letiště. Zvládne li pes stopy v těchto prostředích, přistoupíme již k nácviku za působení rušivých elementů např. na kraji města, ve vesnici, na chodnicích apod. Výhodou bývá trénovat zpočátku v noci a až později v denní době, neboť pes je zvíře šerosvitu a v noci se mu lépe pracuje. Časové limity jsou u stop ve frekvenci podstatně nižší než v terénu, rovněž i vzdálenosti. Dokáže li některý pes ve frekvenci vypracovat 1

hodinu starou stopu, je považován za stopaře, jemuž není rovno. Autorovi práce se před mnoha lety povedlo pouze několik málo stop ve frekvenci nad 45 minut s jeho služebním psem Barím, který v terénu běžně vypracovával stopy pět, šest hodin staré a za příznivých podmínek i starší. Dnes je tento pes dávno mrtev.

4. 5. 4 Speciální výcvik

Speciálním výcvikem neboli speciálními pachovými pracemi se rozumí výcvik policejního psa pro jeho následné použití k vyhledávání různých zájmových látek (pojem speciální kynologie), jejichž spektrum lze rozšiřovat (nebo i zužovat) s ohledem momentální bezpečnostní situaci. Na lidský pach zde speciálně vycvičený pes nereaguje, ani kdyby byl přítomen. Mezi látky, jejichž vyhledávání je policií věnována soustavná pozornost, patří výbušniny a nástražné výbušné systémy, omamné a psychotropní látky, palné zbraně včetně jejich komponentů, tzv. akceleranty hoření a dále lidské ostatky a jejich části. Tento druh výcviku nemůže absolvovat každý pes, vhodní jsou temperamentní, velmi živí a pracovití jedinci s vyrovnanou nervovou soustavou, kteří jsou přivklí na rozličná prostředí (místnosti, vozidla, rozsáhlé objekty či venkovní terén). Důležitá je i kondice a dobrý zdravotní stav.

Pro výcvik psů za účelem vyhledávání těchto látek existují dvě základní metody :

1. Metoda založená na kořistnickém pudu, resp. lovu malé kořisti z pohledu etologie, kdy kořist je simulována např. míčkem, hračkou nebo jiným oblíbeným předmětem psa, říká se jednoduše aportem.
2. Metoda založená na potravním chování psa (princiálně chuťově - dráždivá metoda), kdy odměnou psovi je pamlsek.

Výcvik psů na principu těchto základních metod je ve vyspělých zemích světa realizován rozdílně. V tuzemsku se psi učí v o něco více případech metodou založenou na kořistnickém pudu, v Evropě spíše také, ale na americkém kontinentě většinou metodou na bázi odměny potravou.

Obě metody mají své výhody i nevýhody a na jednotlivé psy je lze používat podle vlastností zvířete, např. psa, který nechce aportovat, nelze vycvičit metodou aportovací a tzv. „nežravého“ psa jen těžko vycvičíme metodou pokrmovou.

Výcvik psích specialistů na bázi uvedených metod je popsán na příkladech

výuky vyhledávání drog na principu kořistnického pudu a výuky vyhledávání výbušnin na základě potravního chování psa.

4. 5. 4. 1 „Kořistnická“ metoda při výcviku v detekci drog

Nutno předpokládat, že pes již zvládl alespoň základy poslušnosti a je vášnivým aportérem, který se dobývá i na před ním uschovaný aportovací předmět, např. míček, na který nemůže ihned dosáhnout a uchopit jej

Účelem výcviku, který lze rozdělit do několika fází, je vypracovat u psa návyk, aby aktivně vyhledával a označoval drogy, ukryté na nejrůznějších místech (v budovách, vozidlech, zavazadlech, terénu).

Cílem první fáze výcviku je, aby si pes zvykl na pach drogy a ten se pro něj stal podmíněným podnětem pro vyhledávání aportu (míčku). Provádí se to tak, že psovod pohazuje aport načichlý drogou a pes jej přináší. Postupně aporty odhazujeme do stále členitějšího terénu, aby je pes neviděl a začal je hledat pomocí svého čichového smyslu. Jednoduchou kontrolou vypracování podmíněného reflexu na pach drogy je vhození načichlého aportu mezi jiné, nenačichlé, tak, aby to pes neviděl. Psa pro aport vyšleme a pokud přinese ten správný, je první fáze zdárně ukončena.

Druhou fází výcviku je naučit psa tento aport správně označovat. Psovod ukryje načichlý aport do krabičky, ve které jsou otvory pro usnadnění zachycení pachu psem a schová ji. Pokud pes na krabičku reaguje, snaží se ji vytáhnout, vyprostit, např. hrabáním, psovod psa chválí popř. se s ním o krabičku i přetahuje. Tento postup praktikujeme do doby, než pes krabičku neoznačuje sám, hrabáním, stěkáním apod.

Pokud pes již umí drogu označovat, lze přistoupit již ke složitějšímu vyhledávání omamných látek v zavazadlech, skladech a dopravních prostředcích. Začínáme opět od jednoduchého pohazování aportu např. do otevřených kufrů až po uschování drog do uzavřených zavazadel. Cílem zde je, aby se pes se zavazadly seznámil a naučil se v nich drogy vyhledávat. Správný výkon musí být opět odměněn potaháním se o aport.

Obdobně i ve skladech postupujeme od jednoduchého ke složitějšímu. Navíc si zde pes musí zvyknout i na novost prostředí. Dále je potřeba psa naučit prohledávat prostor systematicky, tzn. nesmí pobíhat od jednoho kouta ke druhému, ale postupně prostor prohledávat. Celkem obtížné je vyhledávání

drog ve vozidlech. Opět postupujeme od jednoduchého pohazování apertu pod a na vozidlo až ke složitějšímu zakládání drog do míst nepřístupných, kde na ně pes nemůže a musí je sobě vlastním způsobem označit.

Výcvik je vždy nutno ukončit v pravý čas, i zde platí „v nejlepším přestat“, ještě při plné chuti psa do práce, aby se vznikající únavou vyhledávání psovi neznechutilo. Onen pravý čas je však u každého psa individuální a je na jeho psovodovi, aby to rozpoznal, neboť přecvičením zvířete může dojít k nenapravitelným chybám.

4. 5. 4. 2 „Potravní“ metoda –při výcviku v detekci výbušnin

Potravní chování navazuje v etogramu psa na chování lovecké, jehož prostřednictvím si vlk opatroval kořist. Konstatováním této návaznosti je zdůrazněna ta skutečnost, že pro psovitou šelmu je zisk a přijímání potravy velmi silným motivem, jehož uspokojení lze s úspěchem využít i při výcviku psů specialistů (nezáleží na tom kterých), v tomto případě tzv. psů „bombařů“. Princip výcviku spočívá v obligátním „něco za něco“, tzn. nalezněš - li a označíš výbušninu – pochutnáš si, nenalezněš - li, nedostaneš nic. Před realizací této zásady však nesmí být pes nakrmen a měl by mít alespon částečně vtištěn pach výbušniny, aby věděl co je prostředkem k zisku potravy. Samotný proces vtištění je založen na opakování přičichnutí k látce a následných odměnách. Další výcvik se může odvíjet na tzv. kolotočích, což je jakýsi kříž na koncích opatřený plechovkami, z nichž v jedné je látka, ostatní prázdné. Pes přičichává k plechovkám a nalezne - li látku, sedne si nebo lehne (stabilnější poloha) a obdrží odměnu ve formě pamlsku. Později se přidávají klamné pachy - různé voňavé předměty. V další etapě probíhá výcvik na vybudovaných umělých stěnách, kde je v nikách ukryt vzorek látky. Některé vzorky jsou umístěny nízko, jiné výš. Je to z důvodu učení psa kopírování navádějící ruky psovodovy, tzn. aby pes přičichl, kam psovod ukáže. Závěrečná fáze výcviku probíhá již v praktických podmínkách ve městě, na letištích, nádražích i metru.

4.5.5 Oblasti využití psů specialistů

Psi specialisté se používají v souladu s interní směrnicí – závazný pokyn policejního prezidenta č. 80/2009 čl. 7 písm. c) ke speciálním úkonům,

kterými jsou metoda pachové identifikace, vyhledávání drog, výbušnin, palných zbraní, živých osob, mrtvol, hořlavých kapalin a jiné případné speciální činnosti. Frekvence využití těchto 9 specializací jednotlivými službami policie není stejná, po některých je poptávka velká, jiné se běžně téměř nepoužívají. Závazný pokyn z neznámých důvodů nezařazuje pátrací psy (stopaře) mezi specialisty, což lze považovat za výrazný nedostatek formální úpravy této normy, neboť pravděpodobně není obtížnější výcvikářské práce, než naučit psa dobře stopovat. Z tohoto důvodu je podán velmi stručný výklad i o náročné službě těchto pátračů.

4.5.5.1 Olfaktorická komparace neboli metoda pachové identifikace

Do současné podoby byla metoda pachové identifikace (dříve metoda pachových konzerv), spočívající v individuální identifikaci pachu člověka služebním psem, dopracována za využití předválečných zkoumání, počátkem 70. let v tehdejší Německé demokratické republice pro potřeby tamější státní bezpečnosti neboli STASSI (Straus, 2010). K nám byla metoda dodána v roce 1974 a po několika letech ověřování uvedena do praxe v roce 1977. Účelem metody je potvrdit nebo vyvrátit pachovou shodu mezi pachovým vzorkem osoby, která je podezřelá, a tzv. otiskem pachové stopy, který byl zvláštní technologií sejmut na místě, o němž je důvodně předpokládáno, že na něm ona osoba vykonávala nějakou činnost, např. se dotýkala předmětů nebo se pohybovala. Vzorek i otisk jsou pak speciálně zakonzervovány a v případě potřeby dojde specifickým způsobem k jejich porovnání služebním psem. Je-li komparace pozitivní, znamená to, že osoba na místě přítomna byla a následně je již pouze na orgánech činných v trestním řízení, jakou důkazní hodnotu budou prokázané pachové shodě v průběhu trestního procesu přikládat.

4.5.5.2 Detekce akcelerantů hoření

Do tuzemska se tato metoda dostala v roce 2000 z USA, kde byli v té době na několikaměsíční stáži policejní kynologové z různých krajů republiky a jeden z nich, pražský psovod Ludvík Pinc, si za oceánem principy této metody důkladně osvojil. Po převzetí a ověření metody pražskými kynology v roce 2001 byli i u nás postupně vycvičeni psi na detekci zápalných látek, používaných k založení požáru, kteří jsou v současnosti již využíváni v rámci

celé republiky. Podstata metody spočívá v tom, že použije - li žhář tzv. urychlovač hoření, tj. nějakou snadno zápalnou látku, zůstanou jeho nepatrné zbytky na požářišti i po uhašení a vychladnutí požáru a vycvičený pes je schopen tato jeho rezidua označit. Odebrané vzorky materiálu z požářiště se následně laboratorně zkoumají za účelem potvrzení přítomnosti zbytků akceleraantů a jejich složení. Služebního psa, vycvičeného na detekci akceleraantů, lze využít též k operativní prověrce osob, přítomných v okolí požáru, neboť pyromani se obvykle rádi zdržují poblíž místa činu a pozorují požár, a zde není vyloučeno, že si potřísnili oděv zápalnou látkou, kterou použili při založení ohně. Pes je schopen takovouto osobu se stopami látky na oděvu označit. Lze konstatovat, že se jedná o metodu zcela unikátní, která je mnohými policejními kynology, kriminalisty i hasiči považována za největší přínos do problematiky zjišťování příčin požáru za posledních několik desítek let.

4.5.5.3 Využití psů na detekci výbušnin

Výcvik psů na vyhledávání výbušnin a jejich praktické používání je v současné době velmi žádanou a exponovanou disciplínou policejní kynologie. Není ostatně divu, možnost teroristických útoků dnes není úplně vyloučena již ani na našem území a různí odborníci se nechávají slyšet, že otázkou není zda, ale kdy. Prozatím se sice vždy jednalo o anonymní výhrůžky typu ve škole je umístěna bomba (= někomu se nechce psát písemku), avšak i v takových případech se rozjede akce mnoha policejních složek, mezi něž mimo například pyrotechniků patří i psovodi se psy na vyhledávání výbušnin a nástražných výbušných systémů.

Existuje asi 10.000 látek schopných výbuchu, ale jen minimum z nich se využívá průmyslově resp. vojensky. Výbušniny lze dělit na plastické, což je například známý Semtex (Semtex 1A, Semtex 10, Semtex 1H), C4 nebo látka Plhx 30 a průmyslové trhavin, mezi něž se řadí Perunit 28, Perunit 30, Permonex V19, Permon 10, Ostravit C, Vesuvit TN, Slavit V a Hatmonit AD, Danubit 2. Plastické jsou založené na bázi pentritu a nějakého plastifikátoru, průmyslové trhavin obsahují nitroglycerin a trinitrotoluen a další látky. Celý tento komplex výbušnin obsahuje ve svém složení řadu jistých látek, které je služební pes schopen (po příslušném výcviku) označit.

Služební psi jsou při pátrání po některé z uvedených látek schopni provést

:

1. Prohlídku objektu, tzn. budovy různého charakteru a bez rozdílu účelu užívání (ubytovny, dílny, kanceláře, sklady, usedlosti apod.). Tato prohlídka sestává z prověření exteriéru a interiéru, které, pokud se jedná o rozsáhlejší prostory, pes prověřuje per partes. Psovod musí dbát na určitou systematičnost hledání, aby byly prozkoumány i ty nejzapadlejší kouty. Pokud pes zájmovou látku nalezne, označí ji svým specifickým způsobem, tzn. usednout či ulehnout před místem úkrytu látky neboť u výbušnin musí označení odpovídat pyrotechnickým zásadám, aby nedošlo k adjustaci výbušniny, tzn. nesmí štěkat, natož pak hrabat, nýbrž zásadně sednout či lehnout.
2. Prohlídku terénu pod povrchem, tzn. pátrat po zájmové látce pod plochou např. náměstí, parku, sadu, ale i hřbitova a v případě výskytu ji spolehlivě označit.
3. Prohlídku dopravních prostředků - jedná se o vnější i vnitřní prohlídku osobních a nákladních vozidel, prostředků hromadné přepravy osob, tzn. autobusů, vlakových souprav, ale i letadle. Nejnáročnější je prohlídka podvozků kolejových vozidel a kamionů, neboť pes je nucen co chvíli se postavit pouze na zadní nohy, aby dosáhl svým čenichem co nejbližší k místu možného úkrytu.
4. Prověřování zavazadel. Touto prověrkou se rozumí zjišťování, zda v určitém předmětu (taška, kufřík, balík, krabice) není uschována zájmová látka. Provádí se v současné době velmi intenzivně na letištích nejen pod vlivem hrozeb teroristických útoků na letadlo výbušninou, ale i stále rostoucího obchodu s drogami, zde však naleznou využití další specialisté na detekci omamných a psychotropních látek.
5. Prověřování osob psem specialistou zjišťujeme, zda některá osoba má či nemá u sebe zájmovou látku. Prověrka osob může být realizována zejména na letištích či v nádražních halách a u objektů strategického charakteru.

4. 5.5.4 Pátrání po mrtvolách

V kriminalistické praxi se vyskytuje řada případů, kdy je sice důvodný předpoklad násilného trestného činu s následkem smrti, avšak oběť resp. její ostatky se pohřešují. Pachatel mohl tělo ukrýt kdekoliv, zakopat, hodit do vody, ukrýt ve studně nebo schovat v křoví v lese, mohl je i rozřezat a části ukrýt na několika různých místech. Během času však může dojít analýzou

dostupných informací alespoň k přibližnému určení místa případného úkrytu těla a tehdy lze k dalšímu pátrání nasadit psa specialistu na vyhledávání mrtvol, který je vycvičen k detekci celé škály pachů rozkládajícího se lidského těla podle stádia jeho dekompozice. Takto vycvičený pes je tedy schopen označit v různých prostředích ukryté tělo, které se začíná teprve rozkládat, tzn. krátce po smrti člověka, dále tělo v průběhu a pokročilém stádiu rozkladu a rovněž i kosterní pozůstatky, již skeletizované.

Dokáže označit i rozkládající se krevní stopy, případně zeminu, kde bylo tělo uloženo. Panuje názor, že za vhodných podmínek může pes označit až 20 let v zemi zakopanou mrtvolu.

Principy detekce pachu mrtvoly : V okamžiku biologické smrti ustávají metabolické procesy v lidském organismu a lidské tělo přestane produkovat svůj individuální pach. Začne vydávat pach jiný, pach mrtvolný, který je již u každé mrtvoly stejný ve srovnatelném stádiu rozkladu lidského těla. Proces rozkladu lidského těla má pět stádií – čerstvé, nafouklé, rozklad, zkapalnění a suché (kosterní) a každé toto stádium je charakteristické produkcí jiných plynů resp. tekutin, které mají rovněž odlišný pach. Psovi tedy musí být vtištěny pachy všech těchto stádií, aby byl využitelný při této vysoce specializované činnosti.

4.5.5.5 Detekce palných zbraní a jejich komponentů

Palnými zbraněmi jsou ve smyslu zákona č. 119/2002 Sb. takové střelné zbraně, jejichž funkce je odvozena od okamžitého uvolnění chemické energie složí střelného prachu, buď bezdýmého nebo černého, iniciovaného zápalkou. Vyhledávání těchto zbraní včetně jejich komponentů (v praxi jde zejména o pistole, revolvery, automatické pušky, samopaly, lovecké pušky, perkusní zbraně ale i tzv. zákeřné zbraně, dále zásobníky, uzávěry, hlavně, vystřelené nábojnice, apod.) je založeno na detekci celého souhrnu různých pachů, který je složen zejména z pachu střelného prachu, povýstřelových zplodin, různých konzervačních olejů, kterých existuje několik set druhů, vazelin různých typů, mikroskopických zbytků pláště střely a rovněž i „studeného“ pachu ušlechtilé oceli zbraně. Součástí tedy není občas přítomný lidský pach na zbraní. Výchvik těchto psů je obdobný výchviku jiných specialistů, principiálně se blíží výchviku psa na vyhledávání omamných látek. Tato metoda kriminalistické taktiky se využívá zejména ve spolupráci s orgány činnými v trestním řízení

při různých domovních prohlídkách, kdy existuje předpoklad, že na místě je nebo může být ukryta palná zbraň, která byla použita při páchaní trestné činnosti, ať se již jedná o násilnou trestnou činnost nebo například nelegální obchod se zbraněmi. Nalezené zbraně nebo jejich součásti jsou následně zajištěny a odeslány na příslušnou kriminalisticko – technickou expertizu.

4.5.5.6 Detekce drog

Užívání drog začalo být na našem území stále větším problémem již počátkem 90. let minulého století a od té doby policejní kynologie intenzivně spolupracuje formou cíleného využívání služebních psů s různými složkami policie, zejména specializovanými útvary, na nikdy nekončícím souboji s drogovou scénou. Spektrum omamných a psychotropních látek se skládá z drog původu přírodního, vyrobených z konopí (marihuana, hašiš), z máku (opium, morfin), z koky (kokain, krek), dále jsou to drogy polosyntetické (heroin, LSD) a syntetické (amfetamin, extáze, metamfetamin). Služební psi, cvičení na jejich vyhledávání, jsou schopni, po náročném výcviku, jednotlivé látky z celé škály detekovat a této jejich schopnosti je prakticky využíváno při pátrání po drogách v nejrůznějších objektech (bytové i nebytové prostory, rodinné domy, dílny, sklepní prostory, ilegální laboratoře, školy, otevřený terén, vozidla, zavazadla, apod.). Při pátrání v praktickém výkonu služby vždy rovněž záleží na schopnostech a zkušenostech psovoda samotného, neboť pachatelé této trestné činnosti si počínají značně sofistikovaně a používají velice důmyslné úkryty k uložení a utajení pro ně velmi cenného materiálu, takže při vlastní prohlídce nesmí zůstat neprověřena ani ta nejnenápadnější součást objektu. Je tedy nezbytné zachovávat určitou poslušnost, dodržovat kriminalistické zásady a rozhodně nespíchat.

4.5.5.7 Využití psů pátracích

Praktické využití psů stopařů je velice různorodé, zřejmě nejfrekventovanější činností pátracího psa je pátrání po tzv. horké stopě pachatele po jeho útěku z místa činu. Než však dojde k uvedenému operativnímu pátrání, je nutno splnit některé úkony, jejichž správné a včasné provedení je předpokladem pro úspěšnou činnost služebního psa na stopě. První podmínkou je takzvané zajištění místa činu, které provádí policisté, kteří dorazili po oznámení události

(zpravidla trestného činu) na místo spáchání jako první. Důkladné zajištění místa činu má pro práci psovoda na stopě mimořádný význam, neboť pohybem nepovolaných osob by mohlo dojít ke znehodnocení nebo alespoň poškození pachových stop pachatele (překrytí pachem jiné osoby). Je tedy nutno nepovolané vykázat. Po v této prvotní fázi, resp. v průběhu provádění orientačního ohledání, by mělo být rozhodnuto, zda bude povolán i psovod se služebním psem, neboť ve většině případů každé prodlení snižuje naději na zadržení pachatele. Zpravidla povolán bývá, neboť i kdyby pachatel odjel motorovým vozidlem, mohl po cestě k vozidlu vytrousit nějaký předmět, který by následně, po jeho zajištění, mohl posloužit v průběhu dokazování. Pokud je to tedy alespoň trochu možné, pátrací pes je použit k vyhledání stopy na místech, kde se pachatel s určitostí nebo pravděpodobně pohyboval a pokud stopu vyhledá, pak k jejímu dalšímu sledování. Při pátrání by měly být psovodovi známy alespoň základní informace o pachateli, tj. zejména co měl na sobě a zda je ozbrojen, případně čím. Uvedené poznatky mají být k dispozici i doprovodné hlídce, která je určena k posílení bezpečnosti psovoda (ten sleduje zejména psa a jeho činnost), dále zajišťuje předměty v průběhu stopy a udržuje spojení s tím, kdo provádí ohledání (výjezdová skupinou, obvod atd.) a od případných kolemjdoucích zjišťuje informace k pohybu pachatele. Pes je schopen stopu sledovat po trase mnoha kilometrů, a tak případy zadržení pachatele po této horké stopě jsou poměrně časté. Vlastní zadržení může být provedeno opět služebním psem, avšak častěji dostižený pachatel o kontakt s ním zájem nemá a volí bezbolestné řešení. Na každé skupině služební kynologie krajského ředitelství policie jsou zařazeni pátrací psi, kteří by měli splňovat alespoň kategorii praktického použití P1. V Praze bývalo zvykem, že pátrací psi na městské výjezdovce museli mít kategorii P2. Mělo to souvislost se specifikem Prahy, kde je vyšší obtížnost při stopování v tzv. frekvenci (místa s pohybem osob), než v ostatních lokalitách. Pátrací psi vyjíždějí nejen na případy závažných trestných činů, kde se dá předpokládat, že bude možno realizovat pátrání po stopě pachatelově právě za využití stopaře, ale účastní se i pátracích akcí po osobách hledaných i pohřešovaných, lze je využít při propátrání objektů i terénu za účelem nalezení osob a věcí a při vyhledání vystřelených nábojnic. Pátrací pes však musí zvládat i totéž co hlídkový (viz. dostižení pachatele, jeho zadržení či zneškodnění). Lze shrnout, že ne každý pes disponuje takovými vlastnostmi, aby se stal psem pátracím.

4. 6 Otázky efektivity

Současná policejní praxe sklouzává k tendenci měřit efektivitu počtem zadržených pachatelů, uzavřených případů, vykázaných násilníků nebo počtem uložených pokut na počet nasazených policistů. Kynologie však, jako disciplína jednoznačně neexaktní, není tímto způsobem měřitelná, nelze třeba hodnotit úspěšnost počtem nalezených výbušnin na počet výjezdů jednoho psa, neboť většinou tam výbušnina není a jedná se pouze o jeden z anonymních telefonátů. Podobné je to i u dalších specializací, ne vždy jsou na místě pátrání přítomny omamné látky, zbraň, ba ani mrtvé tělo se nemusí nacházet v místě pátrání služebním psem (viz. případ dítěte v Praze před několika málo lety) a ne vždy použil žhář k založení požáru benzín nebo jinou látku, kterou umí pes odhalit. Efektivitu využívání služebních psů je nutno spatřovat jinde – a sice přímo v jejich použití, ať se jedná o psa hlídkového, pátracího nebo specialistu. Psovod s hlídkovým psem již jen svojí přítomností odradí celou partu fotbalových chuligánů od nekalé činnosti, čímž vlastně nahradí několik policistů, kteří se uplatní jinde. Při průzkumu objektu tento pes odhalí ukrytou osobu sám a rychle, není třeba nasazení dalších sil a prostředků; pátrací pes zase nalezne ztracenou osobu kdesi v lese a není nutné realizovat rozsáhlou pátrací akci za účasti desítek policistů. Podobně i specialisté naleznou zájmovou látku (je-li přítomna) podstatně rychleji, než celý tým policistů. Dá se tedy shrnout, že kynologie šetří čas, lidi a peníze, policejní terminologií síly a prostředky. Nejmarkantnější je to u specializace metody pachové identifikace, kdy se jedná o individuální identifikaci podezřelé osoby. Takové identifikace je schopna i analýza DNA, ovšem zde jsou finanční náklady nepoměrně vyšší a trvá podstatně déle. Lze tedy kynologii jako instituci považovat za velmi efektivní. Přesto však, v průběhu mnoha let, vyskytly se vážně i méně vážněji míněné úvahy o tom, jak služební kynologii zefektivnit. Například úvahy o tzv. duálním výcviku, tedy o tom, že hlídkoví psi (obranáři) budou současně vycvičeni k vyhledávání drog, což je již ve své podstatě zcestný nápad. Původci těchto tezí byli tehdy nepochybně motivováni zesilujícím voláním po úsporách sil a prostředků v policii obecně i opodstatněnými tlaky na zefektivnění výkonu služby. Nevěděli však, že uvedené problematiky jsou principiálně natolik odlišné, že jakákoliv jejich kombinace či návaznost je nemožná nejen z výcvikového hlediska (téměř), ale hlavně při eventuální praktické realizaci (absolutně) : jak by se asi koncentroval pes na prohlídku vozidla, kde je předpoklad výskytu drog,

jestliže před chvílí zadržel pachatele? Nesoustředil by se vůbec, naopak, pln vzruchu by pokoušel prvního technika, který by se jen přiblížil k jeho psovodovi. Dalším příkladem, proč je kombinace specialisty a obránáře nemožná, může být probíhající domovní prohlídka : pes postupně a velmi soustředěně propátrává každý kout objektu, hledá drogu. Vtom ve vedlejší místnosti někdo něco shodí a přitom zvýší hlas, cosi zvolá. Rázem je po koncentraci psa, neboť vzniklý ruch odvedle mu asociuje lomozíciho výtržníka, proti němuž je třeba zakročít - vždyť je přece i obránář. Od uvažovaného duálního výcviku psa obránáře a “psa na detekci drog“ bylo nakonec upuštěno, ale přece jen existuje jedno krajské policejní ředitelství, kde z úsporných důvodů (jak jinak), se tato kombinace ujala. Další záměry, jako např. že pátrací psi budou sloužit jako klasičtí hlídkoví nebo že hlídkoví nebudou vůbec a podobně se „povedlo“ uvést v život jen výjimečně a neměly dlouhého trvání. Zajímavé tady je, že náměty na zefektivnění využití služebních psů v policejní praxi byly občas čerpány i v zemích s poměrně nevýraznou kynologickou tradicí (např. drogy x obrana ve Španělsku). Naštěstí se většina z nich nikdy nerealizovala. Jeden však přece, tuzemské provenience. Krátce po rozdělení bývalého Československa došlo k převedení pátracích psů a jejich psovodů od policie kriminální pod pořádkovou a tím se z kriminalistů stali policejní inspektoři. Zdálo by se, že toto opatření čistě formální povahy nemělo žádný význam, vždyť nikdo nebyl škodný. Většina těchto psovodů však časem konstatovala, že jejich věcné zaměření, činnost pro výjezdovou skupinu, postupně nabyly jiného charakteru - totiž (pouze ?) servisního. Je proto otázkou, zda ono převedení pod pořádkovou službu posloužilo ku prospěchu věci. K jejímu zodpovězení napomůže pohled do časů I. republiky, kdy působily výjezdovky četnické. Zpočátku jen v některých, později ve většině z nich vykonával službu i psovod se služebním psem (viz. Četnické humoresky) jako jejich kmenový příslušník, člen týmu, řečeno moderně. Nepochybně to mělo svůj význam. Nejenže se psovod denně dozvídal všechno potřebné, od zpráv o nápadu trestné činnosti až po informace o operativní situaci v konkrétní problematice, ale navíc se svojí výjezdovou skupinou pociťoval i vysokou sounáležitost, což jsou významné předpoklady pro kvalitní výkon služby (obecně jakékoliv činnosti). Jestliže však dnes psovod není členem stálé výjezdové skupiny (je příslušníkem jiné služby, pořádkové), nemusí se mu vždy dostávat těch informací, jimiž disponuje právě ona služba, pro níž pracuje, anebo je v toku informací alespoň prodleva. Zde

se službě - nositelce informací - nelze příliš divit, historicky vždy existovaly a nutně budou i nadále přetrvávat jisté bariéry mezi kriminálkou a pořádkovou službou. Právě tyto bariéry však téměř vylučují patřičnou integraci psovoda do skupiny, čímž je pocit jeho sounáležitosti s ostatními členy výrazně ovlivněn. To znamená, že v současném pojetí tento psovod nepůsobí uvnitř skupiny, ale jaksi vně, což pro žádný tým není příliš efektivní. Z tohoto důvodu se lze domnívat, že odluka pátracích psovodů od kriminálky činnost výjezdových skupin nezefektivnila.

V současné době, kdy za posledních asi 10 let stavy služebních psů poklesly o několik set v rámci celé policejní kynologie, lze o nějakém větším zefektivňování jen těžko uvažovat. Jisté možnosti lze snad spatřovat ve včasné predikci budoucích potřeb jednotlivých služeb policie, což by se odráželo ve výcviku psů pro nové specializace (jde o vyhledávání bankovek a tabákových výrobků). Znamenalo by to ovšem navýšení počtu služebních zvířat a tím úměrně i růst nákladů s tím spojených. Pokud jde o tabákové výrobky, pak výcvikem psů specialistů na detekci této komodity by policie reagovala jednak na pašování různých druhů těchto výrobků ze zahraničí, zvláště z Ukrajiny (jde o ochranu schengenského prostoru před nelegálním obchodem) a jednak by byla schopna pružnější reakce proti možným výrobcům v tuzemsku (Vietnamci). Vyhledávání bankovek služebními psy policie bylo zavedeno již například na Slovensku (2009) v souvislosti s přechodem země do eurozóny s cílem odhalování bankovek pocházejících z trestné činnosti a zároveň se záměrem zabránit organizovanému zločinu převážet a distribuovat falzifikáty Eura (Krajník, 2009). Základní materiály na výrobu jsou u všech druhů bankovek podobné a psů tak vyhledává komplex pachů, složený z pachu papíru na výrobu bankovek, tiskařských barev a komponentů tiskařské technologie (Krajník 2009). Lze vyjmenovat celou řadu dalších možností, čemu by bylo možno služební psy naučit, neboť využívání psů pro službu člověku je limitováno pouze lidskou kreativitou. Škála využití služebních psů tedy může být stejně široká, jako policejní služba sama. Nebylo by problémem vycvičit psy na vyhledávání jakýchkoliv zájmových látek, od alkoholu a mobilních telefonů až po pašovaný exotický hmyz. Vše je však otázka peněz a o jejich investování do shora uvedených činností lze pochybovat.

Podobně lze psy naučit i jiným dovednostem. V zemích, které již mají své zkušenosti s teroristy, bylo započato s výcvikem psích kameramanů. Titi psi jsou určeni pro průzkum rozsáhlejších objektů a členitého terénu, kde

nebezpečné osoby mohou nalézat útočiště. Pes má na hlavě připevněnou miniaturní kameru, která snímá prostor po trase jeho pohybu. Policisté tak mohou sledovat propátrávané prostory v povzdálí na obrazovce, ještě v relativním bezpečí, neboť psovod ovládá psa za využití „bezzvučné“ píšťalky (spektrum zvukových vln mezi 30 - 40 kHz), kdy pes slyší její tóny (schopen údajně do 90 kHz), člověk nikoliv (max. do 18 kHz) (Kranátová 2001). V této disciplíně jsou využity přirozené vlastnosti psa, jako je rychlost, pohyblivost, obratnost a též jeho menší tělesné rozměry. Uvedené příklady svědčí o tom, že zvýšení efektivity využívání služebních psů v policejní praxi by mohlo v budoucnu spočívat zejména v rozšíření jejich specializační škály o vyhledávání dalších druhů zájmových látek a v jejich učení novým, netradičním dovednostem.

Uvedené úvahy o zvýšení účinnosti využití služebních psů jistě nevyčerpávají všechny možnosti, avšak na druhou stranu je nutné zdůraznit, že česká policejní kynologie je, jak již bylo konstatováno, v současné době vysoce efektivní a stávající požadavky na ni kladené pokrývá v plném rozsahu.

5. PRÁVNÍ ASPEKTY POLICEJNÍ KYNOLOGIE

Zatímco použití služebního psa je zakotveno přímo v zákoně a dále konkretizováno v podzákoných normách, záležitosti výcviku služebních psů a psovodů jsou upraveny pouze v předpisech nižší právní síly (interní akty řízení).

5.1 Podzákoná úprava výcviku a použití služebních psů

Výcvikem služebních psů, jejich přezkušováním a přípravou psovodů se zabývají zásadním způsobem dvě normy. Jednak je to závazný pokyn policejního prezidenta č. 80/ 2009, kterým se upravuje činnost služební kynologie a služební hipologie, a jednak pokyn ředitele služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR č. 9/2009, v němž je zakotven mimo jiné i zkušební řád pro přezkušování služebních psů v Policii České republiky. V jiných zákonných předpisech se speciálně o výcviku nehovoří.

5.1.1 Normativní úprava činnosti služební kynologie (závazný pokyn policejního prezidenta č. 80 ze dne 17. června 2009)

Uvedená norma stanovuje v čl. 1 předmět úpravy, tzn. organizaci, úkoly a systém výkonu služby, výcviku a odborné přípravy, systém a postup při zajišťování péče o služební psy. V čl. 2 jsou vymezeny základní pojmy, jako např. co je služební kynologie, kdo je psovod, co je služební pes, záležitosti chovu a výuky psovodů. V čl. 3 jsou popsány základní úkoly služební kynologie (ochrana veřejného pořádku, zajišťování bezpečnosti chráněných objektů, prostor a osob, ochrana vnitrostátních letišť s mezinárodním provozem, předcházení a odhalování trestných činů a přestupků, pátrání po osobách a věcech, zajišťování důkazů pro účely trestního řízení a preventivní činnosti. Dále úkoly na úseku propagace policie. Čl. 4 hovoří o organizaci a řízení oddělení služební kynologie, čl. 5 se zabývá výkonem služby s použitím služebního psa, čl. 6 hromadným použitím služebních psů, v čl. 7 jsou služební psi rozděleni podle jejich upotřebitelnosti, v čl. 10 jsou uvedeny podmínky pro omezení nebo zrušení výkonu služby, v čl. 12 organizátorsko – řídicí, koordinační a metodická činnost a čl. 13 hovoří o chovu služebních psů. Z hlediska kodifikace výcviku služebních psů a psovodů jsou podstatné čl. 14, a

15, které pojednávají o výcvikových střediskách, kurzech, zadávání kategorií a časové dotaci na výcvik přiděleného služebního psa. V čl. 17 je uvedena přeprava služebních psů, čl. 18 ozřejmuje vlivy, které snižují možnosti použití služebních psů, čl. 19 se týká veterinární péče o služební psy, čl. 20 ustájení, ošetřování a výživy služebních psů, čl. 22 obměny a vyřazování psů, čl. 24 je o kynologické evidenci služebních psů, čl. 26 zmocňovací ustanovení.

5.1.2 Postup policistů na úseku činnosti služební kynologie (pokyn ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky č. 9 ze dne 1. července 2009).

Tento pokyn obsahuje ve své první části zkušební řád pro přezkušování služebních psů v policii ČR, který je v čl. 1 takto konstatován jako základní předpis pro jednotné hodnocení stupně připravenosti služebních psů Policie České republiky. Stanovuje podmínky pro přezkušování psů z disciplín stanovených pro určitý stupeň cvičenosti a zásady pro hodnocení výkonu služebních psů. Ustanovení tohoto základního řádu se vztahují na prověřování a hodnocení psů různého stáří a všech kategorií, jak v chovatelských stanicích, tak i u smluvních cvičitelů a dále při služebních srazech, prověrkách a soutěžích. Čl. 2 vymezuje základní pojmy, jako tématické plány, cvik a disciplína, výcvikové středisko, výcvikový kurz a smluvní cvičitel. V čl. 3 jsou rozebrány zásady pro přezkušování psů za účelem zařazení do příslušné kategorie, jejího obhájení, uvedeno kde se přezkoušení provádí a kým, specifikuje zkušební komisi a uvádí dobu platnosti přezkoušení. Čl. 4 popisuje zásady přezkušování štěňat, čl. 5 zásady hodnocení jednotlivých cviků, souborů cviků, disciplín a souborů disciplín. Článek 6 je důležitý z pohledu zařazování psů do úlohy a kategorie, kdy zařazením psa do určité úlohy a kategorie se vyjadřuje stupeň cvičenosti psa, jeho schopnosti a upotřebitelnost při výkonu služby. Rozlišují se zde tyto kategorie : psi tzv. rozpracovaní, hlídkoví, pátrací, specialisté a strážní, přičemž zařazení psa do určité úlohy a kategorie je podmíněno složením stanovené zkoušky, tzn. dosažením výsledné známky nejméně uspokojivý, to znamená získání minimálně 60 procent bodů v jednotlivých disciplínách, hlídkoví psi však musí dosáhnout v disciplínách obrany minimálně 70 procent bodů. Dále jsou zde uvedeny následky nesplnění přezkoušení. V čl. 7 jsou obsaženy tzv. značky speciálního použití, v praxi se však objevují minimálně, resp. vůbec. Materiálně technické zabezpečení je

uvedeno v čl. 8, v čl. 9 až 27 bodové hodnocení souborů disciplín jednotlivých kategorií a zásady tohoto hodnocení. Článek 28 pak separátně specifikuje prováděcí ustanovení k úloze metody pachové identifikace. Ve druhé části předpisu v čl. 29 až 34 jsou konkretizována závazná kritéria pro výchovu a výcvik štěňat a mladých psů u Policie České republiky a principy hodnocení jejich výkonů. Část 3 pak uvádí v člancích 35 až 43 závazná kritéria pro svody služebních psů, to znamená účel svodu, technické zabezpečení svodu, hodnocení exteriéru psů při příležitosti svodu, důležitý je zde čl. 39, kde jsou kódy pro hodnocení exteriéru německých ovčáků a čl. 40, který popisuje celkový povahový kód psa. V čl. 41 je uvedeno hodnocení vloh psů zúčastněných na svodu a čl. 42 vysvětluje povahový test psů. Část čtvrtá stanovuje zásady k zabezpečení jednotného postupu Policie České republiky při využívání metody pachové identifikace, kde v čl. 45 jsou vymezeny základní pojmy, týkající se této metody (např. místo činu, dokumentace zajištěných otisků pachových stop, odborné pracoviště, odborný útvar, skupina služební kynologie, odborné pracoviště, psodod specialista, služební pes, pach, pachová stopa, pachový snímač, pachová konzerva, sterilní nástroj apod.). V dalších člancích, tj. 46 až 66 je pak popsán samotný proces této speciální metody. Část pátá se poměrně striktně zabývá vyhledávání výbušnin služebními psy a materiálně technickým zabezpečením při této činnosti (čl. 67 až 72), část šestá ve člancích 73 až 80 relativně novou metodou detekce akceleračních pomůcek pomocí služebních psů a část sedmá upravuje statistická hlášení o použití služebního psa v člancích 81 a 82. Norma obsahuje i dvě přílohy, č. 1 – význam číselných kódů pro hodnocení povahových vlastností psa a č. 2 – popis provedení povahového testu. Lze shrnout, že se jedná o předpis rozsáhlý, ne příliš kvalitní, neboť některé skutečnosti jsou popsány zbytečně obsáhle a některé vůbec, například soubor disciplín pro strážního psa.

5.2 Použití služebního psa z hlediska práva

Ve smyslu ustanovení § 2 zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (působnost policie) slouží policie veřejnosti a jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku, veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony a v případě ohrožení nebo porušení vnitřního pořádku a bezpečnosti je pak policista ve službě (někdy i mimo ni) povinen

v souladu s dikcí § 10 zák. č. 273/2008 Sb. provést příslušný úkon nebo přijmout jiné opatření, aby ono ohrožení nebo porušení odstranil (Vangeli 2009). Úkonem , při němž dochází k přímému vynucení splnění právní povinnosti nebo k přímé ochraně práv za použití síly nebo hrozby jejího použití je odpovídající takzvaný zákrok (§ 113 zák. č. 273/2008 Sb.) judikaturou považovaný sa subkategorii úkonů (Vangeli, 2009). Jedná se tedy vlastně o bezprostřední zásah, směřující proti osobě (věci), jehož smyslem je odvrátit nebezpečí, které bezprostředně ohrožuje zákonem chráněný zájem. V souvislosti s prováděním služebních zákroků jsou policisté oprávněni používat v souladu s § 51 a 53 zák. č. 273/2008 Sb., i tzv. donucovací prostředky (vymezené v § 52 téhož zákona) k ochraně svojí, jiné osoby, majetku nebo veřejného pořádku. Jedná se o celý soubor prostředků, jejichž použití přichází v úvahu jen za splnění podmínek, zákonem stanovených. Mezi donucovací prostředky patří dle ust. § 52 písm. j) zák. č. 273/2008 Sb., i služební pes, jehož lze použít za obecných podmínek dle § 53 odst 1 zák. č. 273/2008 Sb.(Vangeli, 2009). Služební pes však není donucovacím prostředkem, kterým by byl vybaven každý policista ve službě, ale pouze policista, který zastává funkci psovoda. U policie jsou však způsoby a formy používání služebních psů velmi rozmanité a jejich využití jako donucovacího prostředku je jen jedna z možností. V případě ust. § 52 písm. j) zák. č. 273/2008 Sb. se však jedná výhradně o donucovací prostředek. Zpravidla se k tomuto účelu používají tzv. hlídkoví psi, kteří jsou specializováni na obranné práce a uplatní se velmi dobře při zákrocích proti jednotlivým výtržníkům i jejich skupinám, k zabránění rvačkám, napadání osob nebo vlastní ochraně policisty. Významnou úlohu sehrávají při tzv. průzkumech objektů nebo terénu. Částečně nalézají tito psi uplatnění i při pronásledování pachatelů po čerstvé stopě. Zákon neřeší způsob použití služebního psa jako donucovacího prostředku, zda v náhubku či bez náhubku, vždy záleží na subjektivním posouzení povahy stávající situace psovodem. vyhodnocení stávající situace psovodem. Jemnější specifikaci použití služebních psů ve výkonu služby poskytuje pak již uvedená interní norma policie, a to závazný pokyn policejního prezidenta č. 80/2003, kde čl. 3 odst. 1 písm. a) uvádí, že služební kynologie plní ukoly při ochraně veřejného pořádku, bezpečnosti osob a majetku, dále čl. 5 odst. 1 - výkon služby se služebním psem může provádět jen psovod, který absolvoval odborný kurz ve výcvikovém středisku, čl. 5 odst. 2 – služební pes smí být použit ve výkonu služby zásadně podle zadané kategorie; bez zadané kategorie

nesmí být použit k výkonu služby, čl. 5 odst. 5 – o způsobu použití služebního psa na místě činu rozhoduje psovod na základě vyhodnocení situace v souladu s kriminalisticko – taktickými zásadami, to ovšem rovněž znamená, že na základě vyhodnocení stávající situace a povahy jednotlivého případu psovod rozhodne, zda provede případný zákrok se služebním psem bez náhubku nebo s náhubkem. Následně článek 6 hovoří o možnostech hromadného použití služebních psů v rámci bezpečnostního opatření nebo bezpečnostní akce, kdy pod vlivem určité bezpečnostní situace vyvstane nutnost použít velké množství služebních psů ke splnění mimořádného úkolu (nalezení ztraceného dítěte, rozsáhlé narušení veřejného pořádku apod.). čl. 7 uvádí, k jakým činnostem se služební psi používají, dále pak čl. 10 a 18 hovoří o omezení nebo zrušení výkonu služby z důvodů snižujících možnosti použití služebních psů, jako jsou povětrnostní jevy, extrémní teploty, terén ošetřený chemikáliemi apod. ,článek 19 postihuje omezení výkonu služby z veterinárních důvodů .

Významné souvislosti z pohledu trestního práva mají i jednotlivá speciální používání služebních psů, jako např. metoda pachové identifikace osob (např. § 105 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním - přibrání znalce, odborná vyjádření, dále § 114 téhož. zákona - strpění potřebných úkonů aj.), vyhledávání zájmových látek všeho druhu či speciální pátrání (tam se většinou jedná o oddíl čtvrtý trestního řádu - domovní prohlídka a související úkony dle tr. řádu).

6. ODBORNÁ PŘÍPRAVA PSOVODU A SLUŽEBNÍCH PSU

Odbornou přípravu psůvodů a policejních psů zajišťují výcviková střediska, která organizují příslušné výcvikové kurzy, zaměřené na získání a rozvíjení speciálních kynologických znalostí, které jsou nezbytné pro výkon povolání policejního psůvoda. Obsah a délka kurzů jsou definovány v souladu s reálnými požadavky služební kynologické praxe podle profilů absolventů tohoto typu vzdělávání.

6.1 Výběr psůvodů

Rozhodnutí stát se policejním psůvodem musí být vždy podloženo vážným zájmem uchazeče nejen o psa, ale i o všechno co s tím souvisí, neboť je zde i odvrácená strana mince, kdy tímto krokem vzniká celá řada nových povinností a někdy i těžkostí, které musí být psůvod schopen a ochoten překonávat. Měl by být srozuměn s tím, že psa je nutno pravidelně krmit, několikrát denně venčit, pečovat o jeho dobrý zdravotní stav, kondici a vhodné ustájení. Musí počítat i s tím, že pes s ním bude žít v rodině, neboť ne všude je u policie k dispozici takzvané hromadné ustájení služebních psů, kde o ně v době nepřítomnosti psůvoda pečují pověřeni pracovníci. Má-li tedy pes žít v psůvodově domácnosti, musí i ostatní její členové jej přijmout, mít alespoň základní znalosti o životě psů, jak se psem zacházet, vědět, čemu rozumí a čemu ne a co mu škodí. Na tyto okolnosti je zapotřebí se dobře připravit. Vhodní adepti jsou tedy tací, kteří již před svým nástupem ke služební kynologii vlastnili psa a prováděli s ním nějaký výcvik (neplatí to však úplně stoprocentně), není až tak podstatné jaký. Pokud je uchazeč ochoten tyto skutečnosti akceptovat, nic mu již nebrání pokusit se o naplnění jeho ambice. Policie si však své psůvody vybírá podle určitých výběrových kritérií – příslušník Policie České republiky s praxí (dříve bylo možné přijímat rovnou uchazeče z civilního sektoru, což se neosvědčilo), psychicky odolný, vytrvalý, dobré sebeovládání, houževnatý, důsledný, dobré pozorovací schopnosti, fyzická kondice, cílevědomost a flexibilita. Tyto vlastnosti tvoří ve svém souhrnu osobnost psůvoda, která má rozhodující vliv na výcvik psa i pozdější výkon služby. Jak už bylo uvedeno, dřívější kynologická praxe je sice

výhodou, ale její absence nemá zásadní vliv na případné nepřijetí, rozhodující je ona suma vlastností, charakterizující uchazeče ve smyslu výběrových kritérií, samozřejmě podmínkou je pak i jeho dobrý zdravotní stav. Je – li uchazeč do služeb kynologie přijat, je povinen absolvovat základní kynologický kurs ve výcvikovém středisku, kde získá znalosti teoretické a k tomu i praktické zkušenosti, neboť zde již bude realizovat výcvik s přiděleným služebním psem k získání kategorie praktického použití.

6.2 Výuka psovodů a služebních psů

Výuka psovodů Policie České republiky s přidělenými služebními psy probíhá formou výcvikových kurzů, které jsou organizovány v jednotlivých výcvikových střediscích Policejního prezidia podle stanovených tematických plánů. Pro zadání resp. obhájení kategorie praktického služebního psa je určen vždy příslušný typ kurzu, jehož obsah je konkretizován dle specializace frekventantů resp. jejich psů (viz. tabulka). Doba trvání těchto kurzů je stanovena podle jejich náročnosti a je odvozena od zkušeností mnoha desítek let.

NÁZEV KURZU	TRVÁNÍ (V TÝDNECH)
<i>Klasická kynologie</i>	
základní kurz	10
kurz pro figuranty	2
kurz pro mladé psy	4
kurz pro psy připravované ke splnění podmínek chovnosti	6
doškolovací kurz	8
kondiční kurz pro hlídkové psy	4
kondiční kurz pro pátrací psy	4
speciální kurz pro pátrací psy	20
základní kurz pro strážní psy	4
<i>Speciální kynologie</i>	
základní kurz pro psy specialisty k vyhledávání osob	8
doškolovací kurz pro psy specialisty k vyhledávání osob dopravních prostředcích	6
kondiční kurz pro psy specialisty k vyhledávání osob	2

základní kurz pro psy specialisty k detekci osob metodou pachové identifikace	15
doškolovací kurz pro psy specialisty k detekci osob metodou pachové identifikace	10
kondiční kurz pro psy specialisty k detekci osob metodou pachové identifikace	3
základní kurz pro psy specialisty k vyhledávání drog	10
doškolovací kurz pro psy specialisty k vyhledávání drog	8
kondiční kurz pro psy specialisty k vyhledávání drog	2
základní kurz pro psy specialisty k vyhledávání zbraní	10
doškolovací kurz pro psy specialisty k vyhledávání zbraní	8
kondiční kurz pro psy specialisty k vyhledávání zbraní	2
základní kurz pro psy specialisty k vyhledávání výbušnin	12
doškolovací kurz pro psy specialisty k vyhledávání výbušnin	8
kondiční kurz pro psy specialisty k vyhledávání zbraní	2
základní kurz pro psy specialisty k vyhledávání mrtvol	10
doškolovací kurz pro psy specialisty k vyhledávání mrtvol	8
kondiční kurz pro psy specialisty k vyhledávání mrtvol	2
základní kurz pro psy specialisty k detekci akcelerantů	15
doškolovací kurz pro psy specialisty k detekci akcelerantů	10
kondiční kurz pro psy specialisty k detekci akcelerantů	3

Přezkušování psů se realizuje podle kritérií, stanovených příslušnými soubory disciplín pro jednotlivé úlohy a kategorie psů nebo v případech stanovených tématickým plánem, u štěňat se provádí podle jejich stáří ve 4, 6, 9 a 12 měsících. Provádí je příslušné komise ve výcvikových střediscích. Za přezkoušení lze považovat i splnění limitu bodového zisku na krajské nebo celostátní soutěži psovodů, organizované v kalendářním roce, ve kterém měl být pes přezkoušen. Zařazení do úlohy a kategorie má platnost dva roky od přezkoušení, u speciální kynologie jeden rok. Po uplynutí této doby musí být pes znovu přezkoušen odpovědným kynologem nebo zkušební komisí. Výsledky přezkoušení se zaznamenávají do evidenční knihy služebního psa.

6.2.1 Základní a další kurzy (klasická kynologie)

Základní kurz, v trvání 10 týdnů, je určen pro začínající policejní

psovody, kteří se zde, pod dohledem zkušených instruktorů, s přiděleným služebním psem seznamují a postupně jej cvičí s cílem získat kategorii H1. Pokud byl psodovi přidělen pes, který již má zadanou kategorii praktického použití, cviky s ním spíše opakuje a sám se přitom od psa učí. Obsahem kurzu je příprava nejen praktická ale i teoretická. Praktická část sestává ze základního výcviku poslušnosti a obratnosti psa, obranných disciplín, například propátrávání terénu, přinášení různých předmětů, vyhledání a vyštěkání ukryté osoby, zadržení osoby apod., a jednoduchých pachových prací, jako je stopa do jedné hodiny stará, to vše v souladu s kategorií H1. V teoretické přípravě, které je v tomto typu kurzu poměrně mnoho, se psod učí základní zásady výcviku služebního psa, metodiku a techniku výcviku, etologii, reflexologii, odorologii, nauku o anatomii a fyziologii psa, příznaky onemocnění psa, základy první pomoci a běžného ošetřování, zásady podávání potravy a taktické otázky při použití psa ve službě. V průběhu kurzu jsou prováděna přezkoušení za účelem stavu cvičenosti služebního psa, která slouží spíše k orientaci instruktorů a příslušných velitelů, kam je potřeba zaměřit další úsilí, než aby vedla k nějakým fatálním následkům pro frekventanta v případě malých pokroků. Na konci kurzu ovšem následuje přezkoušení závěrečné, kdy už musí psod se svým psem prokázat, co se po dobu pobytu ve středisku naučili a v případě že nemnoho, odjíždí k mateřskému útvaru bez zadané kategorie praktického použití.

Na základní kurz navazují kurzy další, doškolovací – ten je pro absolventy základního kurzu, kteří dostanou přiděleného nového psa bez kategorie a je třeba ji po příslušném výcviku zadat. Trvá 8 týdnů a teorie se zde již vykládá minimálně, program je zaměřen na výcvik. Kondiční kurs v trvání 4 týdnů je pak povinen absolvovat každý psod s přiděleným psem ve dvouletých intervalech za účelem takzvaného obhájení již jednou zadané kategorie. V klasické kynologii se tento kondiční kurz člení na kondiční kurz pro hlídkové psy a kondiční kurz pro pátrací psy. Obsahem kynologického vzdělávání je však i další kurz, který se v posledních letech, ke škodě věci, využívá nedostatečně. Jedná se o speciální kurz pro psodovy s pátracími psy v trvání 20 týdnů, který je určen pro zkušené psodovy, kteří hodlají se svým psem dosáhnout maximální cvičenosti, zejména v pachových disciplínách. Lze jej považovat za nejnáročnější formu kurzu, kdy si psod se psem sáhnou až na dno sil (u psa se stává, že v průběhu kurzu se dostavuje dvakrát až třikrát útlum z únavy, trvající dva, tři dny; teprve po jeho odeznění je pes schopen

další obvyklé činnosti). Dochází tam k situacím, že pes stopuje „již jen pro psovoda.“ Odměnou za úsilí a námahu je však nakonec výborně vycvičený pes stopař.

6.2.2 Kurzy speciální kynologie

Ve speciální kynologii lze rozlišit, jak již bylo uvedeno, podstatně více typů kurzů, než v kynologii klasické. Je to dáno rozmanitostí látek, o něž projevuje policie zájem v souladu s plněním svých úkolů při ochraně obyvatelstva a potírání kriminality zájem. Pro každou specializaci jsou zřizovány ve výcvikových střediskách tři typy kurzů – základní, doškolovací a kondiční, z nichž každý, stejně jako u kynologie klasické, má vlastní význam.

6.2.2.1 Základní kurz pro psovody se psy na detekci drog

Slouží k osvojení odborných znalostí a praktických dovedností potřebných pro výkon funkce specialisty na vyhledávání omamných a psychotropních látek, probíhá zde výuka metodiky výcviku a jejího uplatňování při vlastním výcviku přiděleného služebního psa. Cílem kurzu je i dosažení vysokého stupně vycvičenosti služebního psa. Základní kurz je koncipován pro psovody, kteří jsou nebo mají být ustanoveni na služební místo policejní inspektor – specialista na detekci drog. Předpokladem přijetí do kurzu je absolutorium základního kurzu psovodů v trvání 10 týdnů (v klasické kynologii) a dále alespoň 3 roky praxe jako psovod (hlídkový, nebo pátrací). Nezbytnou podmínkou je i dobrý zdravotní stav. Rovněž služební pes by měl disponovat předpoklady pro zdárné dokončení kurzu.

Časový rozvrh : doba trvání 10 týdnů, tj. 375 vyučovacích hodin, které jsou využity následovně :

Zahájení a závěr	5 h		
Úvodní a závěrečné prověrky	40 h		
Krmení, ošetřování, venčení psa	60 h		
Výuka	40 hmetodika výcviku	20h
	taktika používání psa	6h
	nauka o drogách	6h
	etologie, olfaktorika	8h
Základy policejní činnosti	10 h		

Výcvik	220 hposlušnost	25h
	speciální pachové práce	195h
Celkem	375 h		

Uvedená hodinová dotace jednotlivých disciplín může kolem uvedených hodnot oscilovat, uvedený příklad je z vysoce kvalitního výcvikového střediska v Plzni, v jiných střediscích je tomu podobně.

(Poznámka : Například na Slovensku ve výcvikovém středisku v Mlýnskej Dolině jsou rovněž pořádány obdobné kurzy, doba trvání je podobná, 12 týdnů, tj. 400 vyučovacích hodin (Krajník, 2009), obsah výuky téměř totožný. Tímto konstatováním chtěl autor pouze dodat, že ve středoevropských končinách je výcvik obdobný, neboť vychází ze stejných principů).

Zahájení základního kurzu se týká zejména přejímky a zdravotní kontroly služebních psů, kontroly evidenčních knížek a ustájení psů v novém prostředí. Úvodní prověrky se v základním kurzu této (ale ani dalších) specializací sice formálně neprovádí (ani nelze), avšak přece jen se jaksí předpokládá, že tito psi alespoň nějaké elementární ponětí o tzv. látkách (drogách) mají, což další výcvik velmi usnadní. Během kurzu se však průběžné přezkoušení již provádí. Přestože na výcvik poslušnosti u psů specialistů se příliš velký důraz ve srovnání s klasickou kynologií neklade, musí psi zvládnout na uměřené úrovni tyto cviky poslušnosti : přivolání s předsednutím, chůze u nohy s obraty za pochodu (na vodítku), cviky sedni, lehni, vstaň u nohy psordova, průchod skupinou osob na vodítku (tito psi nesmí napadnout osobu za žádných okolností, ale zároveň nesmí mít z lidí strach), odložení za pochodu vleže, skok přes překážku 1 m jedním směrem, chůze po žebříku a kladině jedním směrem, překonání překážky typu A , reakce na střelbu (nesmí mít) a dlouhodobé odložení 5 minut. Pokud jde o cviky speciální, a ty jsou nejdůležitější, pak se jedná o výuku vyhledávání zájmové látky v místnostech, jako jsou různé bytové prostory, sklady, školní učebny, dílny apod., dále ve vozidlech – osobní, nákladní, kamiony, vagóny atd., nacvičuje se i vyhledávání látek ukrytých v různých zavazadlech, krabicích, balících, aj., a též vyhledání v terénu, tj. látky zahrabané do země, ukryté v pod povrchem vnějších částí budov, apod. Obsahem výuky je metodika výcviku, jejíž část frekventanti sice již více nebo méně ovládají z kurzů klasické kynologie, avšak zde je látka doplněna s ohledem na specializovanou činnost. Důležitá pro další praktickou činnost po návratu z kurzu je rovněž taktika používání psa v tomto

oboru specializované policejní činnosti, jedná se vlastně o nácvik a zvládnutí nejrůznějších modelových situací při vlastním pátrání. V nauce o drogách je probírána základní škála těchto látek objevujících se na drogové scéně, principy jejich zneužívání, účinnost na lidský organismus a rovněž se neopomíná zdůraznit jejich nebezpečnost i pro služebního psa, pokud by je nedbalostí psovoda pozřel. Etologie se zde spíše opakuje, důležité jsou však poznatky o olfaktologii, jako nauce o čichu a čichových orgánech psa a predikci jeho možných výkonů v této oblasti. Před ukončením kurzu je provedeno komisionální přezkoušení ze speciálních dovedností i z poslušnosti za účelem zadání příslušné kategorie služebnímu psovi a ústní i písemná zkouška z teorie, na jejímž základě je psovodovi vydáno osvědčení o absolvování základního kurzu. Případnou opravnou zkoušku lze vykonat nejdříve po uplynutí jednoho měsíce.

Odborné kompetence psovoda po absolvování základního kurzu se pak odrážejí v jeho schopnosti plnit stanovené požadavky v oblasti boje proti omamným a psychotropním látkám nejen tím, že disponuje vycvičeným psem a ví jak jej použít, ale rovněž má o těchto látkách potřebný přehled, zná jejich základní dělení a zásady jejich detekce a v souladu s právními předpisy ovládá taktiku domovních a jiných prohlídek.

6.2.2.2 Doškolovací kurz pro psovody se psy na detekci drog

Uvedený typ kurzu je koncipován pro vycvičení (doškolení) nově přiděleného služebního psa, který ještě nemá zadanou speciální kategorii, pouze těm psovodům specialistům na detekci drog, kteří již absolvovali základní kurz v této problematice. Kurz je proto zaměřen jednoznačně na výcvik psa ve speciálních disciplínách (jsou stejné jako v základním kurzu) a rovněž poslušnosti (taktéž totožné), nikoliv na výuku psovoda. Doba trvání je 8 týdnů a výcviku je věnována většina času. Rovněž zde se v průběhu provádí orientační přezkoušení čvivenosti psa a na závěr přezkoušení za účelem zadání kategorie praktického použití služebnímu psovi. Kategorie se obhazuje každoročně, k čemuž slouží takzvaný kondiční kurz.

6.2.2.3 Kondiční kurz pro psovody se psy na detekci drog

Tento typ kurzu je určen pro psovody specialisty na detekci drog, kteří již

v minulosti absolvovali základní kurz, a mají přiděleného služebního psa s platnou kategorií praktického použití, s nímž běžně vykonávají službu. Kategorii je však nutno každý rok, po celý služební život psa, komisionálně obhajovat, a k tomuto účelu slouží právě kondiční kurz. Trvá 2 týdny, je zaměřen ryze prakticky, žádná kynologická teorie se zde neprobírá a výcvik je zde směřován k odstranění případných nedostatků ve vycvičenosti přiděleného psa tak, aby závěrem kurzu obstál při přezkoušení před komisí a svoji kategorii tak obhájil. Občas se stane, že z různých důvodů při závěrečném přezkoušení pes neuspěje, pak je kategorie odebrána a pes nesmí být velen do výkonu služby do té doby, než dojde k jeho opakovanému přezkoušení, ne však dříve, než po uplynutí jednoho měsíce.

Závěr

Počátek vývoje předků psa se ztrácí hluboko v pradávnej minulosti, za hranicemi tak vzdálených časových horizontů, kam již nelze dohlédnout. Úvahy o tvorech, kteří by mohli dát vzniknout psovitým šelmám, jsou proto jen více či méně pravděpodobnými teoriemi přírodovědců. Nepanuje ani jednota v názoru, zda pes má svůj původ v prapředku jednom nebo se na jeho vzniku podílelo více druhově blízkých předchůdců. Jen o málo jasnější je proces zdomácnění psů, kde se jako důvěryhodná jeví teorie nezávislé domestikace v pravěku.

Zdomácnění psů se stalo výchozím faktorem pro vznik a vývoj různých plemen, jejichž současná rozmanitost je výsledkem křížení psů předvěkými lidmi a produktem genetických mutací. Již první zdomácnělá plemena byla chována pro svou užitečnost a využívána k lovu, hlídání i ochraně. Postupem času bylo utváření psů stále více ovlivňováno účelem, ke kterému je člověk určil a vývoj směřoval k plemenům dnešním, z nichž mnohá nalézají využití specifické, např. služební.

Využívání psů je tedy motivováno po tisíciletí utvářeným lidským poznáním, že pes je schopen některé činnosti provádět lépe než člověk, protože má k jejich splnění lepší predispozice. Na tomto principu je založena i celá policejní služební kynologie, která využívá specifických vlastností psa v nikdy nekončícím zápase s kriminalitou. Schopnosti služebních psů jsou výcvikem za pomoci nejrůznějších metod i poznatků o etologii a psychologii zvířat vhodně formovány a zdokonalovány tak, aby možnosti jejich využití byly co nejúčelnější. Od účelnosti je odvozena nezbytnost specializace, která je naplňována zejména používáním psů k vyhledávání různých látek a ztotožňování lidských pachů.

Spektrum zájmových látek, které je policejní kynologie schopna odhalovat, není striktně ohraničeno. Proto není vyloučeno, že odrazem zefektivnění její činnosti bude právě výchova a výcvik služebních psů, specializovaných na vyhledávání sortimentu širšího, než je tomu v současné době, pokud bude dostatek finančních prostředků.

V souvislosti s použitím služebního psa může dojít k zásahu do práv nebo svobod osob, proto je tato oblast vhodně právně upravena. Odborná příprava psů se služebními psy je realizována ve výcvikových střediscích, kde se organizují specializované kurzy s různou dobou trvání podle náročnosti kurzu.

Resumé

Práce se zabývala aspekty kynologie v policejní službě v minulosti i současnosti. Byla rozdělena do šesti hlavních částí. V první části byly popsány hypotetičtí prapředci psovitých šelem, teorie o vývoji psa a jeho domestikaci. Druhá kapitola se věnovala plemenům psů se zaměřením na psy služební. Další kapitola se zabývala začleněním služebních psů do ozbrojených sborů. Čtvrtá část pojednávala o teorii výcviku, výcvikových metodách a formách používání policejních psů, součástí bylo i šetření k výcvikovým metodám. V páté kapitole byly popsány některé právní otázky v souvislosti s používáním policejních psů v praxi. Šestá a poslední kapitola se zabývala odbornou přípravou psovodů se služebními psy.

Summary

The thesis dealt with aspects of the police dog breeding in both past and present. It was divided into six main parts. The first part describes the hypothetical ancestors of canis, the theory of evolution and domestication of the dog. The second chapter was devoted to the breeds of dogs, with a focus on service dogs. Another chapter dealt with the integrating of service dogs into the armed forces. The fourth part dealt with the training theory, training methods and with the forms of the use of police dogs, this part also included the research of training methods. The fifth chapter describes some of the legal issues associated with the use of police dogs in practice. The sixth and last chapter dealt with the professional training of police dog-handlers and service dogs.

Seznam použité literatury a pramenů :

- ALLAN, R.; ALLANOVÁ, C. *Německý ovčák*. Bratislava : TIMY, 1997. ISBN 80-88799-44-9.
- ALDINGTON, E.H.W. *O psí duši*. České Budějovice : DONA, 1999. ISBN 80-86136-47-7.
- ASRAŤAN, E.A. *Učení akademika I. P. Pavlova o vyšší nervové činnosti*. Praha : Zdrav. nakl., 1952.
- AUGUSTA, J. *Z hlubin pravěku*. Praha : SPN, 1968.
- BENEŠ, J.; BURIAN, Z. *Pravěká příroda*. Praha : Fénix, 1991. ISBN 80-85245-18-3.
- BYKOV, K.M. *Úloha mozkové kůry v činnosti vnitřních orgánů*. Praha : Zdravotnické nakladatelství, 1951.
- COREN, S. *IntelIGENCE psů*. Praha : Robot, 1997. ISBN 80-902061-0-7.
- DUKE, B. *Labradorský retrívr*. Praha : Fortuna Print, 2001. ISBN 80-86144-93-3.
- EIS, V. *Pachové práce služebních psů*. 2. vyd. Praha : Magnet Press, 1991. ISBN 80-85434-33-4.
- HARTL, K.; NĚMEC, K.; SKUHROVSKÝ, J. *Výcvik psa*. Bratislava : Svornost', 1969.
- HARTL, K. *Člověk a pes*. 2. vyd. Praha : Naše vojsko, 1986.
- HRUŠOVSKÝ, J. *Pes a jeho výcvik*. 2. vyd. Praha : Naše vojsko, 1990. ISBN 80-206-0091-4.
- KHOLOVÁ, H. *Historie psiho rodu*. Praha : Práce, 1987.
- KOLLER, J. *Kynologická příručka*. 3. přeprac. vyd. Praha : Státní zemědělské nakladatelství, 1979.
- MIKULICA, V. *Poznej svého psa*. 2. rozš. vyd. Praha : Dialog, 1991. ISBN 80-85194-26-0.
- MIKULA, A. *Náš pes a jeho svět*. Praha : Státní zemědělské nakladatelství, 1978. 07-021-78-04/55.
- PLESKANKA, J. *Výchova a výcvik služebního psa Veřejné bezpečnosti*. Praha : MV ČR, Správa kriminální služby, odbor obecné kriminality, 1975.
- PROCHÁZKA, Z. *Chov psů*. 2. rozš. vyd. Brno : Vlastním nákladem, 1994. ISBN 80-209-0015-2.
- RABER, H. *Plemena psů I*. Ostrava : Blesk, 1994. ISBN 80-85606-55-0.
- RABER, H. *Plemena psů II*. Ostrava : Blesk, 1995. ISBN 80-85606-79-8.

RULC, J. *Dějiny služební kynologie*. Praha : CanisTR, 2010. ISBN-978-80-904210-3-5.

STUHLÝ, I.; CÍSAŘOVSKÝ, M. *Teriéři*. Praha : Canis, 1993. ISBN 80-900820-3-3.

ŠEBKOVÁ, N. *Kynologie*. Praha : Česká zemědělská univerzita, 2008. ISBN 978-80-213-1844-1.

ŠPINAR, Z., V.; BURIAN, Z. *Kniha o pravěku*. 2. přeprac. vyd. Praha : Albatros, 1988.

TAYLOR, D. *Váš pes*. Bratislava : Průdy, 1992. ISBN 80-85355-05-1.

TAYLOR, D. *Velká kniha o psech*. Bratislava : Gemini, 1991. ISBN 80-85265-10-9.

TRUMLER, E. *Tykáme si se psem*. České Budějovice : Dona, 1999. ISBN 80-86136-58-2.

KRAJNÍK, V., ĎURIŠIN, V., KOZÁK, M., BOHRN, F. *Policajná kynológia*. Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2009. ISBN 978-80-8054-476-8.

KUČEROVÁ, S. O psech a jiných přátelích. *Policista*, 2003, roč. 9, č. 12, s. 4-5. ISSN 1211-7904.

KRANÁTOVÁ, M. *Kynologie ve službách ozbrojených sborů v ČR*. Praha, 2001. Bakalářská práce. Policejní akademie ČR

MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva I*. Praha : Themis, 1997. ISBN 80-85821-52-4.

STRAUS, J., KLOUBEK, M., *Kriminalistická odorologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-238-7.

ŠPINAR, Z., V. *Kniha o pravěku*. Praha : Albatros, 1988. 13-722-88 14/56

VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky*. Praha : C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-142-0.

ZÁBOJ, P.; HODAČ, V.; CAHOVÁ, J. *Veterinárním genetikem snadno a rychle*. Brno : Veterinární fakulta, 1994.

Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 80/2009, kterým se upravuje činnost služební kynologie a služební hipologie.

Závazný pokyn ředitele Ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky č. 9/2009, kterým se stanoví postup policistů na úseku činnosti služební kynologie.

Policie ČR. *Drogová scéna v ČR*. (online) Praha : NPDC, 2007 (cit 2014-01-22). Dostupné na WWW: <http://npdc.blog.cz/0710/drogova-scena-v-ceske-rep>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora : Miroslav Hromada

Obor : Andragogika

Forma studia :

Název práce: Psychologické, právní a personální aspekty policejní kynologie

Rok : 2014.

Počet stran : 116

Celkový počet stran příloh : 0

Počet titulů české literatury a pramenů : 38

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů : 0

Počet internetových zdrojů : 1

Vedoucí práce :

